SORUN

BİRLİKTE SOSYALİST DERGİ TEMMUZ'88

Sayı: 3/5 Fiyatı: KDV Dahil 1500 TL

İÇ VE DIŞ POLİTİKA CEPHESİNDE KISA BİR ÖZET
İsmail Arguvanlı

□

15-16 HAZİRAN DİRENİŞİ'NİN 18. YILDÖNÜMÜNDE
PARTİLİ MÜCADELENİN NERESİNDEYİZ
Sırrı Öztürk

□

KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVEDE PARTİ SORUNU
Temel Demirer

□

'S'P PROGRAMININ SINIRLI BİR ÖN ELEŞTİRİSİ
Kirve Kalender

□

DEMOKRATİK HAK VE ÖZGÜRLÜKLER KAVGASINDA
İŞÇİ VE EMEKÇİ SINIFLARIN TALEPLERİ
Ali Özdoğu

□

HER SOSYAL SINIF KENDİ DONANIM VE ARAÇLARIYLA
MÜCADELEDE YERİNİ ALIR
Necdet Öksüz

□

SAĞLIK BİLGİSİ KULLANIMININ TARİHSEL GELİŞİMİ
VE BİR (ÖRNEK) OLANAK ÜZERİNE
Dr. İlker Belek

□

EMPERYALİZMİN FELSEFESİ PRAGMATİZM ÜZERİNE
BİR KÜÇÜK ELEŞTİRİYE CEVAP
Sorun

□

DEVRİMCİ DAYANIŞMA, İLKESELLİK VE CEZAEVLERİ
Halit Çabalı

□

DEVRİMCİ ARKADAŞIMIZ HABİB BARUT'UN ARDINDAN
Sırrı Öztürk

□

YİNE MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLÂTI...
Talat Turhan

□

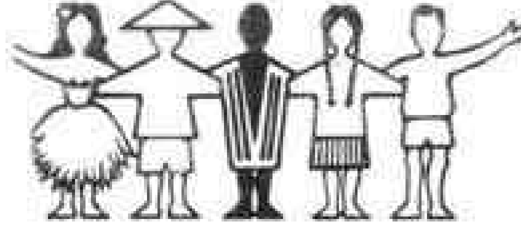
OKUR ELEŞTİRİLERİ VE CEVAPLAR
Sorun

□

ŞİİRLERİYLE: **Erich Fried-Hakkı Özkan-Ferhan Ercan**
M.Ali Acar-Nizam Kaya-Mustafa Güçlü-Z.Abidin Sönmez

□

KİTAPLAR-HABERLER



ÖNCÜ KİTABEVİ YAYINLARI

☐ SİYASET VE FELSEFE **K. Marx-F. Engels**	3500
☐ KADIN VE MARKSİZM **Marx-Engels-Lenin-Stalin**	2700
☐ BULGARİSTAN TARİHİ **Nikolay Todorov**	1200
☐ TARİHSEL MADDECİLİK MARKSİST TOPLUM KURAMININ ANA ÇİZGİLERİ **V. Kelle-M. Kovalson**	3500
☐ SİYASİ DÜŞÜNCE HÜRRİYETİ VE 1961 ANAYASASI **Bülent Tanör**	2400
☐ DOĞANIN İNSANLAŞMASI **Dr. Serol Teber**	3300
☐ DEMİR ÖKÇE **Jack London**	2700
☐ IŞIĞIN KAVGASI **Mehmet Aydın**	700
☐ MARX'IN SOSYOLOJİSİ **Henri Lefebvrè**	2500

Dağıtımını Yaptığımız:

☐ BOMBA DAVASI-SAVUNMA-1 **Talat Turhan**	2600
☐ BOMBA DAVASI-SAVUNMA-2 **Talat Turhan**	3300
☐ EMEKÇİNİN TÜRKÜSÜ **Mihneti**	650

Öncü Kitabevi Yayınları: Babıali Cad. No: 8 Cağaloğlu/İst.
Tlf: 526 55 13





SORUN

BİRLİKTE SOSYALİST DERGİ: 3/5 TEMMUZ'88



İ Ç İ N D E K İ L E R

Sorun	: OKURLARLA BİRLİKTE	2
İsmail Arguvanlı	: İÇ VE DIŞ POLİTİKA CEPHESİNDE KISA BİR ÖZET	3
Erich Fried	: TEKELCİ MİRASÇILAR ARASINDAKİ ÇEKİŞMELER	10
Sırrı Öztürk	: «15-16 HAZİRAN DİRENİŞİ»NİN 18. YILDÖNÜMÜNDE PARTİLİ MÜCADELENİN NERESİNDEYİZ	12
Temel Demirer	: KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVEDE PARTİ SORUNU	18
Kirve Kalender	: 'S'P PROGRAMININ SINIRLI BİR ÖN ELEŞTİRİSİ	23
Hakkı Özkan	: MANDELA! ve FİLİSTİNLİ KİMSESİZ BEBEĞE	32
Ali Özdoğu	: DEMOKRATİK HAK VE ÖZGÜRLÜKLER KAVGASINDA İŞÇİ VE EMEKÇİ SINIFLARIN TALEPLERİ	33
Ferhan Ercan	: AYDINLAR	35
Necdet Öksüz	: HER SOSYAL SINIF KENDİ DONANIM VE ARAÇLARIYLA MÜCADELEDE YERİNİ ALIR	36
M. Ali Acar	: BAYRAMLIK...	40
İlker Belek	: SAĞLIK BİLGİSİ KULLANIMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE BİR (ÖRNEK) OLANAK ÜZERİNE	41
Nizam Kaya	: BARIŞ HANİ ONURU OLACAKTI İNSANLARIN	49
Sorun	: EMPERYALİZMİN FELSEFESİ PRAGMATİZM ÜZERİNE BİR KÜÇÜK ELEŞTİRİYE CEVAP	50
Mustafa Güçlü	: KIZMA HEMEN	53
Halit Çabalı	: DEVRİMCİ DAYANIŞMA, İLKESELLİK VE CEZAEVLERİ	54
Sırrı Öztürk	: DEVRİMCİ ARKADAŞIMIZ HABİB BARUT'UN ARDINDAN	62
Talat Turhan	: YİNE MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLÂTI...	66
Sorun	: OKUR ELEŞTİRİLERİ VE CEVAPLAR	75
Z. Abidin Sönmez	: KELEPÇEM TÜRKÜ SÖYLE	78
Sorun	: KİTAPLAR - HABERLER	79



SORUN, BİRLİKTE SOSYALİST DERGİ: 3/5 Temmuz'88 (Şimdilik iki ayda bir çıkar) ☆ **Fiyatı:** KDV Dahil 1500 Tl. ☆ **Sahibi ve Yönetmeni:** Sırrı Öztürk ☆ **Yazı İşleri Müdürü:** Zeki Öztürk ☆ **Yönetim Yeri ve Adresi:** Babıali Cad. Bozkurt Han No. 6/2. K/1 Cağaloğlu - İst. ☆ **Tlf:** 527 45 38 ☆ **Dağıtım:** BİRLİKTE YAYINCILIK ve NER Dağıtım (531 07 60) ☆ **Dizgi Baskı:** Eskin Matbaası ☆ **Abone Koşulları:** Yurtiçi (6 sayı) 6500 Tl. Yurtdışı 25 DM. ☆ **Abone Bedeli:** Posta Çeki: 98213 ya da Döviz Hesap No. 18474 T. İş Bankası Türbe Şubesi İstanbul adresine gönderilebilir. ☆ Yazılı metinler kaynak gösterilerek kullanılabilir ☆ Yayın ilkelerimizle bağdaşmayan ilânlar kabul edilmez.

OKURLARLA BİRLİKTE

Ülkemizin gündemine gün gün, saat saat yeni sorunlar geliyor. Bu sorunların üstesinden gelinmesi, bugünkü konumlarıyla ilerici dergiciliğimizin işlevini aşan bir kurumlaşmanın, yani İSP'nin sorumluluğundadır. İlerici her yayın birimi, şu aşamada kendi bağımsız gündemine neleri alabiliyorsa onu üstlenebilecek yapıdadır. SORUN'da, tüm çalışanları ve okurlarıyla birlikte daha işlevsel olabilmenin kavgasını veriyor. Okur çevremiz sürekli genişliyor, dergideki imzalar çoğalıyor. SORUN, giderek dikkatle okunan ve yararlanılan bir dergi niteliği kazanıyor; ilerici siyasal kültürümüze, kendi meşrebimizce yapılan katkı, anılmasa da, bu havayı teneffüs ediyoruz. Yapılanları yeterli saymıyoruz. Yurtiçinden, yurtdışından sevindirici haberler alıyoruz. Kendi yöresinde dergi dağıtımında rol üstlenebilecek çabaların daha da gelişeceğini umuyor, bekliyoruz.

Kapitalist emperyalist sistemin yağmaladığı her ülkede, rüşvet, cinayet, suikast girişimlerinin oranı yüksek oluyor. Sosyalizm, kapitalist anarşinin karşısında ciddi ve güvenilir alternatif olma niteliğini daima korurken, sosyal pratikte aşınmış olanı diriltmeğe özenmek, hayat ve mücadeleyi anlamamak oluyor. «Misyon» olma iddiasındaki bazı organlar bir hayli septik bir elitizmin uzantısında bocalıyor. Oysa, dürüst, açık ve içten olmak gerekiyor. SORUN ise, bin ölçüp bir biçmenin aklı başında ve gerekli bir davranış olduğunu propaganda ediyor. «Sol» postlara bürünmeyi bir keramet addeden demagojik militanlık gösterisi yerine, direngenlerin derlenmesine yönelen «siper savaşları»nın önemi küçümsenmemelidir. Bu çerçevede gerekli lisanı konuşabilmek için, her şeyden önce sınıfsal tevazuun korunması gerekiyor. Sorunlarımız çok, yol uzun, varılacak hedefin basamakları, yerine göre birer birer, duruma göre sıçrayarak çıkılacak...

SORUN'daki yeni imzalara ve katkılarına teşekkür ediyor; yer darlığından koyamadığımız yazı ve şiir'lerden ötürü özür diliyoruz. Cezaevlerinden gelen yazılara da şimdilik yer veremedik. Anlayışla karşılanacağını umuyoruz.

SORUN, B. K. Dz.'nin 1. ve 2. sayısının yayımı mahkeme kararıyladurdurulmuş; ayrıca bir de dava açılmıştı. 3.5.1988 tarihli duruşmada «bilirkişi» raporu gelmediğinden duruşma 21.6.1988 tarihine kalmıştır. Gelişmelerden okurlara bilgi vereceğiz.

Bu sayımızla «zam» yapmak zorunda kaldık; dost okurların anlayışla karşılayacağını biliyoruz.

«15 - 16 Haziran Direnişi»nin 18. yıldönümü nedeniyle incelik gösterip kutlayan dostları biz de kutluyor ve anıyoruz.

Daha nitelikli ve donanımlı bir SORUN'u birlikte üretmek umuduyla...

SORUN
18 Haziran 1988

İç ve Dış Politika Cephesinde Kısa Bir Özet

İsmail Arguvanlı

İki ayda bir yayımlanan bir Dergi'de, iç ve dış politikadaki gelişmeleri sınırlı imkânlarımızla nasıl değerlendirebiliriz? Bu soruya büyük bir parantez açılabilir. Son günlerin aktüel olaylarını sıraladığımızda aşağıdaki tablo ortaya çıkıyor:

□ ANAP'nin hazırladığı bütçe kanunu meclisten sessiz sedasız geçti. Bu sessiz koro'nun arasında güfteye sadık sesler farklı bir tını da katıyorlar. Bu kanun üretim, değişim, dolaşım süreci üzerinde direkt etkiler taşıyor. Zira, kalkınma planları, bütçeler siyasal ekonomik politikaların gelişimine zemin oluşturuyor.

Türkiye burjuvazisi açısından paylaşım; pek şuursuzca değil. Tepelerdekiler birbirlerini ölümcül yaralamadan, yaralamamaya özen göstererek işi sürdürüyor. Eldeki makas, ücret-fiyat, üretim-tüketim, tarım-sanayi, dış ödemeler vb. dengeler üzerinde maharetle kullanılıyor. Enflasyon, bütün bu dengelerle makasın üzerinde çalıştığı araç oluyor.

Bugüne kadar açık vermeyen bütçe hiç görüldü mü? En azından 20-30 yılın bütçeleri, açıkların nereden doğduğu ve geldiğini gösteriyor. «Açık bütçeler»in bizzatihi kendisi bir politikadır. Altyapı ve pazar sorunu var; Türkiye burjuvazisinin çıkarına KİT'ler zarar ettiriliyor. -Geçmişte olduğu gibi- fiyat makasında ortak subvanseler oluşturuluyor vb. «Açık» nereden ve nasıl kapatılacak? O da belli: Milli gelirlerden. Bu işin de araçları belli: Vergi gelirlerini artırmak. Ülkede vergi, ağırlıklı biçimde işçi ve emekçi kesimlerle küçük ölçekli işletmelerden toplanıyor. Vergi yasaları imalat ve büyük ölçekli işletmeler için pek kolay uygulanamıyor. Bağlamayan hükümleri keyfiyet belirliyor. Sanayici için vergi, «ayıp olmasın» vergisi demek oluyor.

Açıklar için vergiler yanında bir başka araç ise, iç istikraz. Köprü-baraj senetleri, devlet tahvilleri, fonlar kaynağını oluşturuyor. Bin bir dereden binbir su getirerek toplananlar, ödeme gününde, sürekli açık veren bütçelerden nasıl ve hangi kaynaktan kapanacak? En 'sağlam' yol: Para basmak. Borç alınan para, paranın değeri düşürülerek ödeniyor. Borcunu, alacaklılarının parasıyla geri ödemek de 'yasal' bir yöntemdir.

Enflasyon politikalarının tedavi ettiği tek bir hasta yok. İşçi ve emekçi halk sürekli cenderede tutulacak. Enflasyon politikası AIDS virüsü gibi bünyelerini zayıflatacak..

Dış ödemeler dengesi sorunundan bakınca: Türkiye sanayiin yapısı dış ödemeler dengesinde sürekli açıklar doğuruyor. Bir araştır-

maya göre, % 38 ilâ % 66 arasında değişen ithal girdisiyle dönüyor. Kurulu sanayii çalıştıkça sürekli döviz darboğazı yaratıyor. Bu darboğazın aşılması için uluslararası finans çevrelerinde kredi koparılmasını bütün hükûmetler övünç kaynağı ilan etti. Özal ise, kredi alabilmeyi ülkenin itibarı ile özdeşleştirdi. Siyasal ekonomiyle uğraşanlar buna acaba neleri ile gülüyorlar? İMF ile Dünya Bankası gibi kuruluşlar «hayır» olsun diye kredi vermiyor. Verilenler faizleriyle kat kat geri alınıyor. Ayrıca bu krediler, askeri, siyasi, iktisadi tavizler koparmanın aracı olarak kullanılıyor.

Sanayileşmiş emperyalist ülkeler, az gelişmiş ülkelerin döviz ihtiyaçlarını kredi silahı olarak kullanırken zorla yaptırdıkları devalüasyonlar servet transferinin başlıca aracı durumunda.

Çok yönlü dayatmalarla, bir yandan, az gelişmiş ülkelerin sanayileşmesinin önünü kesiyorlar: «Siz hiç bir zaman bizim gibi ülkelerin ileri teknoloji düzeyini, üretim ölçeğini, ihtisaslaşma vb. yapısını dolayısıyla düşük maliyet yapısını yakalayamazsınız» diyorlar; öte yandan, «Bu nedenle sanayileşmiş ülkelerin düşük maliyet yapısının ucuz ürünlerinden, onun nimetlerinden yararlanın» diyorlar. Az gelişmiş ülkeler, sanayileşmiş ülkelerin tahıl ambarı, sütçüsü kalmalı, ürünlerini satarak 'gelişimini' sağlamalı(!)...

Bir kere kucağa oturduktan sonra, önce borçlandırırlar, ödeme güçlüğü ile karşılaştığınızda devalüasyon yaptırmadan kredi vermiyorlar. Böylelikle emme basma tulumba gibi, ülkenin serveti dışarı akıp gidiyor...

Dış Ticaret hadlerine şöyle bir göz atıldığında, az gelişmiş ülkelerin ihraç ettikleri malların değişim değeri kendi aleyhlerine sürekli olarak düşüyor. Farzedelim geri kalmış ülkeler 10 yıl önce bir birim sanayi malına karşılık 2 birim tarım ürünü veriyorlarsa, on yıl sonra devalüasyonlar sonucunda 4 birim mal vererek karşılayabiliyorlar. Dış ticaret hadlerindeki değişen oranlar dikkate alındığında siyasal ekonominin en temel bir yasası tersine işliyor. Şöyle: ileri teknolojinin kullanımı emek üretkenliğini artırıyor, emek üretkenliğindeki her artış üretilen malların çoğalması yanında, bu malların değişim değerlerinin düşmesiyle sonuçlanıyor. Siyasal ekonominin bu en temel yasası sanayileşmiş ülkelerin ihraç ettiği mallar ile az gelişmiş ülkelerin ihraç ettikleri mallar söz konusu edilip karşılaştırıldığında tersine işliyor. Bu da emperyalist ülkelerin geri ülkeler üzerindeki sömürülerinin sürekli katmerleşerek yoğunlaştığını gösteriyor.

Türkiye burjuvazisi, ülkeyi işbirlikçi kimliği ile dışa bağlıyor; ondan sonra hakiki vatanseverlere, 'terbiyesini' bozup, «vatan hayinleri!» diye küfrediyor. «Kapitalizmi» başka türlü yaşatmanın çaresi yok.

Yüklen abalıya... Abalı yükü çekiyor, bu yetmiyor; işçi ve emekçilerden toplanan vergilerden bir bölümü ihracatta vergi iadesi, destekleme fonu, KDV'si iadenin iadesi gibi yöntemlerle ihracatçıya, sanayiciye aktarıyor. Onlara ödül, abalıya ceza... Sanki bu türden sanayinin yapısını onlar hazırladı, ve kurdu. Sanki nimetlerden onlar ya-

rarlanıyor; daha asgari ücret: 74.250 Tl. Ele geçen: 49 bin Tl. Onun değerini de enflasyonla düşür...

□ SHP ile DYP'nin mitingleri, emekçi halkımızı alanlara taşıdı. Umut üzerine kurulan tuzaklardan habersiz halkın umudu avucunda kalınca, tepki duyuyor; tahtaravalli gibi birinin kucağından ötekine... AP'den CHP'ye, ANAP'dan DYP'ye DYP'den SHP'ye... Abalı uyanmaya başlıyor; ondan yana aydınlar boş durmuyor; kitleler hareketleniyor...

□ «Darbe» söylentileri her ölçekte tartışılıyor. Sorun, Kürt sorunu ile öteki sosyal mücadelelerin muhatapları dışında «özgürce» ele alınıyor. Oysa bu «kayıkça dövüşü»nün arkasında başka niyetler var. «Demokrasi» olmayınca ciddi ve bilimsel bir tartışma da yapılamıyor. Halkımız yalanlarla besleniyor.

«İyi saatlerde olsunlar» hazır; yönetim kurullarında paşalar gibi yaşayanlar, «huzur!» diyor. Kolayı var. Parti, sendika ve dernekleri kapatır, gazete, dergi ve kitapları toplatır meydanlarda yakar, gençliğin, aydınların ve bilinçli işçilerin önde gelenlerini ABD'de eğitilmiş işkencecilerin eline teslim eder, «sayıyla mı» diyerek darağaçlarını kullanırsın!.. Avantalar ülkesinde Koç, Sabancı, Narin, Garih, Enka, Eska, vö.'lerin yararına dönen iktidar çarkı başka nasıl işleyecektir?

□ Filistin Halkıyla Dayanışma eylemleri eski hızını kaybetti. Oysa basın ve TV, İsrail saldırganlığını aynı tempoda sergileyen görüntülere devam ediyor. Konulan eylemlere renk katacak mekanizmaların yokluğu bir kere daha ortaya çıkıyor. Kahraman Filistin Halkının mücadelesi, aleyhteki bütün faktörlere rağmen sürüyor. Bütün insanlık bu vahşeti tiksinerek seyrediyor. Henüz geçerli çözümler üretilemiyorsa da, Filistin Halkının ulusal ve sosyal kurtuluş kavgası yeni bir dönüm noktasına gelmiştir.

□ Öğrenci gençliğin hak arama eylemlerinde bir azalma görülüyor.

□ Türk-İş'in zaman zaman kütleselleşen mitingleri, modern proletarya'nın yatağı İstanbul'da engellendi. Türk-İş'in uzlaşmacı çirkin yüzündeki maske bir kere daha düştü. İstanbul mitingine konulan «engel», kitlelere, 12 Eylül'ün neden yapıldığını kavratmış oluyor.

□ Basın ve TV, Doğu'daki «görüntü»leri yansıtmaya devam ediyor. Bu «görüntü»ler, 12 Eylül ile başlamayan ve kökleri yüzlerce yıllık bir tarihe dayanan bir sorunu gündeme getiriyor. Sorun'un adı da, nasıl çözüme kavuşturulacağı da biliniyor. Türkiye solu tarihinden miras kalan yanlış değerlendirmeyi atıp, açık, ikircimsiz bir tavır geliştirmek durumunda. Doğu'daki insanlarımızı oraya leylekler getirmedi. Konu ile ilgili bir haber var: Basından öğrenildiğine göre, «Talabani ABD ile görüşmeye gitmiş. Acaba Türkiye'yi bölmeyi mi planlıyorlar!?...» Boşuna üzülmesinler, bizim sanayiciler de ABD Cumhurbaşkanı adaylarına yatırım yaptılar; onlar Türkiye'yi bölerlerse, bizimkiler de Amerikayı...

□ ABD başkanlık siçimlerinde şimdiye kadar bütün adaylar, ulus-

lararası finans çevrelerinin en önemli örgütlerinden «Mason Örgütleri»nce öneriliyor. Masonluk üzerine ne kadar durulsa yeridir.

□ İran-Irak «savaşı», her şey bir yana, emperyalizmin yeni kimyasal silahlarını, Kürt Halkı üzerinde denediği bir «sürece» ulaştı. Bu savaşın faturasını, öteki halkların yanısıra ezilen ve sömürülen Kürt Halkı da ödüyor. Buna rağmen, bölgedeki Arap, Acem, Kürt, Türk vd. halkların kardeşliği davası giderek «yeni» cepheleşmelere doğru tırmanıyor. Bu «savaş», ezilen ve sömürülen halkların emperyalizme karşı halkların ulusal ve sosyal kurtuluş mücadeleleri karşısında hangi niyetlerle pompaladığını açıklıkla öğretiyor. Bölgedeki emperyalist çıkar kışkırtmalarının bir süre daha devam edeceği görülüyor.

□ Fransız seçimleri de ayrıntılı incelenmek durumunda. Özellikle FKP'nin açmazları ile «Le Pen» faşist tırmanışı üzerinde ayrıntılı düşünmek gerekiyor. Türkiye solu bu seçimlerden ders çıkarabilir. «Faşizme Karşı Savaş Birliği», yalnızca güzel bir slogan değil, emperyalizmin çıkarları dar boğaza girdiği şartlarda gündeme gelen hayati bir sorun. Ülkemizdeki bütün ilerici ve devrimci kadrolar faşizm tehlikesini göz ardı etmemeli.

□ Pakistan «demokrasi»si, «parlamento»nun feshiyle yeni bir sürece girdi. Bölgede ABD çıkarlarıyla kırıştıran ve Afganistan'daki gelişmeleri ters yönde etkilemeye çalışan Pakistan diktatörünün niyetleri, halk kitlelerince protesto ediliyor.

□ Afganistan sorunu ülkeye Batı kaynaklı niyetlerle tek yanlı yansıtılıyor. Basındaki «haber» ve «yorum»lar gerçekliği çarpıtıyor. Afganistan'daki gelişmeler dış politikadaki önemini koruyor.

□ Türkiye, 12 Eylül rejimiyle iyiden iyiye bozulan Türkiye-Bulgaristan ilişkilerini «düzeltmek» istiyor. Her askeri «darbe» sonunda sosyalist ülkeler topluluğuyla olan ilişkilerimiz, ABD, AET ve Japon tekelleri ve yerli işbirlikçileri lehine bozuluyor. Ülkemizin çıkarlarıyla bağdaşmayan bu tersliklerin düzeltilmesi gerekiyor.

□ Türkiye-Yunanistan ilişkileri «düzelme» işaretleri veriyor. Emperyalizmin kıskacında bocalayan iki halkın birbiriyle «düşman» durumuna getirilmesi «siyaseti»nden Türkiye ve Yunan halklarının hiç bir çıkarı yoktur. Bölgedeki halkların cepheleşmesinin ardında emperyalist çıkarlar yatıyor. Gerek Kıbrıs, gerekse Türkiye-Yunanistan: ABD ve İngiliz emperyalizminin «tavşana kaç tazıya tut» politikalarıyla kışkırtılıyor. Bu ülkelerin askeri masrafları akıl almaz düzeyde yüksektir.

Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde Özal'ın niyeti, iç ve dış politikadaki bir takım açmazların hafifletilmesi, bir de Doğu'daki muhtemel harekâtın «rahatlatılması» gibi fırsatçı hesaplara dayanıyor. Özal'ın iflas eden siyasal ekonomisi, şovenizmin kırşkırtılması ya da toprak «ilhakı» serüven özlemleriyle geri tepecektir.

□ İç politikada cezaevi sorunları yakıcılığını koruyor. Cezaevlerindeki fiili ve keyfi baskı ve kışkırtmalar, mahkumların açlık grevleriyle kamuoyuna yansıtılıyor. Günlük basın ile ilerici dergilerimiz

konuya ilgi gösteriyorlar. Bursa Özel Tip Cezaevi Siyasi Hükümlülerinin kaleme aldığı bildiri şu maddeleri içeriyor: 1) Siyasi tutukluluk hakkı, 2) Ölüm cezaları mutlaka kaldırılmalıdır, 3) 1402 sayılı yasanın 17/1. maddesi hükmü yürürlükten kaldırılmalıdır, 4) Cezaların infazına ilişkin yasa değiştirilmesi ve disiplin cezaları kaldırılmalıdır, 5) Ceza yasası çağdaş ölçülere getirilmelidir, 6) Cezaların infazına ilişkin yasada yer alan hükümlere işlerlik kazandırılmalıdır, 7) Yargılamalarla ilgili sorunlar çözülmelidir, 8) İşkence önlenmeli, işkenceciler cezalandırılmalıdır.

Bu arada Askeri Cezaevlerinin «sivil» statüye devredilmesiyle ortaya çıkan sorunlar var. Siyasi tutukluların hayatlarını ortaya koyup elde ettiği hak'ların gasbı ve sürgün uygulamaları sürüyor. Özellikle Diyarbakır ve Aydın Cezaevi'nde «sivil» ve «resmî» güvenlik güçlerinin, arama adı altında fiili baskı ve kışkırtma yaptığı duyuruluyor. Çok sayıda ölü, sakat insanın çıktığı cezaevlerindeki «komplo» ve «tertip»lerden ötürü, onlarca duyuru yapılmaktadır. Cezaevlerinden yükseltilen onurlu sese kulak verilmelidir.

□ 12 Eylül'den bu yana yurtdışına giden «siyasi göçmen»ler sorunu, toplumu yakından ilgilendiriyor. TC Devleti, resmî organlar aracılığıyla, hâlâ «vatandaşlıktan çıkarma» ilanları yapıyor. Sayıları 15.000'i bulan «siyasi göçmen»lerin ülkeye dönmeleri gerekiyor. SORUN'un 2. sayısında yönetmen arkadaşımızın kaleme aldığı «Birlik Sorunu, Siyasi Terbiye, Diplomasi, Meşruluk ve Yasallığın Güvencesi» adlı yazıda konuya değinildi. «Siyasi göçmen»lerin yurtdışında birlikte hareket etmeleri, ülkedeki hareketle bağlantılı olarak bu konudaki çabaların koordinasyonu gerekiyor. Çeşitli nedenlerle yapılan tek tek «atak»ların soruna çözüm getirmeyeceği anlaşılmıştır. Söz konusu yazı ve uyarının uzantısında bu konunun devrimci biçimde çözümleneceğine inanmaktayız.

□ 1988 sezonunda yaşanan «spor» anarşisi hiç bir dönem bu boyutta yaşanmadı. Sosyal mücadele, bir anlamda da olsa, stadyumlara ustalıkla çekildi. Siyasal ekonomik bunalımın kitlelerce sorgulanması önlenmek istendi.

□ 1 Mayıs 1988'i ülke çapında kutlamak amacıyla çeşitli eylemler düzenlendi; yazılar yazıldı. Bu türden çabaların niteliği, hareketimize ne getirip götürdüğü kadrolarca tartışılıyor. SORUN, 4. sayısında asıl tartışılacak konunun İSP'nin oluşturulması gereğini bu vesileyle gündeme getirmiş; sorunun çarpıtılmaması için uyarısını yapmıştı.

□ Siyasal ekonomik bunalım, Meclis'in tatile girmesiyle aktüalitesini kaybetmedi. Enflasyon % 70'leri geçti. Fiyatların yükselişi devam ediyor. Rüşvet ve yağma olaylarına, onun doğal uzantısı çeşitli «cinayet»ler de eklendi. Sosyal çürüme giderek artıyor.

□ İç politikadaki gelişmeler, çeşitli partilerin kongreleriyle daha da «renk» kazanıyor. Burjuva partilerindeki «kavga» sosyal çürümenin bir başka veçhesini sergiliyor. SHP'ye «angaje» unsurların ders çıkarması gerekiyor.

Toplumun demokratikleşmesi mücadelesine, maddi ve manevi bazı risklere katlanarak müdahale eden ilerici dergi ve kitaplar gene toplatılıyor. Sırasıyla: «Toplumsal Kurtuluş'un 11. sayısı toplatıldı; Yazı İşleri Müdürü Felemez Ak Tutuklandı. «Medya Güneşi»nin 2. sayısı da ilki gibi toplatıldı. «Demokrat Arkadaş»ın 4. sayısı, «Yeni Demokrasi» nin 10. sayısı toplatıldı. Yayıma yeni başlayan «Yeni Açılım»ın 2. sayısı, «Yeni Çözüm» ve «Emeğin Bayrağı»nın Haziran'88 sayıları toplatıldı. «Kıyı Yayınları»nca yayımlanan «Che'nin Ardından» adlı kitap DGM'ce toplatıldı. Dergi idarehaneleri aranıyor, çalışanlar gözaltına alınıyor; baskılar sürüyor...

□ Bugünkü yönetimin «çifte standart»larla, bu «ölçek»lerle sürdürmek istediği iktidar sorunları, iç ve dış finans odaklarınca tartışılıyor. ANAP'ın geleceği, önümüzdeki günlerde daha çok netleşecek. ANAP, geminin hızla karaya oturduğunu gizlemiyor; Başbakan finans çevrelerine çok açık ölçülerde «uyarı»sını yapıyor: «Küçülün, lüks dairelerinizi satın, kredi kullanmayın, üretimi kısın, stoklarınızı eritin...» Bu «uyarı» hepimize «demokrasi»mizin gelecekte ne gibi «sorun»larla karşılaşacağını çok güzel anlatıyor.

□ 12 Eylül davaları hâlâ sürüyor. Bir yandan da yeni davalar açılıyor. Bunlardan en ilginci, kendi partilerini, TBKP'ni ülkede kurmak üzere gelen Nihat Sargın ile Y. Nabi Yağcı'nın davaları... Bir de yeni kurulan ve hakkında kapatılma davası açılan «Sosyalist Parti»nin Anayasa Mahkemesi'nde açılan dava... Bu iki dava üzerinde büyük ilanlar, sansasyona varan haberler üretiliyor. Taraftarları, konuyu sürekli gündemde tutmak için olağanüstü çaba gösteriyor. Biri, «Nazım Hikmet Yurda Dönmelidir» diye bir kampanya açıyorsa ötekisi: «Yılmaz Güney'in Filmleri Serbestçe Oynatılmalıdır» diye başka bir kampanya açıyor. (Acaba Nazım ile Yılmaz bu işe ne derdi?!..)

Kimilerinin ve de (böylelerinin) yanlışı ayakta tutmak için sürdürdüğü «etkinliği» iyi anlamak gerekiyor.

Her şeyden önce TBKP ile SP'ye yapılanları onaylamıyoruz. Bugünkü yönetimin yaptığı baskı ve işkenceyi kınıyor, sosyalizmin önündeki «yasal» engelin aşılması mücadelesinde aynı saflarda durulmasını öne çıkarıyoruz.

Bu iki siyasi akımla, sundukları program konusunu tartışmak gündemdedir. Onların, Avukat «örgütlemesi», siyasi tutuklulara yapılan işkenceler konusunda uyguladıkları «çifte standart» eleştirilmelidir. Biz, bütün siyasi tutukluları, bu anlamda, aynı yerde değerlendiriyor ve ayırmıyoruz. Bu ayırım ölçeğini kullananlar sosyal pratikte gene yanılacaktır. Türkiye solunun yüksek dayanışma duygusunu «öznel»-cilikle hesapsız «atak»ların uğruna harcayanların giriştiği eylem»ler asıl sorunlarımızın tartışılmasını gölgelemiyor.

Türkiye solunun, özellikle TBKP ile SP'nin «komünizm» ve «sosyalizm» anlayışlarını sorgulayıp eleştiri görevini yerine getirirken, sosyal pratikte yanlışlığı iyice ortaya çıkan öteki örgütlenmeler anladığı dilde uyarılmalıdır. Politik açığa vurma görevini yerine getiren kadro-

lar, hareketimizi örgütsel güvenceye kavuşturmak ödeviyle de yükümlüdür. Hayat bunu öğretiyor.

□ ANAP'nin iş yasalarındaki «yenileşme» bahanesiyle yaptığı düzenlemeler, mevcut hoşnutsuzluğu biraz daha artırdı. Bazı işkollarında grev yapılmasını engelleyen yeni yasaların yürürlüğe girmesiyle, başta Petrol-İş Sendikası olmak üzere büyük tepkilere yol açtı. Tüpraş, Aliağa, Batman, Shell vb. işyerlerinde çeşitli eylemler gerçekleştirildi. Belediye işçileri işleri yavaşlattı. Büyük şehirler çöplükten geçilemiyor.

□ ANAP'nin siyasal ekonomisini kurtarabilmek için çaldığı kapılar, yeni tavizler vaadine rağmen, açılamıyor. Dış borç, faiz ve kredi adı altında dışarı açılan eller boş dönmeye mahkûmdur. Resmî veriler % 70 lerden % 100'lere varan bir enflasyon oranının bir iflas demek olduğunu öğretiyor. Bütün geri kalmış ülkelerde bunalımın bu alandaki göstergesi «darbe» heveslilerine meydan açıyor.

□ SSCB ile ABD'nin Moskova'da gerçekleştirdiği zirve toplantısı son günlerin en önemli siyasal çerçevesini çiziyor. Bazıları «süper» yakıştırmalarıyla, «Gorbaçov ve Regan Karşılaşmasını» özünden soyutlayarak suni biçimlerde ele alıyor. Sosyalist Sistem ile Kapitalist Sistemin önde gelen sözcüleri, gezegenimizi çok yakından ilgilendiren, Uluslararası genel güvenlik, silahsızlanma, barış, nükleer silahların azaltılması ve giderek yok edilmesi ve öteki can alıcı sorunlar üzerinde görüştüler. Yaşanılabiilir bir dünya için atılan her adım, insanlığa rahat bir nefes aldıracaktır. Kapitalist emperyalizmin saldırganlığını kuşatan ve onun muhtemel bir savaş tırmanmasını engelleyen çok yönlü çabaları ve ilişkileri yeterince anlamak, desteklemek durumundayız.

Gorbaçov-Regan buluşması, kapitalist yönelimli geri kalmış halklara, içine düştükleri bunalımlardan çıkışlarında yeni perspektifler sunmakla kalmıyor, kapitalizm ile sosyalizm arasında renksiz bir konumda kalınamayacağını da gösteriyor.

Sosyalist sistemin 70 yıllık barışçı politikası, dünyadaki kuvvet ilişkilerini olumlu yönde etkilemektedir. Dış politikada ortaya çıkan yeni yaklaşımlar iç politikalarını baskı ve teröre dayalı yöntemlerle götürmek isteyen siyasi yaklaşımlara nasıl «çağ atlandığını» da gösteriyor.

Uyguladığı siyasal ekonomisiyle bunalımı körükleyen gerici sağ ittifak karşısında, alternatif çözümler üretmesi gereken «sol» çevrelerden bazıları ise «yanlışı ayakta tutmak» istiyorlar(!) Bu kısacık özet; durumun kavranabilmesine yardımcı olabilir umuduyla kaleme alındı.

15 Haziran 1988

TEKELCİ MİRASÇILAR ARASINDAKİ ÇEKİŞMELER

Benim Marx'ım senin Marx'ın
koparıp yolacak sakalını
Benim Engels'im senin Engels'in
dövüp dökecek dişlerini
Benim Lenin'im senin Lenin'in
un ufak edecek tüm kemiklerini
Bizim Stalin sizin Stalin'in
sıkacak kurşunu ense köküne
Bizim Troçki sizin Troçki'nin
yaracak kafasını
Bizim Mao sizin Mao'yu
boğacak Yang-Çe'de*
Artık engel olmasın diye
yengiye giden yolda

UYUM

Konuşmayı öğrenmeye
dün başladım
Susmayı öğreniyorum bugün
Yarın kesiyorum
öğrenmeyi

TANISI KOLAY

Bir demokraside
Onun
gerçek demokrasi
olmadığı söylenemiyorsa
O gerçekten bir
gerçek demokrasi midir?

* Çinde bir nehir adı.

İYİ BİR TASARIM

Artık usandım
Ne kadar çok yazdım
Artık yalnızca yazılması
yasak olanı yazmak istiyorum
Ama yönetenlerin bana
Bunu yazman yasak demeleri
Yeterli değil çünkü onlar
İkide bir yazmayın yasak derler
Hayır yoldaşlarıma da
Sormak zorundayım
Buna şuna öbürüne hepsine
Artık birbiriyle konuşmayana bile
Eğer onlar da derse bana
Bunu yazman yasak
İşte o zaman anlarım bak
Zorundayım gerekli bunu yazmak

BİLİRKİŞİ

Vardır öyle zamanlar
o zamanlarda
oportünistler bile
söverler oportünizme
İnanın onlara
Çünkü en iyi
onlar bilir
neden söz ettiklerini
Onlara güvenmeyin
çünkü söverler
oportünizme
oportünistçe

Erich Fried*

Türkçeye Çeviren: **Murat Çelikel**

* E. Fried: 1921'de Viyana'da doğdu. 1938'de Avusturya'nın işgali üzerine İngiltere'ye kaçtı; 1946'dan beri bağımsız yazar. Ozanın İngilizce'den İbraniceden ve Yunancadan çevirileri bulunmakta. Londra'da yaşıyor.

«15-16 Haziran Direnişi»nin 18. Yıldönümünde Partili Mücadelenin Neresindeyiz?

Sırrı Öztürk

Tarihi bir dönüm noktası, «15-16 Haziran Direnişi»nin 18. yıldönümünde, işçi ve sosyalist hareketimizin, «Partili mücadelenin neresindeyiz?» Bu konuda özeleştiri yapmak, bilanço çıkarmak ve pratik bazı çözüm önerilerinde bulunmayı doğru ve gerekli görüyoruz. Devrimci duyuşumuz ve görevlerimiz bu konularda sorumluluğumuzu öne çıkarıyor. Ayrıca, tam da zamanıdır diye düşünüyoruz.

Sosyalizme şu ya da bu düzeyde ilgi duyan herkes, işçi ve sosyalist hareketimizin içinde bulunduğu kaosun aşılmasını, hareketimizin örgütsel güvenceye kavuşturulmasını diliyor. Aynı zamanda birlik sorunu kadrolar arasında da tartışılıyor.

Bilindiği gibi, «15-16 Haziran Direnişi»* üzerine o günkü sınırlı bilgilerimizle kaleme alınan bir çalışmam var. Bu çalışmada hareket üzerine değerlendirmeler, bol malzemelerle, bu arada bazı anılarla da süslenerek sunulmuştur. Bugün aynı konu işlenirken, «hikâye» ve hamasetin yaygın olduğu bir ortamda, asla bu yola başvurmayız. Bu anlamda tek çalışma olan kitabın bazı eksikleri ve hataları olabileceğini kabul ediyorum. Ancak bugünkü ortamda bu çalışma ile ilgili spekülasyon istendiğini de biliyorum. Buna izin veremeyiz. Bu konuda sorumluluk duyan neden bugüne kadar derli toplu bir döküman ortaya koymamıştır?

Geçen 18 yıllık bir zaman içinde, hayat ve mücadele deneyinin

* Burada bir kere daha vurguluyoruz: «İşçi Sınıfı, Sendikalar ve 15 - 16 Haziran» adlı kitabımızda, her vesileyle Parti'ye duyulan özlem ve yokluğu karşısında bir hayıflanma duygusu arasında yazıldı. Bu çerçevede işlevsel ve anlamlı bir malzeme kitaba sığdırılmaya çalışıldı. Partili mücadelenin gerekliliği sıkça vurgulandı. İşçi hareketiyle sosyalist hareketin bütünlüğünün altı çizildi, her ikisinin birleşmesinden böylelikle İSP'nin oluşturulmasından söz edildi. Parti uğruna verilen savaşlar, hareketin güçsüzlükleri, bunların nasıl aşılacağı vb. açıklandı. İşçi sınıfının ideolojik, sendikal ve siyasal birliği önündeki engeller elden geldiğince teşhir ve teşhis edildi. İşçi sınıfının onurlu ve yiğit sesini yükselten 15 - 16 Haziran deneyiminden sonra, işçi sınıfının gene de kürsüye getireceği önemli bir şey daha vardı: Hareket(imiz)in örgütsel güvencelere kavuşması için eylemde gösterilen başarıyı diğer alanlarda da göstermek, küçükburjuva ve burjuva solun elindeki bayrağı almak!.. Bunun başarılamayışı, bütün ilerici ve devrimci kadroların ortak kusurudur. Yayımlanma «şansı» bulabilen öteki kitaplarımızın ana fikrini hep İSP fikri oluşturmaktadır. Bu kitaplardaki saptamalar hayatın bize öğrettiklerinden oluşuyor. Amacımız açıktır: Parti'nin ne olup olmadığını bilince çıkarmak; bu türden bir mekanizmanın güvencesinde iş yapılmasını öne çıkarmak...

derslerini dikkate alarak, bu çalışmayı yeniden kaleme almak gerekirse, elbette daha farklı şeyler yazılabilir. Kitabın konu üzerinde tek kaynak olduğu biliniyor. (Kitaptan yararlananlar, her ne kadar, yorumların kaynağını göstermek inceliğini göstermese de hareketimiz adına gene de seviniyoruz.) Yazıları yeterli bulmuyor; ama asla yere de bakmıyorum.

Elbette Türkiye'de kavganın örülmesinde emeği geçenlerin, eleştiri, uyarı görev ve hakkı vardır.

Kitap üzerinde şimdiye kadar bir tanıtma, değerlendirme ve eleştiri yapılmadı. Devrimcilikleri kendisinde menkûl sağ ve «sol» teslimiyetçi akımların bu suskunluğu, kendilerine biat edilmeyişin, «kuşatılmış»lık şartlarında bir «ödül»üydü. Doğal karşılanmalıdır.

Kitap hakkında, satır aralarına sığdırılmaya çalışılan «eleştiri»leri de anlamaya çalışıyoruz. «15-16 Haziran Direnişi» üzerine daha farklı şeyler söylemek isteyenler çıkabilir; çıkmalıdır. Daha ileride bir işlev üstlenen bir çalışmayı da, hareketimizin temeline konulmuş bir harç olarak değerlendirir, bundan da gurur duyarız. Ayrıca nesnel gerçekliği bozarak, hareketi, kişi örgüt ve çeşitli çevrelere mal etmek isteyen yaklaşımları da eleştirmekten geri durmayız.

Günümüzde, «15-16 Haziran Direnişi» hakkında daha serinkanlı, objektif değerlendirmeler yapma şansına sahibiz. Bugün, bu anlamda yapılacak bir değerlendirme: Geçmişten ders çıkartarak, bunu günümüze bağlayan ve geleceğe köprü kurabilecek bir malzeme öne çıkartılarak yapılabilir.

* «15-16 Haziran Direnişi»nin önemi, kendisinden önceki ve sonraki kütlesel çıkışlar arasında en büyük olma özelliği taşımasıdır. Gerek harekete kattığı, işçi, emekçi, gençlik ve öteki kesimlerin niceliği bakımından, gerekse iki gün süren, ve sıkıyönetimle durdurulan etkinliği açısından ülkemiz işçi sınıfının örgütleyip yönetmeye çalıştığı en büyük ve anlamlı bir kitle hareketidir.

* «15-16 Haziran Direnişi» özü itibariyle siyasi bir harekettir. «Sendikalar Kanunu»nda geriye doğru yapılmak istenen değişiklikler, bardağı taşıran son damla niteliği taşısa da, hareketin siyasi niteliğini «ekonomik» taleplere indirgeyemeyiz.

* «15-16 Haziran Direnişi»ni fabrika birimlerinde örgütleyen işçi sınıfının öncü kadrolarıdır. Onların damgasını taşıyan bu örgütlenme, en alt birimlerde «Anayasa Direniş Komiteleri» adıyla oluşturulmuştur.

* DİSK ve TİP'nin bu harekete kattığı fazla bir şey yoktur. Sendikacılar hareketin ulaştığı boyutun gerisinde kalmıştır. Bazıları, DİSK ve TİP'ne o günkü «etkin»likleri dışında ve olduğundan fazla bir «rol» yüklese de, dava dosyaları, polis ifadeleri, mahkeme safahatı, hapishane hayatı, belgeler ve öteki nedenlerle nesnel gerçeklik bozulamaz.

* DİSK, kapitalist işbölümü şartlarının yoğun olduğu koşullarda ortaya çıkmıştı. Ekonomik mücadelede DİSK'in yaşadığı «altın çağ» belli bir zamanla sınırlıdır. DİSK, ülkedeki tarihsel ve sosyal bi-

rikimin bütün kazanımlarını yanına almasına rağmen, İSP geleneği yörüngesinde bir konuma sahip değildi. 1961 Anayasasının getirdiği sınırlı demokratik ortamda faaliyet gösteren ve «legal marksizme» angaje olan TİP'de DİSK üzerinde etkili olamamıştır. Sonradan kendi kendilerine «parti» olan «Harici Büro»nun «15-16 Haziran Direnişi»ndeki «rol»ünü anmaya bile gerek yoktur. DİSK ve TİP sınırlı yapılarıyla, işçi eylemine, gerekeni değil, elinde olanı yapmak istemiştir.

* «Partisiz sol» ve DEV-GENÇ vb. oluşumlar da kendi öznel yaklaşımları ne olursa olsun, hareketin örgütlenmesinde, yönetilip yönlendirilmesinde asla etkili olmamıştır. Hareketin görkemli yükselişi ve sıcaklığı, bütün birimleri kendi renkleriyle kitle içinde eritmeye çalışmıştır. DİSK yönetici kliğinin, bilinçsiz, sekter ve bölücü tutumuna rağmen, devrimci öğrenci gençlik işçi eylemine omuz vermiştir.

* İşçi sınıfının öncülük ve örgütlenme gücüne, eylemdeki birleştirici rolüne inanmayan bazı «aydın»lar, «kendiliğinden»lik üzerine fanteziler üretmekte bayağı ustadır. 150 yıl öncesinin ve kendisi için sınıf olma niteliği kazanamamış kendiliğinden işçi eylemlerinin, şabloncu açısıyla bu olaya yaklaşılması, ancak marksist klasikleri tersinden okumakla mümkündür. Böylelerinin, içine düştükleri «kendiliğinden» lik cazibesine kapılıp sonra da gözleri kamaşmış olsa gerek (!) ülkemiz işçi sınıfının 150 yılda en azından bazı gerekli donanımlara kavuşmuş olabileceğini, ne yazık ki, göremiyorlar!

* «Kendiliğinden» yakıştırması, hareketi her birimde ören ve götüren yapıyı görmek istemeyişlerinden kaynaklanıyor. Her kitle hareketi, örgütsel dinamizmini de içinde taşır. Hareket için «kalkışma»** nitelemesi, hakim sınıflara, iddia makamına mal olmuş bir «kavramı» kullanmak anlamına gelir. Bundan sakınmak gerekiyor.

* «15-16 Haziran Direnişi» karşısında, sadece işçi sınıfına «nağme» dizilmekle bir şey kazanılmıyor. Bazı «aydın»ların bu tutumu, kendi laçka ve liberal ilişkilerini sorgulamaktan kaçınmalarından ve «örgütler anarşisi» hastalığının doğru teşhis ve tedavi edilişini perdelemeye yöneliktir. Boş övünmelerle zaman yitirecek kadar aklımızı peynir ekmekle yemedikse, işçi sınıfı hareketinin organize olmadığını, saflardaki aymazlığın kol gezdiğini dile getirecek, ve çözümler önereceğiz.

* Bugün, hiç bir örgütün kendi teori ve pratik geleneği İSP olma hakkını kazanamamıştır. Sosyal mücadelede zaten bu türden bir olgu yaratılabilseydi, hepimiz önümüzü ilikler, çatısı altında yerimizi alırdık.

* Sendikalarda «uzman», örgütlerde «önder», dergi sayfalarında «teorisyen» görmeye alışık olanların negatif bir yaklaşımla, hayatın öne çıkardığı sorunları, gündemden kaçırıp saptırmak istemesi do-

** Toplumsal Kurtuluş, S: 1, 1987.

ğaldır; ama olağan da değildir. Bu başıboşluğa müdahale etmek, bir set çekmek gerekiyor.

* Hareketimizin sorunlarını sorumluca tartışarak, ilkeli güvencelere bağlayacak bir kürsümüz olmayınca her şeyi dergi sayfalarına da sığdıramayız. Dergiler de her şey demek değildir.

* Donatımlı bir İSP'nin oluşturulamayışının tarihsel ve sosyal «suçu», yalnızca, bu yolda örgüt kurup, onulmaz yanlışlıklar yapanların üzerinde değildir. Hareketin birliği için çaba gösterip bu amaçla sürekli iş yapanların da suçlanması tabloyu değiştirmeye yetmemektedir. Kendi payımıza yüksek sesle şu gerçekliği dile getirmeliyiz: Bizim en utanılacak yanımız, hareketimiz adına ahkâm kesip örgüt kuranlarla yeterince mücadele edemeyişimizdir!..

Türkiye solu, 12 Eylül yenilgisinden bu yana «Partileşme Sorunu»nu tartışıyor. Bu kadar «tartışma»dan sonra pratikte atılan «adım»lar oldukça öğretici derslerle dolu. Çözümsüzlük nereden kaynaklanıyor? Teksözle: Küçükburjuva kötürüm yaklaşımlardan. Hareketimizin örgütsel güvencelere kavuşması yolunda ciddi bir eser okuyup yazmayan, kitle çalışması yapmayan, bazı «aydın»lar, sorunu panel*** ve otellerde «tartışmış», dergi sayfalarında «devrim» yapmıştır. Az şey midir (!?) Hiç bir partizan geleneği temsil etmeyen, kitle tabanı olmayan «entelektüel»lerimizin İSP'nin oluşturulmasında başı çekmesi düşünülemez. Donatımlı bir parti böyle oluşamaz!

Bir dönem, tadı çıkartılarak yapılan SD-MDD «tartışması»nın bilimsel sosyalizmle ne ölçüde yakınlığı varsa, günümüze taşırılmak istenen aynı türden «tartışma»ların da o kadar yakınlığı vardır.

12 Eylül deneyi, kimlerin sosyal devrim ve dönüşümlerden, kimlerin reformlardan yana olduğunu sınamıştır. Her şeyin kâğıt üzerinde kolayca halledileceğini sanan entelektüalizmin açmazı da burada yatıyor. Bu tuzaktan uzak durmak gerekiyor.

Ülkede, Parti örgütlenmesi yerine sendika, ya da «işyeri komiteleri»ni ikâme eden anlayışlar bir hayli yaygındır. Bunlara burjuva partilerinde cemmetmiş olanlarla, dergicilikte «devrim» yapan anlayışı da eklemek mümkün. «12 Eylül yenilgisinden hangi sonuçlar çıkartılmıştır» sorusu bazıları açısından abesle iştigal'dir. Ülkedeki sosyalizmin gücü bu tabloyu değiştirebilecek durumdadır. Tablo değiştirilmelidir.

Türkiye burjuvazisi, 12 Eylül'den bu yana sosyal, iktisadi, siyasi, kültürel, kısaca her düzeyde pervasızca bir uygulama içindedir. İşçi ve emekçi halkı acımasızca sömüren bir politika, tekellerin tercihlerine denk düşen ve emperyalist çevrelerce birlikte hazırlanan planlar doğrultusunda ortaya çıkıyor. Sürekli enflasyon politikası, ve bir günah keçisi gibi ileri sürülen yüksek ücretler bahanesi, ücretleri ve taban fiyatlarını düşük tutmak için uydurulmuş bir kılıftır. Bunun ya-

*** Hareketin çıkarları gerektiriyorsa «panel» yararlı olabilir; ama panelleri her şeyin yerine koyamayız.

nında ve bununla birlikte Türkiye kapitalizminin iç ve dış borç yükünün faturasını da yine işçi ve emekçi sınıflara kesmek için kullanıyor. İSP'nin boşluğunda fütursuzca ortaya çıkan bu uygulamalar, adeta bir vahşet haline gelmiştir. Bu boşluğu doldurmak tarihsel bir zorunluluk olduğu kadar insani ve ahlâki bir görevdir.

Türkiye kapitalizminin oldukça rahat olduğu bir dönemde, nisbeten başarılı bir ekonomik mücadele vermiş DİSK geleneği ve onun içine düştüğü açmazları değerlendirip eleştirmeliyiz. Bu görevimizi yeterince yerine getirdiğimizi de iddia edemiyorum. DİSK geleneği, içinden ve dışından köreltilmek istenmiştir. Bugün bile, ülkedeki işçi sınıfını örgütleyerek hareketlendirmek yerine, ETUC, İLO ve AT hükümetlerinin alacağı karar ve kombinezonlar üzerinde DİSK'nun geleceğini bina etmek isteyenler var. İç dinamiğin belirleyiciliğini kavramaktan çok uzak bulunan DİSK «yönetici»leri, dış dinamiklere aşırı bel bağlamaktadır. İşçi sınıfının donatımını kavrayamayanların beklentileri SHP'de noktalanmıştır. İşçi sınıfının sendikal birliği sorununa SHP'nin katacağı bir şey yoktur.

Toplumun demokratikleşmesi ve değiştirilmesi mücadelesinde etkili bir güç olan kitle hareketlerinin önemini en azından burjuvazi kadar kavramak durumundayız. Kitle hareketlerinin önü boşuna kesilmek istenmiyor.

Geleneği işçi aleyhine uzlaşmaya dayanan Türk-İş, finans oligarşisinin gündeminde sadece «uslu bir çocuk» olarak görülmektedir. Bağımsız Sendikalar ise, tarihsel deneyin kazanımlarını yanına alarak ancak sınırlı görevler yapmak şansına sahiptir. Devrimci dayanışma ve özverilerle ancak ayakta kalabilen bu sendikaları (bir zamanlar DİSK'da olduğu gibi), «yasa»ların gözetiminde kesilen işçi parasıyla ayakta kalan, işçi aristokratları yetiştiren ekmek teknelerine dönüştürülmemelidir. Bu tutum, sendikal birliği ve işçi dayanışmasını ters yönde etkilemektedir.

İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği ne zaman gündeme gelse, siyasal birliğin önüne sendika konulmak isteniyor. Bu yanlışı düzeltmek gerekiyor. Sendikal mücadele her şey demek değildir.

Sayıları giderek artan ilerici dergiciliğimiz, bu tablonun değiştirilmesine katkı yapacaksa, bunu: İlkin, sosyal mücadele tarih ve geleneklerimize sahiplenip saygı göstererek yapmalıdır. Hareketin birleşmesi sürecinde görev üstlenebilecek kişi, birim ve yayın organları birbirine karşı, «devrimci eleştiri, eylemde arkadaşlık» ilkeselliğini gözeterek, sosyalizmin merkeziyetçiliğini sulandırmadan gerçekleştirmek durumundadır. Sosyal mücadelede düşmanca rekabet, kibir, gurur ve hotzotçuluk asla devrimci tutum değildir. Sosyal pratik bu tutumla yola çıkanları daima mahcup etmiştir; yarın gene edecektir.

Pratikte neler yapılmalıdır:

Her ne kadar bazı kitaplarımızda konuya ilişkin bazı tesbit ve öneriler yapılmışsa da; İSP'nin oluşturulması ekseninde kaleme aldıklarımızı yeterli sayamayız. Konu üzerindeki ayrıntılı görüş ve önerilerimizi, yakında yayımlayacağımız «Partileşme Sorunu III» adlı kitapta geliş-

tirmeye çalışacağız. Kitapta bugünkü durumun bir benzeri olan 12 Mart 1971 öncesindeki parti arayışları çalışmalarından olan «Proleter Devrimci Kurultay» deneyini, perde arkasını, o günkü örgütlerin konumunu, «Kurultay» deneyinin olumlu ve olumsuzluklarını, bir iç deney olarak sunmak istiyoruz. Buradan hareketle birlik sorunu, ancak bir «kurultay» ya da «kongre»de (adı önemli değil) çözüme kavuşturulmalıdır, diye düşünüyoruz. Sosyalizmin kadroları, bu önerinin ne demek olduğunu bilirler. Türkiye solu, tarihinde hiç bir dönem bu türden bir karşılaşmayla yüz yüze gelmemiştir. Her birimin kendisini «parti» olarak ilan ettiği dönem artık gerilerde kalmıştır. Hayat, yeni duyuş ve yönelişlere gebedir. Bunu da birlikte öğreneceğiz;

Geçmişte de bu türden çağrılar yapılmıştır. Özellikle Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın partileşme konusunda yaptığı çağrı ve uyarılar anılmaya değer niteliktedir. O dönemin maddi ve manevi şartları yeterince oluşmadığından. bilince çıkarılamayan sorunların günümüzde tartışılmaması için bir neden yoktur.

Hayat ayrıca gecikmeden, İSP'nin yapı taşlarını da üretecektir; kadroların çıkmasına omuz verecek çalışmaların kucaklanacağına, sevgi ve güven ortamının yeniden oluşup özverilerin harekete geçirileceğine inanmalıyız. Bu niyetlerle atılan adımlar, «bir potada eriyebilmeyi» de öğretir.

SP ile TBKP gibi emri-vakiler, solun devam eden kronik rahatsızlığının ilginç görüntüleridir. Bu girişimlerin hareketi kucaklayabilmesinin önü kesinlikle kapalıdır.

Ülkemizdeki sosyalist bütün kümelenmelerin (kişi, grup, örgüt) tartışacağı şey: 1) Program, 2) Taktik, 3) Örgüt sorunu (kadro) ve öteki ilkeler olmalıdır. Bu türden bir diyalog ile önemli bir aşamanın katedileceğini umud ediyoruz. Öteki tutum ve davranışlar, çok geçmeden gene sosyal pratikte açığa vurulacak, hem kendisine hem de harekete darbe vuracaktır.

Ülkemiz sosyal mücadele tarihi, bir çok halk hareketleriyle, işçi hareketleriyle dolu. «15-16 Haziran Direnişi»ni tahlil ederek, bu iç deneyden çıkartılan dersleri sıralayabiliriz. Toplumların demokratik değişim ve dönüşümlerinde anılan bütün hak arama eylemleri, günümüzdeki mücadeleye ışık tutuyor. Ders çıkarmayı öğrenebilen ders vermeyi de hak ediyor.

«15-16 Haziran Direnişi»nin 18. yıldönümünde, hareketimizin birliği uğruna terini ve kanını akıtan onurlu arkadaşlarımızın vasiyeti, yalın ifadelerle bunu öğretiyor.

Kapitalist emperyalizmin ve onun yerli uzantılarının, işçi ve emekçi sınıflar üstünde, ister «demokratik» yoldan, ister «darbe» yoluyla kurmak istediği, açık ya da örtülü diktatörlük özlemleri kursaklarında kalacaktır! Gelecek bizimdir! Bundan hiç şüphemiz olmasın...

15 Haziran 1988

Kavramsal Bir Çerçevede Parti Sorunu

I

Temel Demirer

60'lı yıllar: Sosyalistlerin ülkedeki mücadelesi kitlesellik boyutu kazanıyor. Bu kitlesellik, büyük ölçüde «ulusçu bir popülizmin» aktivizminden kaynaklanıyor. 70'li yıllara doğru sosyalist temalardan uzaklaşılıp, ihtilâlci-demokrat bir sol tepki noktasına savruluyor. Ardından da, bir karabasan gibi 71-74 kesiti yaşanıyor. 74 sonrasını ise, yığınsal bir kendiliğindencilik dolduruyor. Kendiliğinden hareketin, kendiliğinden örgütlenmesi, Parti sorununun aşamamışlığıyla, 77'lerden (itibaren) 80'lere doğru tıkanıyor ve «güdük»leşiyor. 80'li yıllara böylece geliniyor.

80'de trajik bir yenilgi yaşanıyor; yenilgi büyük bir tahribata yol açıyor. 60'lardan beri yaşanan bir süreç böylelikle «noktalanıyor». İki büyük altüst oluş, devasa bir kalıtın deneyimini oluşturuyor ve öndersizlik krizinin önemini vurguluyor.

86'larla birlikte «yeni» bir dönem açılmaya başlanıyor: İktidar, Parti, Sosyalizm, Demokrasi ve Birlik boyutlu tartışmalar yeniden açılıyor. Oldukça sancılı ve gebe bir gelişim süreci yeniden yaşanıyor.

İlk ağızda, 60'lardaki kitlesellik boyutunun yakalanabilmesi olası değil. Bir çok şeyin «çabucak» yanıtlanabileceğini düşünmekte ham bir hayâl. Gelişimi; onların cephesi ve bizim cephedeki «dipten gelen dalga»nın nesnelliği ile birlikte, sosyalist'lerin öznelliği belirleyecek.

Kanımca, toplumsal ütopyalarla gerçekliklere yaslanarak, olanakları değerlendirebilmek hâlâ olası. DYP ile SHP'lilerin Muliukov ve Cromvel «versiyon»lu karikatür bir muhalefete soyundukları bu kesitte, radikal sol'un (yine gündemindeki öndersizlik kriziyle!...) çok ciddi ve ağır sorunlarla karşı karşıya olduğu ise, sağır sultan'ın bile malûmudur.

II

Radikal sol bir bunalımı yaşıyor. Bunalımın öne çıkmış iki kaynağı; i) Geçmişiyle hesaplaşamamışlığın eksiklerini aşamamak yanında; ii) Gündemindeki acil görevleri kucaklayamayarak onun altında ezilmektedir. Özellikle kimilerinin nev-i şahsına münhasır olmayan bu bunalım, «belirli değişikliklerle»[1] genelimizin tümüne ilişkindir?..

Yeri gelmişken hemencecik şunu belirtelim: Bugün «devrimin esenliği için en yüce yasa»[2] radikal bir mücadelenin yaratılarak yığınlara maledilmesi sürecinde; sınıf hareketinin nedenleyiciliği eksenlerindeki «dostluk, açık tartışma ve birlik» perspektifiyle, devrimci-eleştirisel faaliyetler bütünselliğini hayata geçirebilmektir.

Bu bab'da edilgen bir «yorum»culuk ya da «bekle gör»cülük yeterli değil. Zekâ jimnastiğine ise, hiç mi hiç gerek yok. Tarihin devin-

gen akışına müdahale gerekli. İktidar, Parti ve Devrim sorunları üçgenindeki sorunlar, gerekli sentezlere kavuşturulmak üzere, bir kez daha karşımızda. Bir kez daha fenersiz yakalanmamaksa, yaşama olması gerekenci bir müdahaleden geçiyor.

III

Bu anlamıyla radikal sol'un başlaması gereken devrimci-eleştirisel faaliyetinin ilk adımı; ne olduğunun bilinç üstüne çıkartılarak, kendini tanıması ve tanımlayabilmesidir. Kanım odur ki, radikal sol açısından tarihsel zorunlulukları karşılayabilecek kapasitedeki; kolektif istençli, bir toplumsal kaldıraç (öncü); ancak, bu ilk adımını atabilen uzun bir yürüyüşle gerçeklenebilecektir.

Bunun acil ve ertelenemez bir sorun olduğunu düşünüyorum. Radikal sol açısından ise, «belli kötülüklerden ortadan kaldırılabilir nedenlerini belirtmeksizin sözedenler, sakıncalı olabilirler»[3] kaygısıyla, verili sorunlar karşısında, onları çözümleyebilmek için, «aynada başka bir şey görmek istiyorsanız aynayı değil, aynanın karşısındakileri değiştirmelisiniz» (A.Gramsci) diyor ve ekliyorum: Bu yolda «hakikat yavaş yavaş ortaya çıkıyor ve bunu sonuçta hiç bir şey engelleyemeyecek...»[4]

Bu yolda radikal sol'un kendisinden kaynaklanan sorunları bir hayli çok. Bunları en geneliyle sıralıyorum:

* Araçsal varlıkların fanatikçe amaçlaştırılması.
* Muhtelif «teorik gerekçe»lendirmelerle, sınıfsal organiklikten kopuk marjinal varlıkların rasyonalizasyonu.
* «Kader»ci bir edilgenlikle, kendiliğindenliğe bağlanmışlık.
* Pratik eylemsizliğin, hantallaşmış bir vesayetçilikle içiçe geçtiği deformasyonların, yaygın ipotekcilikleri.
* Fetişik «tartışma»cılıklarla; iş'in ve eylemin örgütlenmesi yerine «marksoloji uzman»lıklarına soyunmaları...

Sorunlar çoğaltılabilir; ama bu kadarı bile, yeter de artar bile! Bu elbette, madalyonun (hoşnutsuzlukları ve arayışları güçlendiren) bir yüzü. Bunun diğer yüzü ise, devrimci bir çözümün nesnel tabanını ve zenginliklerini oluşturması.

Evet, öndersizlik krizi radikal sol'u bir kere daha sarıp sarmalayarak, yine işlevsizlik labirentlerine savurmanın eşiğindedir. «Çözüm»de, «çözümsüzlükte» bu gordiyom düğümündedir.

IV

Devam ediyorum: Olması gereken, seviyeli ve nitelikli, istenilen bir Parti'nin üslubu, elbette «Manifesto'nun üslubu olacaktır», ve olmalıdır da. Bundan kimsenin şüphesi olmamalı, bu konuda şüphe uyandırmamalı; çünkü, sınıf hareketinin eylemliliğinde kendini organikliğiyle isbatlayabilen ve tanınıp kabul görmesi gereken böyle bir Parti; evrensel, topyekûn ve kombine bir bütünselliktir. Toplumsal hoşnutsuzlukları aktivize eden; onları sürekli ve gerçekçi ilişkiler temelinde örgütleyen; böylesine bir bütünsellik, elbette «örgütlenmiş öncü bir azınlık»tır.

Bu türden «örgütlenmiş öncü azınlık» için, olmazsa olmaz nitelikli vazgeçilemezlikleri şöylece sıralayabiliriz:

* Yetkin bilimsel bir formasyonun, sosyalist ideolojik-politik donanımı.

* Olabildiğince dolaysız taban bağı. Derin bir gözlem yeteneği. Dizginlenememiş devrimci bir inisiyatif ve dinamizm.

* Soğukkanlı bir kararlılık ve dayanıklılık. Aceleci olmayan bir temkinlilik. Yani bir diğer değişle; her koşul altında örgütsel eylemlilikle, sınıfın öz eylemliliğini en elverişli durum ve noktada çakıştırabilecek, geleceğe yöneltebilmek.

* Organik bir sınıf bilinçliliğinin esnekliğiyle, saldırganlığı ve savunmacılığı bilebilen bir olgunluk ve oturmuşluk.

* Hiç bir koşul altında ideolojisini, siyasetini, güttürmeyen bir ilkesellik.

* Demokratik merkeziyetçiliği uygulayabilmek.

V

«Demokratik merkeziyetçilik», bu 'kıldan ince ve kılıçtan keskin' sorun üzerinde cidden büyük bir hassasiyetle durmak gerekiyor.

Önce şunları ifade etmek gerekiyor: Parti açısından demokratik merkeziyetçiliği doğru anlamak ve uygulamak, kolektivist sınıf bilincinin ayrılmaz bir parçası olduğunu kavramak durumundayız. Sınıf bilinci ise, demokratik merkeziyetçiliği doğru anlamanın ve askıya almadan uygulamanın anahtarıdır.

Unutulmamalıdır ki, onu diğer tüm partilerden ayıran, «eylemde birlik, tartışma ve eleştiride özgürlükçü» demokratik merkeziyetçi bir sınıf partisi, kapitalizmin denizinde sosyalizmin müjdecisi olan, yeni bir ilişkiler sistemidir. Alternatif bir sosyalist demokrasiyi içinde ve gündelik ilişkilerinde durmadan üreterek, devrimci eleştirselliğiyle dünyayı değiştirme ve dönüştürme kavgası veren bu organizma da, «Herkes en küçük bir kısıtlama olmaksızın, kendini hoşnut eden her şeyi yazmak ve söylemekte özgürdür (...) Konuşma ve basın özgürlüğü kısıtlanmamalıdır.» (V. İ. Lenin) Çünkü işçi hareketi, varolan toplumun en sert biçimde eleştirilmesine dayanır; eleştiri onun yaşam ögesidir. Böyle olunca kendi kendini eleştiriden nasıl kaçabilir, tartışmayı nasıl önlemek isteyebilir? Başkasından kendimiz için söz özgürlüğünü, yalnızca bunu kendi saflarımızda kaldırmak için mi istiyoruz?»[5] «Eylemde birlik, tartışma ve eleştiride özgürlük. İşte disiplini böyle tanımlıyoruz.» (V. İ. Lenin)

Zorunlu olan disiplini; burjuvazinin kölelik disiplini anlayışıyla temelli bir ayrıştırmanın teorik ve pratik bütünselliğinde gerçekleştirilen bu organizma, mecazi anlamda değil, ayni zamanda gerçekten sosyalistçe demokrat olmak zorunda olan bir organizmadır. Sosyalist demokratlığı sınırlarında, saltçı bir uygulamacılığı aşabilerek, kolektif bir karar, yetki ve yaptırımın tabandan tavanına cisimleştiği bir yapı olan bu bütünselliğin, işçi sınıfının çıkarları dışında hiç bir özel çıkarı yoktur.

Şimdi, şunları vurgulamak istiyorum: *Parti Sorunu, bir işlevselliği sağlayabilmek için, bu türden kaygılardan kaynaklanan ve teknik sorunların hallini amaçlayan, teknik düzenlemeler toplamı değildir. Parti teorisi, salt bir dize idari ve teknik kurallar toplamı olarak ele alınamaz. İfade etmeğe çalıştığımız Parti: Savaşsız, sömürüsüz, sınıfsız yeni bir dünya yolunda; geleceği kazanmak için bugünlere karşı savaşan, kazanılacak yarınların toplumsal anlamdaki canlı, devingen bir proto tipidir. Bu bağlamda da Parti, sosyalizmin temel ideolojik sorunlarıyla içiçe geçmiş ve bu yoldan sosyalist bilinç üreten kolektivist bir işleyiştir. Bu açıdan da, Parti'de demokratik merkeziyetçilik, örgütün, kavgasını verdiği sınıfa malolacak, onu geleceğe yönelten bir vazgeçilemezliktir. Eylemde birlikçilik, disiplinin potasındaki açık tartışmacılığıyla, kavgaya kolektif bir dinamizmle müdahale edebilmesi gereken böyle bir Parti de, (fraksiyonel «özgürlükler» değil!) sosyalist eğilim hakkı da elbette yadsınmaz.*

VI

İşçi sınıfının kurtuluşunun bizzat işçi sınıfı yoluyla gerçekleştirilmesi gerekliliğini asla unutmayan bu bütünsellik; elbette samuray tipi bir aperatçik değildir ve olmamalıdır. «Naas-ı şerif»çilikten uzak durmasını bilebilen bu yapı, eyleme yönelik ve eylemin birliğinden yana ki bir «inceleme, propaganda ,örgütlenme»[6] organizmasıdır. Ayrıca da böylesine bir organizma açısından unutulmamalıdır ki, «bilimsel kesinlikte bir düşünce ve bir sağlam öğreti olmadan, işçilere hitabetmek, propaganda oyunu oynamaktır.» (K. Marx)

Böyle bir organizma açısından, devrimci teorinin kazanılmasına gelince; öncelikle «maddi güçler olmadan ideolojiler de kişisel birer fantazi olmanın ötesine gidemez.» (A. Gramsci) Bu gerçeği asla unutmadan V. İ. Lenin'in şu öndeyişini çok iyi kavramamız gerekiyor: «Doğru devrimci teori, ancak gerçek bir kitle hareketinin pratik eylemiyle kurduğu ilişkiyle son şeklini alır. (...) Teorik çalışma yürütmeden, ideolojik öncü olamazsın. Tıpkı bu çalışmayı davanın gereksinimlerini karşılamaya yöneltmeden, bu teorinin sonuçlarını işçiler arasında yaymadan ve onların örgütlenmesine yardımcı olmadan politik bir öncü olunamayacağı gibi...» (V. İ. Lenin)

Burada, yine vurgulamak istiyorum: Devrimci teorinin kazanılması, kavgayla dolaysız ve sınıfla organik bağ kurulmasından geçiyor. Bu çerçevede, «Parti'yi kurmak için, yalnızca 'Birlik' diye haykırmak yetmez; buna ek olarak, bir çeşit siyasal program, siyasal bir eylem programı gereklidir.»[7] Bunun yolu ise, radikal sol'u devrimci bir senteze ulaştırabilecek «siyasal bir eylem programını oluşturmak için,» temel ilke ve taktik sorunlarının açık ve herkesi kapsayacak bir tartışmasını yapmak gerekmektedir. (...) Aksi halde birliğimiz (siz birlik okuyun - y.n.) salt hayâl olacaktır.»[8] Bunun içinde, verili durumda radikal sol açısından (artık!) yapılması gereken, Prudhon'un deyişiyle: «Kötü yanı atarak iyi yanı alakoymak» değil de, Marx'ın işaret ettiği üzere; «yeni bir kategori içinde eriyip kaynaşmadır.»[9]

VII

Ezop lisanının o lânetli mengenesi arasında da olsa buraya kadar ifade etmeye gayret ettiklerimden hareketle, Parti konusunda öne çıkarılması gerektiğine inandığım, tartışmalı vargılarımı şöylece sıralayabilirim:

1) Parti için teori Devrimci Marksizm, pratik ise işçi sınıfı hareketidir. Onun içinde, böylesine bir teori-pratik içiçeliğinden yoksun bir Parti düşünülemez.

2) Sözünü ettiğimiz teori-pratik içiçeliğinin vazgeçemeyeceği bir yaşamsallığı ise, demokratik merkeziyetçi kolektivizmdir. Bu kolektivizmin çok boyutluluğunun sınırlanmaması gereği ise, asla «tartışılabilir» bir sorun olarak görülmemelidir.

3) Demokratik merkeziyetçiliğin böyle uygulanması, Parti'ye ilişkin bütün «askersel disiplin»ci «monolitik»lik varsayımlarının da radikal bir reddini içermek durumundadır.

4) Parti açısından merkeziyetçilik ve demokrasi birbirini tamamlayan iki diyalektik ögedir. Birini diğerine çeliştirerek, feda etmek, Parti'nin deformasyonuna kapı açmaktan başka bir anlam taşımaz.

5) Parti'nin merkeziyetçiliğini güçlendirecek merkezi bir yapının oluşturulabilmesi için, onun siyasal ve teorik birliğinin gönüllülük bazında pekiştirilebilmesi ancak sosyalist demokratik işlerliğiyle olasıdır.

6) Bu bağlamıyladır ki, Parti'nin merkezi eylem birliğini yadsımayan sosyalist eğilimlerin tartışma ve eleştiri özgürlükleri; merkezi yapı açısından, kolektif iradenin belirlenmesine yönelik vazgeçilemezlikleri olarak düşünülmeli ve ele alınmalıdır.

Bu konuda diyeceklerimi, B. Brecht'le, onu Carrar Ana'sının, bizim radikal sol'umuzun kulaklarını çınlatması gerekliliğine şiddetle inandığım şu deyişle noktalamak istiyorum: «Kazanmak istersen yürekli olacaksın, atılgan yani!..»[10]

Paris
18 Nisan 1988

DİPNOT AÇIKLAMALARI:

1 Mutatis mutandis.
2 Salus papuli, suprema lex.
3 B. Brecht, Me-Ti'nin Özdeyişler kitabı, s. 37.
4 La vérite est lentement en marche à la fin de fin ne l'arretera.
5 F. Engels, İşçi Sınıfı Partisi Üzerine, s. 143.
6 İnceleme, Propaganda, Örgütlenme.
7 V. İ. Lenin, Proletarya Partisi Üzerine, s. 12.
8 V. İ. Lenin, Partileşme Süreci, s. 67.
9 K. Marx, Felsefenin Sefaleti, s. 117 - 118.
10 B. Brecht, Carrar Ana'nın Silahları, s. 95.

'S'P Programının Sınırlı Bir Ön Eleştirisi

Kirve Kalender

'S'P'ye, programı bir hayli sudan maddelerden takibata uğramışken, kendini bir hayli sınırlamış bir eleştiriyi kaleme almak, belki kimi çevrelerce, 'görüyor musunuz bakın!..' yollu tepkilemelere de yol açabilecektir. Şunu hemencecik ve peşinen belirteyim: Kendini sınırlandırmış ön eleştirim bunu ciddiye almıyor. Malum ya, sandalla yola çıkan ıslanmayı göze almalıdır.[1]

Bunun ötesindeki diğer sorun da, 12 Eylül legalitesinin siyasal cenderelerinde kaleme alınmış olan 'S'P programının arife bir hayli târif gerektiren yapısına, esnek yanaşılabilip yanaşılamayacağıdır ki[2]; program düzeyindeki esneklik taleplerine de yanıtımız, elbette «hayır» olacaktır. Çünkü program ciddi bir iştir; program, şu veya bu gerekçelerle sağından solundan çekiştirilmesine, esnek yaklaşılabilecek taktik nitelikli bir sorun değildir, stratejiktir. Ayrıca program, insanların altında toplandığı herhangi bir bayrak değil, bir savaş sancağıdır.

Son bir nokta da, ön eleştirimizin neden sınırlı olduğudur? Yanıtımız basit ve açık: 'S'P İlyiç'in 'Modern Prens'i değildir.[3] Onun için de, İlyiç'in modern prens'i olmayan bu parti'yle, onun kriterlerinde yürütülemeyecek olan bir tartışma/eleştiri, elbette ve kaçınılmaz olarak, sınırlı olacaktır.

Bu, bir yerdeki zorunlu ön değinilerden, Doğu P. damgalı evrak-ı metruke'nin ('S'P'nin) eleştirisine geçersek:

'S'P: TİKP Geleneğinin Takipçisi

Geleneğin büyük bir ideolojik güç olduğunu, hemen hemen bilmeyen yoktur. Bunun içindir ki, gelenek bağlamlı bir geçmişi olmayanın da geleceği olmaz.

'Tanzim ve tasnif' gibi ciddi bir sorunla karşı karşıya olsa da, en kaba bir sosyalist'lik genellemesiyle dahi, ciddi bir kalıta sahip olan geçmişimizin; 1965'ler sonrası yükselen mücadele ve örgütlenmeler sürecindeki saflaşmalarla, kimi 'köklü' gelenekler yattığını düşünüyorum.

Çok uzaklara gitmeye gerek yok: Radikal gençlik hareketi, MDD'ci bir globalizmin 'önce eylem'ci mantığı ile TİP'den koptu. Süreç içerisinde de, M. Belli'ciliği de aşan hareket, kendi iç ayrışmalarını yaşadı. 'İthalatçı' bir teorisyenlikle, Mao'nun, Carlos Marighella'nın,

Regis Debray'ın, Çar Mazlum Dar'ın Türkiye şubeleri oluşturuldu. Bu oluşumlar ise, olumluluklarıyla, eski pozitif ve negatif bağlamlı geleneklere yeni boyutlar getirdiler. PDA'da işte o sürecin olumsuz geleneklerinden biriydi. Başını Doğu P.'in çektiği bu ekip, İbo'lu devrimci-direngen kanadın ayrışmasından sonra, 12 Mart'ın içerisinde dışarısında pek iyi sınav[4] vermediler. Ayrıca da, yerel literatürümüze de «ne Amerika ne Rusya!»cı bir söylemin çığırtkanlığının öncüsü oldular.

74 sonrası sahne-i siyasete «Halkın Sesi» ile avdet eden bu ekip, artık oturmuş bir mihraktı. «H.K»ların, «H.Y»nun vb.lerinin yaratılmasında büyük ideolojik etkisi oldu. Süreç içerisinde, gündelik «Aydınlık» gazetesi ve TİKP girişimi ile serpilip gelişen bu negatif gelenek, ciddi bir sosyal-şoven maşa olup çıktı. 12 Eylül 1980 öncesi sayfalarını çarşaf çarşaf 'sahte sol'u deşifre adı altındaki icraatlarına ayıran bu ekip'in başı Doğu P.; 12 Eylül'ü «istikrarlı ve birleşmiş bir Türkiye'nin teminatı» olarak değerlendirdiği mahkemede açıkça şunları diyebiliyordu: «Ne hazırlık soruşturmasında, ne de duruşmada sorgum esnasında Marksist-Leninist eğitim yaptığımı söylemiştim. Böyle bir şey yoktur. Savcılık böyle bir beyanımız varsa tesbit edip bildirsin.» (Milliyet, Kasım-1981)

Bunun ötesinde Eylül fırtınalarının ardından TİKP taraftarı «Ufuklar» dergisi ise şunları diyebiliyordu: «Halk desteğini koymuştu. 12 Eylül'den sonra gerek sayın Devlet Başkanı'nın gerekse diğer yetkililerin halk desteğinin üzerinde durmaları da bu nedenlerle gerçekçi bir tutumu yansıtmıştır. (...) Terör odakları üzerine aynı kararlılıkla gidildiğini pratikte görmek sanırız halk desteğini canlı tutacak başlıca etkendir.» (Ufuklar, No. 5, Ocak 1981)

12 Eylül'ün ardından 'Saçak' çevresinde toparlanan bu ekip, sosyal-şoven negatif geleneğini, kemalist cilalı öro-komünist eksenlerde 'örgüt'lemeye koyuldu. Bu yolda, Aybar ile yakın teşrik-i mesai temelinde, bir hayli geniş bir çevre talihsizce, Doğu P.'i meşrulaştırmaya yarayan 'Birleşik Sosyalist Parti' tartışmalarına çekildi. Ve de büyük yaygaralar ardından dağ, doğura doğura Doğu P.'in 'S'P faresini doğurdu.

'S'P programında, «S.P yeni bir partidir. 1980 öncesindeki sosyalist partilerden herhangi birinin devamı değildir.» (s. 13) dese de; yine programlarına, «Parti, daima gerçeklerden hareket eder.» (s. 13) kaydını düşenler, bunu söylerlerken, 'milleti kör, âlemi sağır ve salak' mı zannetmektedirler ki, gerçeği bu denli bir fütursuzlukla iğdiş etme haklılığını kendilerinde görebilmektedirler. Gerçekler meydandadır; 'S'P TİKP geleneğinin devamıdır.

Bu 'S'P geleneğinin bir yanıdır. Onun takipçisi olduğu diğer bir yan ise; programlarında, «S.P, Milli Kurtuluş Savaşı ve cumhuriyet devrimi'nin (...) bağımsızlık; demokrasi ve çağdaşlaşma yönündeki bütün kazanımlarını korur.» (s. 15) formülasyonu ile ifade ettiği kalıttır.

Ve de çok doğaldır ki, buraya kadar kısaca izaha gayret ettiklerimiz, adına layık bir 'S'P'nin üzerine temellenmesinden çok, ikircimsiz bir kesinlikle reddetmesi gereken negatif bir kalıt ve gelenektir.

'Öz-gücüne' Güven'ci Utangaç Bir Milliyetçilik ya da Proletarya Enternasyonalizme Düşman Bir Ulusal Dar Görüşlülük

Sahibi olduğu negatif bağlamlı gereksiz geleneklerinin kalıtcılığıyla, narsist bir otarşik rasyonalizasyondan muzdarip olan 'S'P programı, proleter-enternasyonalist sorun ve sorumluluklarına es geçmişliğin rahatlığıyla haykırır: Parti «kendi yolunu kendi çizer.» (s. 13) Sonra da dünya çapındaki bir bütünün Anadolu parçasında 'çözüm'ü «öz kaynaklarımıza dayanmada görür.» (s. 34) Sonra da, bilimsel teknolojik devrimin içiçe geçirerek küçülttüğü ve her türlü otarşik küçükburjuva özlemini yerle bir ederek, ulusallığa makro ölçek ve yoğunluklarda uluslararasılık boyutunu içerdiği günümüz dünyasında; nasıl olacağı bir hayli meçhul bir anti-bilimsellikle, 'S'P «kendi gücüne güvenen bir ekonomik gelişmenin yolunu açar.» (s. 37) der.

Köylü popülisti[5] yapısından ve kalıtcısı olduğu maoist nitelikli geleneklerinden bir hayli muzdarip olan 'S'P programında «enternasyonalizm» bir başlık olsa da, özü itibariyle ulusal dar görüşlülüğünü aşamamışlığıyla, (incir çekirdeğini doldurmayacak düzeyde) içeriği boşaltılmış bir 'anlamsızlık' boyutunda sergilenmektedir. Dünya devrimi sürecinin ulusal boyutlarda sosyalistlere yüklediği uluslararası görevlere ve ayrıca da, (eğrisiyle doğrusuyla) çağsal bir gerçeklik olan yaşanan sosyalist sektörel deneyime (sosyalist ülkeler topluluğuna) dair, tek bir söz etmeyen bu program: Enternasyonalist görevlerden, özgürlük savaşçılarına iltica hakkı tanımak (s. 36); (ne demekse?) aktif barış siyasetinden yana olmak (s. 35); «barış içinde bir arada yaşama» s. 35); (ve yine nasıl olacak ise?) «sosyalizm uğruna mücadeleleri destekleme» (s. 35) vb.'ni anlamaktadır. Önüne proletarya sıfatının eklenmediği bu tür bir 'enternasyonalizm' tanımına (ki bu çirkin bir yalandır!) ikinci enternasyonal kocakarılarının mirasçıları olan sosyaldemokrat parti programlarında bile, daha gelişkin örnekleriyle raslamak mümkündür.

Programın Üçüncü Dünyacılık Saplantısı

Kendisini (proletarya enternasyonalizminden çok uzaktaki bir) 'enternasyonalist dayanışma'cılıkla sınırlayan 'S'P'nin bu konudaki tavrının altında yatan; onun 'üç dünya'cı saplantılarıdır.

Her satırında, Tito'cu bir 'bağımsızlık bloksuzluk'culuğunun Karldej'ci versiyonlu savunuculuğunu üstlenmiş olan programın dünya emperyalizmine karşı, proleter enternasyonalist ölçeklerde bir dünya devrimi fikrine ve gerekliliklerine karşı yabancılığı ve tavırsızlığı bir sır değildir. Örneğin onlar, «yabancı sermaye millileştirilecektir» (s. 33) derken, bu millileştirmenin 'el koymak' olup olmadığına açıklık getirmezler.

Ayrıca da, yine NATO'ya bir hayli nazikâne bir hayırhah'lıkta 'hayır' diyen program, satır aralarında, «başka bir askeri ittifaka katılınmayacak» (s. 33) demeyi ihmâl etmeden, Varşova paktı ile NATO'yu 'çaktırmadan' birbiriyle 'özdeş'leştirerek abdestini tazelerken; «Avrupa'nın birleşmesini olumlu karşıla»ması yanında, her nasıl oluyorsa, kapitalist metropollerin önemli kalelerinden biri olan Avrupa ile, «bağımsızlık ve demokrasi perspektifiyle (...) dostluğu savunur» (s. 34) bir konumdadır. Bunun böyle olmasının altında, programı kaleme alanların Avrupa'yı 'iki süper gücün hegemonyasından muzdarip olduğunu varsayan' (!?) ve onlara 'ikinci dünya'lık sıfatını layık gören, ne idüğü belli 'üçüncü dünya teorisi'nin 'utangaç' saplantıları yatmaktadır.

Bir hayli barışsever geçinen 'S'P «dünyada sürekli ve kalıcı barışın gerçekleşmesi için çalışır»mış. (s. 36) Bu iyi güzel de, programın emperyalizm varolduğu sürece kalıcı barışın olanaksızlığını açıkça belirtmesi gerekmez miydi? Elbette gerekirdi; ama bunu belirtti mi? 'S'P'nin 'üç dünya'cı uzlaşmacılığının önüne kalıcı barışın ancak dünya devrimini proleter enternasyonalist eksenlerde ve 'en zayıf halka'larını bir bir kırarak gerçekleştirileceğini eklemek gerekirdi ki, bu da, 'S'P'nin varoluş nedeniyle (gerekli olsa da) olanaksızın ta kendisidir.

'S'P Kemalist'tir!

'S'P açısından yukarıda deşifreye gayret ettiğimiz (gerekli olsa da!) olanaksız olanların altında, yine gelenek bölümünde değindiğimiz gibi onların kemalizmin 'neo' bir versiyonu olmaklığının dürtüleri yatar. Şunu açıkça belirtmeliyiz: 'S'P kemalist'tir.

Bu iddia kimilerine çok abartılı gelebilir. Lâkin, tarihi içinde PDA'dan süzülüp gelen, TİKP ile olgunlaşarak yerli yerine oturan bu çizginin 12 Eylül mahkemelerini, bu mahkemelerdeki savunularını, yurtdışında çıkarttıkları «Umut», «Ufuklar» vb. i dergilerini anımsadık mı? Sorunun ilk halkası kavranabilir.

Bunun program düzeyindeki yansısı ise, kemâlizm'den kopamamışlıktır.

Tarihsel gerçekliğimizi, «eşitlik ve ırkçı baskılara son» (s. 27) diyen bir ele alışla, bir bölgelerarası eşitlik sorununa indirgeyen 'S'P programının gerçekten resmî ideolojiden ve Türkiye'deki egemen kemalist bağımlılıktan ne kadar kopabildiği tartışma sorunudur.

Ulusal sorun konusundaki tutumlarıyla, tepeden tırnağaki bir sosyal şovenizm batağında kulaç atan 'S'P; aynı sorunda ayrıca şunu da demektedir: «S.P, ırkçı baskılara karşıdır, Türkiye halkının eşitlik ve gönüllülük temelinde birliğini savunuyoruz» (s. 8)! Başka ne diyecekti!?..

'S'P programında 'unutulan' çok şey vardır; «enternasyonalizm» alt başlığına sıkıştırılmış «ulusların kaderlerini tayin hakkını savunur» (s. 35) yollu bir gevelemeyle, bu türden devasa bir sorunu, dost-

lar alışverişte görsün zihniyetiyle, baştan savan bir partiden bu soruna, açık, bilimsel ve ikircimsiz bir çözüm getirmesini bekleyen de yoktur.

Amaçları Nelermiş? ya da 'S'P Devrim'den ve Sosyalizm'den Ne Anlıyor?

«Meşrutiyetlerle başlayıp milli kurtuluş ve cumhuriyet devrimiyle büyük bir atılım yapan, yüzyıllık demokratik devrimini işçi sınıfı önderliğinde kesin başarıya ulaştırarak demokratik halk iktidarını gerçekleştirmek ve durmaksızın sosyalizmin kuruluşuna geçmektir. Demokratik halk iktidarı, emperyalizme her türlü bağımlılığa son verir, ortaçağ kalıntısı bütün ilişkileri ve kurumları köyden, şehirden ve toplumun her alanından temizleyerek demokratik ve çağdaş bir toplum kurar, emekçileri refaha kavuşturur.» (s. 11)

Yukardaki uzun paragraf, 'S'P'nin yönelimini anlatıyor. Anlaşılan odur ki, onların da amaçları buymuş! Bu amacın sahiplerine göre Türkiye, 1888'lerden beri bir bir demokratik devrim yaşıyormuş. Literatüre 'yeni' bir katkı olan bu 'tesbit'e göre: İşçi sınıfına düşen, kendi sosyalist iktidarı yerine, bu uzadıkça uzayan demokratik devrimi «tamamlamak»tır. O da bir geçiş kuşağı ülkesi olan, orta-derece'den gelişmiş DTK'i olan, sermayenin birikim modelinin ihracata yönelik sanayileşmede ifadesini bulduğu, ve de modern kırk haramiler olarak nitelendirilebilecek holding'lerin egemenliğindeki yerli finans kapital oligarşisinin sultası altında inim inim inleyen, 1988'lerdeki semi periferal bir Türkiye'de! Sosyalist iktidar, ülkenin nesnelliğiyle pencereden bize bakarken, işçi sınıfına hâlâ burjuva demokratlığı misyonu yüklenmesi için, insanın ya siyasal miyop ya da burnunun ucunu bile göremeyecek kadar aymaz olması gerekir.

Türkiye'yi bugün hâlâ, «emperyalist kapitalist dünya sisteminin ezilen kutbunda yer alan, bağrında ortaçağ kalıntılarını barındıran bir ülkedir.» (s. 14) diye tanımlayarak, sözüm ona ki bir olmayan 'toprak ve özgürlük' sorunsalı varsayımından hareketle, egemen tekelci kapitalizmin ve ona karşı görevlerin önüne, «ortaçağ kalıntıları» safsatalarını dikmek, sonuç itibariyle işçi sınıfının devrimci perspektif ve görevlerini karartmaktan başkaca bir anlam taşımamaktadır.

'S'P açısından 'aşamalı devrim'cilik bile diyemeyeceğimiz bu konumu ile; programındaki «sosyalist devrimleri savunmak ve aşmak» (s. 14) savı, geri bir burjuva demokratik söylemle MDD'cilikten bir adım ileriye geçememişliğinin anlamlı bir kanıtıdır.

Sosyalizmden de, ne anladığı[6] anlaşılması kolay olmayan bir curcuna olan programı, «sosyalizm» alt başlığındaki (s. 14, 15) bir dize eveleme gevelemenin genellemeciliğiyle, somut açılımlar yerine soyutun sisleri arasındaki bir 'eleştiri'ciliği yeğlemektedir.

Program'da her ne kadar; «kapitalizmin karşısına (...) emekçi seçeneği ile çıkar» (s. 16) denilerek bir çok şeyden sözedilse de, önemli bir şeyden yani gerçek bir işçi sınıfı iktidarından sözedilmiyor. Ayrı-

ca da, pek doğal olarak programda komün tipi[7] donatımlı işçi demokrasisi fikrinin en ufak izlerine bile rastlanmıyor. 'S'P'den bunu da bekleyen yoktur.

Şunu hemen belirteyim: Sosyalizm denk düştüğü geçiş sürecinde, en tartışılamazından bir sınıf iktidarıdır. Onun işlevsel özünü belirleyen işçi sınıfı iktidarının demokrasisidir. Bu demokrasi elbette emekçiler içindir de; ama bu demokrasiyi niteleyen, onun önüne gelişi güzelce eklenebilecek bir «emekçi» sıfatı değildir ve olmamalıdır da. Bunun aksi, popülist bir yanaşımdır ki, bu da sınıfın iktidarını ve tarihsel görevlerini ikâmeciliğe ciro ettirmektir. Özetle, programın «sosyalizm» alt başlıklı bölümü, sosyalizmin sulandırılmış maoist versiyonlu söyleminden, öro-komünist'likten muzdariplik bağlamıyla ciddi bir biçimde etkilenmiştir.

'S'P programı, her ne kadar, «demokrasiyi de sosyalizmi de emekçi halkın eliyle inşaa eder»se de (s. 17), bu onun yani popülizmin inşaatçılığıdır. Küçükburjuva zanaatkârlığından mağdur bir bakış açısıdır. Bunun nedeni ise, «en geniş güçleri birleştirmek» (s. 17) sağcı kaygularının safsatalarıdır. Şunu açıkça belirtmekte bir an dahi duraksamıyorum: Sosyalist kuruluş, popülist bir ele alış tarzının tersine, bir sınıf iktidarını kurarken; sadece ve sadece, birleşebileceği güçlerle ve sınıf savaşımlarının saflaştırıcılığındaki ayrışmalar temelinde birleşir. Onun için de, ilkeleri unutulmuş bir heterojenlik teccallığına soyunmak sosyalistlere ters bir tutumdur.

'S'P'nin sosyalistlere ters olması gereken tutumlarındaki ısrarlılıklarıyla, ifade ettikleri amaçları arasında, kendini özenle sınırlandırmış bir (sözüm onaki) «kamulaştırma»cılıkla «halk mülkiyeti» (s. 36) kavramının olması da onların niteliği açısından hiç mi hiç bir şeyi değiştirmemektedir. Çünkü, programın «demokratik ekonominin esasları» (s. 36) alt başlığında, deve mi, pire mi olduğu bir hayli tartışmalı olan bir «planlı ve karma ekonomi inşa»sından (s. 37) sözedilirken, karşımıza bir muamma gibi, neyin 'karması' (siz kırması da okuyabilirsiniz!) olacağı belli olmayan bir ucube dikilmektedir. Özü itibariyle, sosyalist ekonomik kuruluşun önüne, MDD'cilikten yadigâr kalan Çin Seddi vari bir ara aşamayı çıkartarak, sosyalizmi bir kuyruklu yıldız misali bilinmeyen bir geleceğe ertelemenin ilkel bir biçimi olan bu oportünist operasyonelliğin (lütfen ve özellikle!) programındaki «planlı ve karma ekonomi» (s. 38) alt başlığındaki bölümün formüle ediliş biçimine dikkat ediniz! Burada bir küçükburjuva iktisatçısının ne yardan ne de serden geçemeyen o şarlatancaki ikilemini bulacaksınız.

'S'P, İstemlerinin Niteliği Üzre Halkçı Bir Partidir!

Her ne kadar, «iktidarın kaynağının halkta olması 'S'P'nin demokrasi ilkesi» idiyse de (s. 18), sosyalizmde iktidarın kaynağının sadece ve sadece sınıf olması gerekliliği komün tipi bir devlet ve demokrasi açısından askıya alınamaz bir zorunluluktur. Ama, 'S'P bu zorun-

luluğa, Rousseau'cu bir söylemle 'iktidarın kaynağı halktır' diyerek askıya alıp, es geçer! Kaldı ki, böylesine bir es geçmişlikle, programın 2. ana başlığı olan «demokrasi ve özgürlükler»den de (s. 18'den 33'e) sözedilmesi halkçı bir parti'nin budanmış demokratik istemlerinin formülasyonundan öteye bir anlam ifade etmemektedir.

Bu bir hayli uzun bölümü incelediğimizde, karşınıza formülasyonları itibariyle, burjuva demokratik karakteri bile net olmayan ve leş gibi popülizm kokan, öznesi belirsiz bir slogancılığın çığırtkanlığı dikilmektedir. İşte bir kaç örnek:

«Halk yönetimin efendisi» (s. 19)... Peki ama halk kimdir? Halk kategorisi, sınıflar savaşımının dinamiklerince durmadan altüst olan, alt ve üst sınırı yaşamca daima tartışılan sosyolojik bir tanımlamadır; ve dolayısıyla da, programatik düzeyde genellenir ise, iktidar savaşımı ve kuruluşu açısından, kaçınılması gereken sakıncalı belirsizlikleri döller, ayrıca unutulmamalıdır ki, «yerel yönetimlerden ya da doğrudan demokrasiden» (s. 19, 20) sözettin mi, popülizmin belirsizlik heyülâlarından kesinlikle koparak, sosyalizmin öznesini açıkça ve doğru bir biçimde yerli yerine oturtman gerekir.

'S'P ne idüğü belli 'sosyalist'liğiyle bu özneyi açıkça yerli yerine oturtamadığındandır ki; «mülkiyet ve özel girişim hakkı»nı (s. 25) başlıbaşına bir program maddesi olarak formüle edebilmektedir.

«Bürokrasiyle mücadele» (s. 20) mi? Bu, güzel söz söyleme sanatı gayretkeşliğinin ürünü olarak algılanabilecek bir lâfazanlık değildir. Olması gereken bir program'da şunu açıkça belirtmek zorundayız: Bürokrasiye karşı mücadele, yasama ve yürütmeyi içiçe geçirerek, yasama ve yürütme arasındaki tüm gelenekçi diyaframı parçalayacak bir kültür devrimiyle olasıdır. Bir kültür devriminden sözetmedin mi, bunu detaye olarak açmadın mı; «düşünceyi açıklama özgürlüğü»nden (s. 21) ya da «basın özgürlüğü»nden (s. 21) neden sözediyorsun ki? Dostlar alış verişte görsün diye mi?

Ha birisi kalkıp da bize, kültür devrimi sorununa ilişkin olarak program şunları der: «Sosyalist kültürün yayılması için çalışır. (...) İnsanın manevi kültürel değerleriyle daha bugünden gelişmesine katkıda bulunmak, SP'nin ideolojik görevidir» (s. 24, 25) deyipte, bir yerde de «kültürel devrim» (s. 29) kaydını düşerse, sadece insaf deriz.

Program «düşünceyi açıklama özgürlüğü»nden sözederken; «hiç kimseye, devleti, varolan toplumsal düzeni eleştirdiği, yeni bir toplumsal düzeni istediği için ceza verilemez. Devlet, eleştireni korur, eleştiriyi özendirir» (s. 21) deniliyor. Devlet bir baskı aygıtıdır. Önüne hangi sıfatı eklersen ekle, bu nihai tahlilde böyledir. Bu bağlamda hangisi olursa olsun her devlet, kendi varlık nedenine kasdedecek bir eleştiriye, belli bir noktadan sonra, (bırakınız teşviki!) tahammül bile edemez. Bu bağlamda, sosyalist bir program, kendi açısından eleştirinin sınırlarını çizerken globalitelerden kaçınan bir niteliktedir. Bunun

ötesinde de, eleştiri hakkının güvencesinin devlet olmayacağını, aksine bu konuda, eleştiri hakkının gasbedilmesi noktasında ise, güvencenin sınıfın aktif karar/katılım ve denetim kurumları olduğunu belirtmelidir. İş böyle iken, öznesi belirsiz bir slogancılıkla, «direnme hakkı» alt başlığında «direnenler korunur» (s. 22), denilmesi ise, olsa olsa, sadece bir şeyi demiş olmak için demektir.

'S'P programı, ne ilginçtir ki, «dini inanç ve vicdan özgürlüğü»nden (s. 21) söz ederken, temelli ateist yükümlülüklerini «inanmama özgürlüğü» ve «dinsel inançların bilimsel köklerini açıklama özgürlüğü» (s. 21) noktasına indirgeyerek/güdükleştirmiştir.

Aynı sapma ve yanılgı «sendika ve grev hakkı» (s. 23) alt başlığında da söz konusudur. «Genel grev ve siyasal grev hakları güvence altındadır» diyen program, işçi sınıfının sınırsız ve plüralist (çoğulcu) örgütlenme hakkından sözetmeyi ihmâl edebilmektedir. «Kitle girişimi» (s. 23) alt başlığıysa insana bu bölümü okuduktan sonra, 'pekiyi ama nasıl?' dedirtmeden ettirememektedir.

Program «kadının kurtuluşu»nda da (s. 28, 29) bir alay lâf ederek, palyatif taleplerin reformcu labirentlerinde kaybolurken, sorunun özünün kafa ve kol emeği arasındaki çelişki çözülmeden noktalanamayacağını ve de bu uzun tarihsel kesite kadar, kadının (bir sosyalist iktidar koşullarında dahi) kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarına nasıl çözüm getirilebileceğinden ya da bunun örgüt ve kurumlarının neler olabileceğinden sözetmemektedir.

«Gençlik ve eğitim» (s. 29) alt başlığında, neden ise Türkiye'nin önemli bir sorunu olan işçi gençlikten sözedilmezken, öğrenci gençliğin demokratik hakları, «güvence altına alınır»cı formülasyonla sunulmaktadır. Eğitimin üretim için'ci yanına, ve ayrıca da bilimsel ideolojik formasyonuna değinmeden bu program, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin üniversitelerdeki otokontrollerine dayanan komiteleşmelerinin gerekliliğinden, sözetmemektedir.

Köylülük 'sorunu'na programın dört (s. 30'dan 33'e) sayfasını cömertce ayıran program, «'toprak işleyenin su kullananın' ilkesini temel alan bir toprak reformu gerçekleştirilecektir» (s. 30) demektedir. Bu sloganın bir zamanlar 'umut' ilan edilen Ecevit'den yadigâr kalması bir yana, önemli bir yanıyla da küçük üretimci geri özel mülkiyet duygularını körüklediğini bilmeyenimiz yoktur. Biz elbette, toprağın alım satım aracı olmaktan çıkartılması kaydıyla, kırsal alanlardaki üretim birimlerindeki sosyalizasyona darbe vurmaması şartıyla, gerekli düzeyiyle bir toprak reformundan yanayız. Ayrıca da toprağın alım satım aracı olmaktan çıkartılması yanlılığımızla da, 'S'P'nin tersine, toprak reformuyla topraklar «dağıtılacak ve tapuya bağlanacaktır» (s. 30) demiyoruz. Aynı şekilde, tarımsal alandaki politikamızın ve taleplerimizin, bir 'sınıfsal ayrışmasını yaşamamış bir genel köylülük' edebiyatıyla yürütülemeyeceğini de biliyor; bundan ötürü de, bir zengin köylülük ve tarım kapitalistlerine karşı da açık tavrımızı ko-

yuyoruz. «Köylerde demokrasinin organları»nın (s. 32, 33) oluşturulmasına gelince, kendimizi popülist bir genellemecilikle sınırlayan demagojiler yerine, kırsal alanda demokrasinin güvencesi kır proletaryası omurgasındaki yoksul köylülerin iktidarcı ve kolektivist karar/katılım ve denetimleridir diyoruz.

Sonuç Yerine

Bu ön eleştiriler daha da uzatılabilir. Hattâ popülizmin genel bir eleştirisi düzleminde genişletilebilir de. Ama yazdıklarımızın sınırlılığı ve kapsamından hareketle burada durmak gerekiyor.

Kendisine 'sosyalist'im diyen bir parti'nin ana belgesi olan programının niteliği en genel ve ana hatlarıyla değinmeye gayret ettiğimiz üzere bu merkezdedir.

Eleştirilerimizi, karar işçi sınıfınındır diyerek sonlarken, işçi sınıfının organik-devrimci bir programının oluşturulmasının ise, sadece ve sadece, Marx'ın «Feuerbach Üzerine Tez»lerinin üç'üncü ve sekiz'incisinin[8] yaşama geçirilebilmesiyle olası olduğuna ilişkinki kanaatimizi yineleyelim.

Paris
26 Mayıs 1988

NOTLAR:

1 'S'P kurucuları ister istemez ıslanmayı göze almak noktasındadırlar. Onlar her ne kadar, «parlamento ile devrimcilerin, demokratların kaderi ortaktır (...) emekçilerin kaderiyle parlamentonun kaderi arasında bir beraberlik var» (Hasan Yalçın, Saçak, No. 34, Kasım'86) biçiminde, bolkeseden ve hoyratça ulufeler dağıtsalar da; unutulmamalıdır ki, ne yapılırsa yapılsın (bu en sağcı versiyonuyla da olsa), 12 Eylül legalitesinin sandalıyla yola çıkanların kaçınamayacakları biçimde ıslanmayı göze almaları gerekiyor. Hem N. Sargın ve N. Yağcı örneği ortada değil mi? Oyunu onların kurallarını kabullenerek oynamaya başlayıp da, A diyen, B'yi de demek zorundadır!

2 Soruna esnek yanaşanların söylemleri (kimilerine tüm yabancılığıyla) açık ve orta yerdedir: İşte bunlardan bir kaçı; «düzen içinde etkili olma çabası bir çok noktada düzenle uzlaşmayı da kaçınılmazlaştırır.» (M. Gündüz, Saçak, Ağustos, 1984) «... Türkiye sosyalistleri mütevazi eylem biçimlerini benimsemek sorumluluğunu taşıyor. Yasal parti kurmak, bildiri dağıtmak, toplantı yapmak, uygun durumlarda miting - yürüyüş düzenlemek, dergi yayımlamak, her türlü propaganda yoluyla emekçilerin haklarını savunmak ve demokratik talepler öne sürmek vb.'leri.» (Saçak, s. 34, Kasım'86).

3 Bugün 'S'P'nin omurgasını oluşturan 'Saçak' çevresinin, İlyiç'in Modern Prens'inin M - L'ci ilkelerinin savunulmasını «ideolojik - siyasal kilise» (Saçak, No. 27) olarak nitelemeleri, umarız onların anlaşılması konusunda önemli verilerdir.

4 PDA'cılar 12 Mart 1971 girişimini ilk etapta, «reformcu burjuvazi ağır basmış görünüyor» (PDA, No. 34) diye nitelediler.

5 PDA'nın geçmişinden bugünlere uzanan popülizminin altında, modernizasyon sürecinin, mali ve sınai sermayenin gelişiminin kıskacı altında yok olma tehdidini ya-

şayan, kırsal kökenli küçük üreticiliğin geleneksel milliyetçi - tutuculuğu yatmaktadır.

6 Sosyalizm'den ne anlaşılması gerektiği konusunda Rosa Luxenbourg'un şu değerli çözümlemesine bir gönderme yaparsak: «Sosyalizm, kararnameler veya ne kadar mükemmel olursa olsun bir sosyalist hükümet tarafından yapılmaz ve yapılamaz. Sosyalizm kitleler, her bir proleter tarafından yapılmak zorundadır. Onların sermaye zincirlerine bağlandıkları yerde, işte orada o zincirler kırılmalıdır. Ancak bu sosyalizmdir. Sosyalizm ancak böyle yapılır.» (R. Luxenbourg).

7 Geçerken anımsatalım: «Komünün gerçek gizemi şudur: O, özel olarak işçi sınıfı hükümeti, ücretliler sınıfının temellükçü sınıfına karşı savaşımının ürünü, emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayan (...) siyasal biçimi'dir. (Paris Komünü Üzerine, s. 367).

8 3'üncü tez: «Koşulları değiştirme ile insan eylemi veya kendini değiştirmenin bir araya raslaması ancak devrimci praksis olarak kabul edilebilir ve yine ancak bu şekilde rasyonel olarak anlaşılabilirler.»
8'inci tez: «Bütün sosyal hayat özünde pratiktir. Teoriyi mistizme doğru götüren bütün gizemler rasyonel çözümlemelerini insan praksisinde ve bu praksisin anlaşılmasında bulurlar.»



MANDELA!..

Rengin kapkara ama,
yüreğin ap ak, yüreğin...
Dayan, bir yirmibeş yıl daha...
Yedirme kendini beyaz adama...
Biz yamyamız Mandela...
Biz yamyamız Mandela...
Biz yamyamız Mandela...

BEBEK

—Filistinli kimsesiz bebeğe—

Ananı, babanı, kardeşini,
hayır, savaş bütün aileni,
dalından koparılmış bir sonbahar yaprağı gibi,
sürükledi.
Kimi şurda, kimi burda,
gözleri açık öldü cephede kimi...
Yaşamak,
ve bunların hesabını sormak istiyorsan kimsesiz bebek,
ağlama hadi
kendi kendini emzir,
hadi salla beşiğini!..

Hakkı Özkan

Demokratik Hak ve Özgürlükler Kavgasında İşçi ve Emekçi Sınıfların Talepleri

Ali Özdoğu

15-16 Haziran'dan günümüze 18 yıl geçti. İşçi ve emekçi sınıflarımızın demokratik hak ve özgürlükler kavgası başka bir düzlem ve boyutta devam ediyor. Bu mücadelenin sosyalizmin mücadelesiyle bağlanması gerekiyor. Sınırlı burjuva demokratik hak ve özgürlüklerin iyiden iyiye yeniden sınırlandırılmak istendiği şartlarda, «demokrasi» nin kapattığı bütün kapıların açılması ve aşılması için mücadele veriliyor. İlerici ve devrimci kadrolar, bu mücadelede etkin rol oynamak zorunda. Gezegenimizdeki, dinamikler yeni yönelişlere gebe. Sosyal mücadele yeni biçimler kazanıyor. Toplumların demokratikleşmesi önündeki engeller bir bir aşılmak durumunda.

Aşağıda sıralamaya çalıştığımız maddeler, bir kalemde ve satır başlarıyla Türkiye'nin değişen dünyada ayak uyduracağı temel doğrultuları işaretliyor. İşçi ve emekçi halkımızın bu talepleri, ilk ağızda gerçekleştirilecek demetlerden oluşuyor:

- İşçi sınıfınca kutsal günler resmi tatil olarak kabul edilmelidir.
- Grev hakkı, sınırsız ve şartsız olarak, işçi sınıfı tarafından doğrudan kullanılmalıdır.
- Ekonomik, siyasi ve öteki hak arama grevleri önündeki bütün engeller kaldırılmalıdır.
- Lokavt yasaklanmalı, işten çıkarmalara son verilmeli ve işsizlik sigortası kurulmalıdır.
- İşçiler dışındaki emekçi kesimlere de grev ve toplu sözleşme hakkı tanınmalıdır.
- Ücretler ve hayat pahalılığı aynı oranda artırılmalı, emekli aylıkları değişen şartlara göre düzenlenmelidir.
- Aynı işi yapanlar arasındaki ücret farkları kaldırılmalıdır.
- İşyerlerini ve üretimi işçiler denetlemeli, bütün çalışanlara sigorta hakkı.
- İş sağlığı, ve güvenliği ile parasız sağlık hizmeti.
- İşçi alımında İş Bulma Kurumu yerine sendikaların rol üstlenmesi,
- Sendika aidatlarının, aracısız, işçiler tarafından sendikaya ödenmesi.
- Doğu'daki baskı, terör ve katliamların durdurulması, herkesin

kendi ana dilinde konuşması, kültür ve geleneklerini özgürce geliştirmesi, her türlü asimilasyona son!

- Bilimsel düşünce ve örgütlenme üzerindeki her türden baskı ve yasağın kaldırılması. Sınırsız örgütlenme hakkı.
- Yargı kurumlarına halk katılımının sağlanması.
- Kapatılan sendika, dernek ve örgütlerin açılması.
- YÖK, YHK ve DGM'lerin kaldırılması.
- Bütün hukukî metinlerden demokrasidışı hükümlerin temizlenmesi.
- Irk, dil ve cinsiyet ayırımcılığını pekiştiren bütün uygulama ve yaptırımlara hayır!
- Din ve vicdan özgürlüğüne saygı, din sömürüsüne hayır! Din ve devlet işleri birbirinden kesin olarak ayrılmalıdır.
- 18 yaşından küçük çocuklara, ekonominin bütün alanlarında çalışma yasağı konmalıdır. Fabrikalarda, staj adı altında ücretsiz, sigortasız öğrenci çalıştırılmasına son!
- Herkese yerleşip rahat edeceği uygar bir konut ve iş güvencesi.
- Cumhuriyet'den bu yana sıkıyönetimlerce açılan davaların yeniden görülmesi, işkence ve katliam yapanlardan hesap sorulması.
- Uluslararası finans kapital ve yerli ortaklarının sömürge antlaşmalarının tek yanlı iptali; kredi, dış borç ve faizlerinin ödenmemesi.
- Emperyalist çıkarlara hizmet veren gizli örgüt ve cinayet şebekelerinin işine son!
- Ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesi veren ülke ve halkların yanında bir politika izlenmesi.
- Ulusların kendi kaderlerini tesbit ve tayin hakkına saygı.
- Üniversitedeki gerici eğitime, çağdışı disiplin yönetmeliklerine ve baskılara son! YÖK'e karşı, demokratik öğrenci ve öğretim üyelerinin kontrol komitelerini oluşturduğu özerk bir üniversite.
- Parasız eğitim, bütün gençliğe öğrenim hakkı ve imkânı. Eğitim kurumlarından uzaklaştırılan, ilerici ve demokrat öğretim üyelerinin görevlerine dönmesi.
- Eğitimde, Güvenlik Kuvvetlerinde, sivil ve asker bürokraside militarist baskıya son!
- Rüşvet ve yağmaya son! Her düzeydeki devlet memuru, düzenli olarak açık mal beyanında bulunmalıdır.
- Dış ticaret kurumları, bankalar ve tekellerin girdi-çıktı hesapları halka açılmalıdır.
- Serbest pazar bölgeleri kapatılmalı, yeraltı ve yerüstü servetlerinin yağmalanması önlenmeli, maden, göl, akarsu, kıyılar, or-

manlar gibi bütün doğal kaynaklar üzerindeki özel mülkiyet ve imtiyazlar kaldırılmalıdır.
- Yurtdışına beyin ve emek göçüne son!
- Askerî masraflar azaltılmalı, cezaevi yapımına son verilmelidir.
- Kötü muamele ve işkenceye son! İşkence yapanların, görenler tarafından yargılanması.
- İdam cezasının kaldırılması, siyasi tutsakların özgürlüğe kavuşturulması, vatandaşlık hakları ellerinden alınanların serbestçe yurda dönüşlerinin sağlanması.
- Dış politikanın değiştirilmesi, uluslararası genel güvenlik ve silahsızlanma konusunda emperyalizme karşı, barıştan yana, saldırganlığa karşı ve halkların kardeşliğinden yana bir dış politika!
- Faşist uygulama sorumlularından hesap sorulmalı ve yargılanmalı. Faşizm yasaklanmalı.
- 82'anayasasına ve onun uzantısı bütün düzenlemelere hayır!
- Savaş kışkırtıcı çabalara son! NATO'ya AET'ye hayır! Bütün ikili kölelik anlaşmaları yırtılmalı ve ABD üs ve tesislerinin tamamı sökülmelidir.
- Üs, tesis ve yabancı askerden arınmış bağımsız bir Kıbrıs politikası izlenmelidir.
- Ülkedeki bütün yabancı sermaye kuruluşları ile ulusal çıkarlara hizmet etmeyen büyük sermaye kuruluşlarına el konularak kamulaştırılmalıdır.

16 Haziran 1988



AYDINLAR

Rüzgâr saldırırken arkasızlara karayelden,
Yıldırasıya şarkılar söylendi başka telden.
Bir tas suda büyük fırtına koparıldığında;
Kimileri kabuklarına çekildi susmanın acısıyla,
Omuzlarında bilmenin ağır yükü.
Kimilerinin elleri karanlığın iplerinde,
Uyanmayı suç bilenlerle bir...
Koltuklar ve çıkarlar ardında,
Çok tanrılı kulların biri gider, biri gelir!
Tekleme çıktı volkan yüreklileri,
Bağıranların sesleri çarptı parmaklıklara;
Susanlar buruk dudaklarla,
Vicdan azabı yudumladılar.

Ferhan Ercan

Her Sosyal Sınıf Kendi Donanım ve Araçlarıyla Mücadelede Yerini Alır

İşçiler Konuşuyor:

SORUN'un Yaptığı Roportaj

Necdet Öksüz

Soru:1) Kısaca özgeçmişinizden bahseder misiniz?

□ 1969 yılından beri üretimin içindeyim. İlkokulu yeni bitirmiştim. Çocuk emeğinin yoğunlukla sömürüldüğü bir dönemde, ve ailemin yönlendirmesiyle işe başladığımı hatırlıyorum. Başlangıçta bir sanat sahibi olmak ve aile ekonomisine katkıda bulunmak gibi düşünceler içinde çalışma hayatına girmiştim. Çalıştığım işyerleri metal işkolundaydı: Torna, tesviye, kaynak atelyelerinde geçirdiğim çıraklık yıllarım daha sonraki işçilik hayatımı belirledi. İlkokuldan sonra ancak bir yıl ortaokula gidebildim. Bu dönemlerde de yaz tatili yaptığımı hiç hatırlamıyorum. Daima çalıştım. Ailem topraksız köylülükten geliyor. Annem ve babam da işçidir. Şimdi emekli oldular. Ailemiz gerici ideolojilerin etkisi altındaydı. İyi yürekli ve namuslu insanlar, ama bilinçli bir kimlikleri yoktu. Dolayısıyla uzun yıllar aramızda sürtüşme devam etti. Onlar beni ve kardeşlerimi etkileyemedi; biz de fukaraların beyinlerine bir nakış olsun işleyemedik.

Çıraklık yıllarımı ve çocuk emeği sömürüsünü bugün bile tiksinerek hatırlıyorum. Akşamları eve geldiğimde yorgunluktan yattığım yeri bilemeyecek durumdaydım. Biraz daha büyüdükçe bu hayattan kurtuluş yolunu bir fabrikaya girmede görüyordum. Çünkü fabrika üretimi küçük üretim birimlerinden daha çok imkânlara sahipti ve moderndi. Yaşım küçüktü; ama fabrikalardaki sınırlı sosyal güvencelerin farkındaydım. Babam, okuyamayışımı «kafasızlığıma» yoruyor ve beni çalıştığı fabrikanın çıraklık okuluna göndermeyi düşünüyordu. Yapılan sınavlara girdim. 150 çırak arasından birinci olarak okulu kazandım. Bu başarım ailemin yüzünü güldürmüştü. Çırak okulunda sınıfları başarıyla geçtim. Bu yıllar fabrikanın ileri gelenleri benimle yakından ilgileniyor ve yönlendiriyorlardı. Şimdi büyük bir holdingin yöneticisi ve Özal'ın çok yakını olan patronum başarılarımızı küçük küçük armağanlarla ödüllendiriyordu.

1974'lere geldiğimde kalifiye bir eleman olmuştum. O dönem işyerinde sarı bir sendika örgütlüydü. Bilinçli işçiler Maden-İş Sendikasından yana bir tavır koymuştu. Bu mücadeleden doğal olarak etkileniyordum. Baskı ve sömürüyü çok küçük yaşlarda tatmış olmam, beni sarı sendikaya karşı mücadele edenlerin yanına itiyordu. Patron-

lar da artık bana çıraklık yıllarındaki gibi bakmıyordu. Safımız belliydi. İşyerinde mücadeleyi yürüten sendikal önderler işten atıldı. Yaşımızın küçüklüğü, mecburi hizmet yükümlülüğüm benim işten atılmamı engelliyordu. Ayrıca askerliğimize de az kaldığından, patron, ihbar tazminatı vermeyi düşünmüyordu. Bu nedenlerle işten atılmadım.

Soru: 2) Baskı ve sömürüyü yaşayarak öğrenirken ve bu doğrultuda bilinçlenirken sosyalist düşüncelerle tanışmanız nasıl oldu?

□ Ülkedeki sosyal mücadele, işçilerin grev ve toplu sözleşme mücadeleleri, çeşitli miting ve toplantılar, bu arada ilerici gençliğin kitlesel çıkışları herkesi etkiliyordu. Fakat en etkili aracın yayın olduğunu da söylemeliyim. Sosyalist düşünceler bütün insanları, eğer kötü yürekli ve ard niyetli değilseler, mutlaka etkilemektedir. Bölgemiz bir gecekonduydu. Fabrikalarla içiçeydik. Bazı teorik temel bilgilerden yoksun olsak da sınıf içgüdülerimizle kabımıza sığmıyorduk. Her işyerindeki işçi hareketiyle yakından ilgiliydik. Gençlik temeline dayalı örgütlenmelere karşı duyarsız değildik; ama gençlerin kolay ve çabuk başarı özlemleri, bu anlamda aşırı ve hesapsız atılganlıkları bizim deneyimlerimizle çelişiyordu. Üretim içindekilerin sabırlı, azimli mücadelesinden edindiğim tecrübeyle gençlerin aşırı coşkusuna katılamıyordum. Genç bir işçi olarak, genç öğrencilere sahip çıkılmasını doğru buluyordum; fakat gençlik temeline dayalı örgütlemelerin parti yerine konulmasını onaylamıyordum. Örgüt fikrinin önemini kavrayan gençlerin çabaları bazı açılardan onaylanabilir. Oysa biz işçiler bu türden örgüt yapıları yerine Parti örgütlenmesinin doğru olacağını düşünüyor; ayrıca Parti'ye yöneliş eğilimi taşıyanlarla diyalog arıyorduk.

Ülkede faşist terör ortamı yaratılmıştı. Öte yandan her birim kendi yöresinde örgütlenmek, hareketi kucaklamak ve sorunlarına asgari çözüm getirmek durumundaydı. Biz de boş durmadık. Ancak, faşizme karşı savaş birliği de oluşturulamamış, merkezi bir işçi sınıfı partisi yaratılamamıştı. Bu anlamda örgütsüzdük. En ileri kadrolar korunamıyor, faşist katliamlar birer birer can alıyordu. Sağlam, kalıcı, donatımlı kombine bir örgütlenmenin üstesinden gelebileceği bu sorunlar çözümlenmediğinden ve altında kalındığından kadrolar arasındaki ayrışmaya da neden oluyordu. Varolan örgütler dışa karşı kararlı bir mücadeleyi örgütlemek yerine, açtıkları sancağın altına gelmeyenlere karşı bir iç mücadeleye yönelmişlerdi. Buğday akmayan değirmen taşlarının birbirini yemesi gibi, dışı, sistemi yani toplumu etkileyip dönüştüremeyen bir mücadelede kadroların birbirini yemesiyle sonuçlanıyordu. Ortaya çıkan siyasi pratik ve sığlık küçümsenemeyecek tahribata yol açıyordu. Bu durum hastalıklı unsurların hareket içinde yeşermesine neden oldu. Adeta, işçi sınıfı hareketi içinden gelen ve bu durumun önünü kesmek isteyenlere karşı, MİT ve CİA'nın bile yapmayı akıl edemeyeceği sinsice yöntemlerle karalamalar yürütülüyor, devrimci hareketten tecrit etmeğe çalışıyor-

lardı. Bu türden «politikalar», kadrolar arasındaki dostça, arkadaşça diyaloğu kesmişti. Böyle bir süreçte bilinçlendiğimi sanıyorum. Bir bakıma benim konumumdaki işçilerin bilinçlenmesi, sağ teslimiyetçi oportünist akımların harekete vurduğu darbelerden sonra olmuştur. Sağ teslimiyetçi akımların ihbar ve kuşatma politikaları yüzünden (ki, onların işlevi de buydu.), faşist çetelere karşı boy hedefi durumuna gelmiştik. Etkinliğimizi korumak, faşizmden ve örgütlü oportünizmin ömründen daha uzun ayakta kalabilmek için evlerimizi değiştirdik. Öte yandan «sol» görünümlü akımlara da güvenmiyorduk. Aralarında cesur ve yiğit nitelikli kadrolar vardı; ama örgütsel yapı, mücadele perspektifi gibi donatımlı mücadelenin önemini bir türlü kavramıyorlardı.

Soru: 3) Bilinçli bir işçi olarak bu durumda nasıl bir tavır almayı gerektiriyordu?

□ Tarihi nasıl yargılayacağız? Ancak ders çıkarabiliriz. Böyle bir mantıkla yapılan değerlendirme şöyle olabilr: İşçi sınıfı üyesi olmanın ve deneylerin içinden gelmenin bazı pratik yararları var. Teknoloji, teknik ile içiçe olmak, mücadelede tekniğin rolünü de kavramakla sonuçlanıyor. Özellikle gençlik temeline dayalı yaygın örgütlenmeler, yüreklerinde taşıdığı coşku ve kinle düzeni değiştirebileceği iddiasını taşıdılar; ne Partili bir mücadelenin önemini ne de enternasyonalist dayanışmanın rolünü kavrayabildiler. Gençlerin bu «toy»luğundan önce Parti geleneğini sulandırıp onları «serüvene» itenleri eleştirmek yerinde olur. «Sol» bir görünüm alan örgütlenmeler yeterince ders alabildi mi? Bugün halen düşünüyorum. Öte yandan parti çağrışımı yapan örgütler ağır bir siyasal ekonomizmin, batağına saplandılar; reformizm, oportünizm işçi sınıfını dünyanın hiç bir ülkesinde iktidara çıkarmamıştı. Tersine iktidardan uzak tutmak için başarı kazanmıştır. Politika adına burjuva partilerinin kuyruğuna takıldılar. Politika adına DİSK gibi bir örgütün devrimci geleneğini ve özünü boşalttılar. İşçi sınıfı içinde nice inanmış kadroları birbirine düşürdüler; yıpratıp erozyona uğrattılar. Bizim bunları anlayabilmemiz, kavrayabilmemiz hem geç hem de çok pahalıya maloldu. İşçi sınıfı hareketinin asıl kadroları bizi kucaklayamamıştı. Bizde neden sonra bu kadrolarla tanışma fırsatı elde ettik. Düşünmemize yardımcı oldular; bilinçlenmemizi sağladılar. Eğitsel, ideolojik, sosyal, kültürel, politik çalışmalarla zaten zamanında tanışamadık. Ancak 12 Eyül yenilgisiyle teorik eksikliğimizi gidermek için okuma çalışmalarımızı hızlandırdık. İnsan kendini geliştirmeden doğruları göremiyor. 12 Eylül deneyi ve gelişimi doğrultusunda geçmişi daha iyi kavrayabiliyorum. Örneğin fraksiyoner yayınların ne olduğunu, bugün net olarak görebiliyorum. Bundan sonrası için, sınıf bilinçli işçilerin yapacağı şey açıktır: Geçmişi çok iyi değerlendirmek, dersler çıkarmak ve İSP'ni oluşturmaktır. İSP hayatın her alanını örgütlemek zorundadır. Ülkemizde burjuva gericiliğine göz kırpan parti kurma girişlerini onaylamıyorsak iktidara alternatif bir parti yaratılmalıdır. İSP'nin oluşturulması çalışmaları; bütün devrimcilerin sorumluluğunda olan or-

tak bir sorundur. Türkiye solunun çok ucuza giden deneylerini kavrayabilmişsek, yapılacak başka ne var ki?

Soru: 4) 12 Eylül bir yanıyla devam ediyor; sendikal ve siyasal mücadele de hızlanıp gelişmeye devam ediyor. Kitle hareketleri yaygınlaşıyor. İşçi sınıfının siyasal birliği de sendikal birliği de sağlanamamış. Bu süreçte neler yapılmalı?

□ 12 Eylül doğası gereği işçi ve emekçi sınıfların kazanımlarını geri almıştır. Toplumda demokratik hak ve özgürlükler yok edilmiştir. Sorunlar azalmamış adeta katmerleşmiştir. Toplumun en politize kesimi öğrenci gençliktir. Doğu'daki insanımız işkence ve acı çekmektedir. İnsanlarımız sindirilmiş, maddi ve manevi çürüme artmış, yabancılaşma hazlanmıştır. ANAP ile açılan fırsatçı çığır bir kısım «ilerici» insanımızı da yörüngesine almış, bütün değer yargıları, mal, mülk, rüşvet, dalavera, çalma, çarpma ve yağmayla ölçülmeye başlamıştır. İnançlarından tavizler veren bir kısım «ilerici» insanlarımız da SHP gibi burjuva partilerine erozyona terkedilmiştir...

Sanıyorum işçilerin güven duyacağı örgütlenmeler bu süreçte yerini alacaktır. Hesaplarını, burjuva partilerinden medet uman ve onların yörüngesinde bir yere oturtmaya dayalı olarak yapanlar yanılacaktır. Sosyal sınıflar kendi gücüyle örgütlenerek, kendi bağımsız politikalarını oluştururlar. Bugün eskisinden daha çok bilgi birikimine sahibiz. Bu bilincimizle kitle hareketlerine destek veriyoruz. İşçi sınıfının siyasal ve sendikal birliği bu süreçte biçimlenecek. Bugün için hareketimizi birleştirecek bütün çabalara omuz vermeliyiz. Bilinçli ve sınanmış, ayrıca güvenilir kadroların öne çıkması gerekiyor; bunun yanı sıra sınıfımızın yetiştirdiği kadroları kırdırmadan, kışkırtmalardan azami ölçülerde sakınmak gereğine inanıyorum. Benim konumumdaki bir işçinin kaybedecek bir şeyi yoktur. Geleceği sezen, gören, kararlı, özverili bir mücadeleden yana olabilecek kadroların bu görevlerini yerine getireceğine inanıyorum.

Soru: 5) Günümüzde işçi sınıfının mücadeleye istekli olup katılması açısından konumu nedir? Bir değerlendirme yapar mısınız?

□ Günümüzde sosyal mücadele bir yanıyla burjuva partileri arasında, öte yanda burjuva partileriyle, sistemden zarar gören işçi ve emekçi halkımız arasında kızışıyor. 12 Eylül'ün yarattığı kış uykusundan uyanma süreci yaşanıyor. İşçilerin giderek küçülen bütçeleri ekonomik mücadeleyi öne çıkarıyorsa da, sendikal mücadeleyle elde edeceğimiz fazlaca bir şey yok gibi. Enflasyon, toplu sözleşmelerle elde edileni hızla elden götürüyor. Siyasi mücadelenin önemini vurgulamak istiyorum. İşçi sınıfına kurmaylık edecek kadroların eksikliğini görüyoruz. Fakat, hareketin yetiştirdiği kadroların harekete damgasını vurmada gecikmeyeceğini de özlemle savunuyorum. Hayat şartları geçmişle kıyaslanamayacak kadar kötüdür. İşçi iradesinin ortaya çıkması, sanıyorum bu şartlarda filizlenecektir. İşçi sınıfının önemli bir tarih ve sınıf deneyi dersi aldığını biliyorum. Bunun bazı işaretleri görülmektedir. Günümüz örgütlenme günüdür.

Soru: 6) İşçi sınıfının siyasi önderlikten yoksun olduğunu söylüyorsunuz; bu durum işyerlerindeki mücadeleyi hangi yönde etkiliyor?

□ Bilindiği gibi, her sosyal sınıf kendi donanım ve araçlarıyla mücadelede yerini alır. Bu mücadelede araç ve donanımın gelişkinlik düzeyini, örgütlülük düzeyindeki modern ve etkin kurumlaşmalar tayin eder. Kimi daha modern ve etkin kurumlaşmalara sahipse o kazanır. Örgütsüz kesim örgütlü kesimin elinde oyuncak olur. İşyerleri de toplumun diğer kesimleri gibidir; yani canlı birer organizmadır. Toplumdaki bütün olaylar işyerlerine de yansımaktadır. İşçiler yaşadıkları, hissettikleri her şeye ilgisiz kalmıyor; gelişmelerin kendisine ne getirip götüreceğini hesaplamaya çalışıyor. Onların bu duyuşlarını değerlendirip yol gösterecek örgütlenmelere ihtiyaç var. İşçilerin sezgisini bilince çıkarmak gerekiyor. Sendikal ve siyasal gelişmeler, aktüel olaylar, spor, vs. ayrıntılarına kadar tartışılıyor. Mevcut basın, oluşan bilinci köreltmek için her yolu deniyor...

Öte yandan işçiler arasında geri ve laçka ilişkileri değiştirmeden hep «aşiret üyesi» yaratma peşinde olan kesimler de var. Bu çok geri bir anlayıştır. Bundan memnun değiliz. İşçi sınıfı üyesi olmak, onun kimliğini taşımak hakkını veriyor. Tarih ve sınıf bilinci kazanarak bu kimlik kazanılıyor. Önce değiştirmek, değiştirerek kadrolaştırmak gerekiyor. Çok geri bir bilinçle rekabete soyunan kesimler var. Bu konuda saygıdeğer bir anlayış gerekiyor. Açık bir siyasi rekabet, kadrolaşmış insanlar arasında ve mümkün olduğu kadar bilinçlenmemiş sınıf üyelerine yansıtılmadan sürdürülmelidir. Geçmişte sendikacılığı meslek edinmiş tipler yaratıldı, ve bu tipler dar grupçu, sekter, hizipçi bir anlayıştan beslendi; onlara tutunarak yaşadı. Bu türden tipler bundan böyle yaratılmamalı. Reformist eğilim, bilinçsiz kesimlerde taban bulabiliyor. Çünkü işçilerin ekonomik durumu malumdur. Sıkışmış insan çok kısa vadeli taleplere destek verebiliyor. Yalnızca miğdesini düşünen insan yaratılması ciddi bir tehlikedir. İşçi sınıfına kendi kurtuluşunun yolunu, sosyalizmi anlatmalıyız. Bu düzenin nasıl işlediğini öğretmeliyiz. Nasıl bir düzen kuracağımızı bilince çıkarmalıyız.

27 Mayıs 1988



BAYRAMLIK

Umut
Ne kör bir kuyu
Ne de boşlukta bir kuş
Milyonlarca devrimcinin coşkunluğunda
Birlikte akan öfkesidir.

M. Ali Acar
Özel Tip Cezaevi - Gaziantep

Sağlık Bilgisi Kullanımının Tarihsel Gelişimi ve Bir (Örnek) Olanak Üzerine...

I

Dr. İlker Belek

Burada sağlık ve sağlıkla ilgili süreçlere değinmek istiyoruz. Değişik ideolojik tercihler aynı konuları, aynı verileri -beklendiği gibi- çelişen çizgilerle ele alabiliyorlar. Başka yaklaşımlarla, başka başka çözümsel önerilerde de bulunabiliyorlar. Biz bu sayfalarda sağlığa -kabaca- üretenlerin sağlıktan yana çıkarlarının korunması inancını yaşatmaya çabalayarak yaklaşmaya uğraşacağız. Siyasi gücü elinde tutanların, ilgili konuda katılmadığımız yaklaşımlarının kimini derinleştirip, kiminin yalnızca altını çizmekle yetinerek, yaratıcı olmaya çalışacağız. Bunun zorunluluğunu hissediyor, yaşıyoruz.

Günlük pratiğimizde öylesine durumlar, olanaklar var ki haberdar değiliz ya da önemini kavramamışız. Bu olanakların -hangi süreçler soncunda elde edilmiş olurlarsa olsunlar- görülmesi, anlaşılması gerektiğini söylüyoruz. Üretenlerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına belirleyici olarak katılmaları gerektiğine inanıyoruz. Üretenlerin sağlıklarının ancak, işyerlerinde, sağlığı doğrudan etkileyen tüm süreçleri kendi kontrolleri altına almaları, bir meslek olarak örgütlenmiş sağlık bilgisi kullanımının *amatörleş(tiril)mesi* yoluyla, gene bizzat kendileri tarafından korunabileceğine, geliştirilebileceğine inanıyoruz. Burada öncelikle yukarıdaki cümlede yoğunlaşan yaklaşımın genel hatlarıyla açılması gerekiyor, çünkü hemen bütün söylenecekler bu tez üzerine oturtulacak.

İnsan ve Sağlık

Maddenin sonsuz hareketinde, dünyanın oluşmaya başlaması 4,5-5 milyar yıl önceye rastlar. İlk canlılık belirtilerinin görülmesi için ise bu andan itibaren tam 3 milyar yıl geçmesi gerekmiştir. İlk olarak insan denilen canlının görülmesinin bundan 700.000 yıl önce gerçekleştiğini de çeşitli kaynaklar yazıyor. Bir başka deyişle dünyanın yaşı 24 saat olarak alınırsa, insanın ömrünün bunun içinde yaklaşık olarak yalnızca 12 saniyelik bir dilimi oluşturduğu belirtiliyor.

İnsanın öncülerinden en önemli farkı ve onu insan yapan özelliği üretebilmesiydi. İlk insanlar ile insanımsılar önceleri belki çok benzer biçimlerde yaşamlarını sürdürüyorlar, toplayarak ve avlayarak yaşıyorlardı ama (nitekim evrimsel açıdan pek çok aşağı basamak hayvanı da toplar ve avlanır), bu işlevler sırasında kullandıkları araçlar kendi organlarıydı ya da en fazlasından doğada hazır buldukla-

rıydı. İnsan ise herhangibir dal parçasına işini kolaylaştıracak biçimi verebilmiş canlıydı o zamanlar. Kısaca insan, üretim aracı üretebilen canlı olmuştur. Engels *Maymundan İnsana Geçişte Emeğin Rolü* adlı eserinde şöyle der[1]: «Kuşkusuz ağaca tırmanan maymunlar topluluğundan bir insan toplumu meydana gelinceye kadar -dünya tarihi içinde insan yaşamının bir saniyesine eşdeğer- yüzbinlerce yıl geçti. Ama sonunda bu da oldu. Maymun sürüsü ile insan toplumu arasında karakteristik ayrım olarak gene ne buluruz? Emek... Emek alet meydana getirmekle başlar.»

Üretimle birlikte insan toplumsallaşmıştır. Kanımızca insan denildiğinde topluluk değil, toplum anlaşılmalıdır. Çoğu kez topluluk ve toplum kategorileri arasındaki ayrım niceliksel boyutlara indirgenerek topluluk küçük bir toplum olarak tanımlanıyor. Oysaki topluluk insanımsılar için geçerli olan ve/fakat üretime dayalı olmayan kaba bir işbölümünün geçerli olduğu birimdir ve ancak insanımsılarla ilişkilendirilebilir, insanla değil. Yoksa insanla insanımsı arasındaki niteliksel sıçramayı yakalamak da olanaksız olacaktır.

İnsanın üretici faaliyeti, onun günlük yaşantısında eskiye göre korkunç bir zenginleşmeyi de beraberinde getirdi. Bu arada insanın et tüketimindeki artışa dikkat çekmek gerek. Çünkü ette bulunan proteinle sinir sistemi ve özellikle beyin hızlı bir gelişme gösterdi. (Bilindiği gibi beynin kullandığı başlıca enerji kaynağı şeker olmakla birlikte, yapı taşı proteindir. Ve insan beyninin en hızlı gelişim gösterdiği yaşamın ilk üç aylık dönemi, aynı zamanda insanın en fazla protein gereksinimi olduğu dönemdir.) Bu gelişme insan kafatasının giderek bugünkü boyutlarına ulaşması şeklinde de izlenebilir. Şüphesiz içgüdüsel tepkilerden öğrenme ile kazanılmış davranışlara geçişte ve soyutlama yeteneğinin gelişerek, dil ve düşüncenin üst düzeyde evrimleşmesinde bu sürecin önemli payı vardır. Böylece insan toplarken ya da avlanırken kendi kendini daha üst düzeyde yeniden üretmiştir. Birlikte üretim ile yaşamsal fonksiyonların tatmini de toplumsal bir içerik kazanmış, bu arada da tüm bu kazanımların, doğaya ve giderek toplumun diğer sınıflarına karşı korunmasının toplumsal biçimleri gelişmiştir. İşte bunlar insan için, kabaca, sağlığı korumaya yönelik ilk uğraşlar olarak kabul edilebilir.

İnsanı diğer canlılardan ayıran tüm özellikleri üretim sürecinde gelişmiştir. İnsan sağlığını da üretim dışında ondan ayrı düşünmek mümkün değildir. İnsanlığın ilk dönemlerinde çalışma verimliliğinin düşüklüğü, üretim araçlarının ilkelliği, nüfusun azlığı bütün toplum üyelerinin yapılması gereken her işle uğraşmalarını gerektirmiş, bu anlamda işbölümü ancak yaşa ve cinse bağlı olarak gerçekleşebilmiştir. Çocuk bakımını kadınların üstlenmesi ile ilişkili olarak kadınlar ilk andan başlayarak daha çok ev işleriyle ilgilenmişlerdir. Bu ise kadınların ve özellikle yaşlı olanlarının bitkiler üzerinde uzmanlaşmaları sonucunu getirmiştir. Bu dönemde tüm insanların en ilkel biçimiyle de olsa, üretimin içinde, bilim ve teknolojinin üretim ve kul-

lanımına katıldıkları söylenebilir. İnsanlar farkına varmadan, belki çoğu kez rastlantılarla, atalarının yaptıklarına benzer aletler yaptıklarını, atalarının teknolojilerini kullandıklarını sanarak daha iyilerini yaptılar, geliştirdiler yüzyıllar boyunca. Kültüre yabancılaşmamış insanların bu çağında, sağlık bilgisi de tüm insanların kullanımında idi. Ve herhalde en büyük tıbbi müdahale, doğuran bir kadına gene diğer kadınların ve gene büyük olasılıkla yaşlı -güngörmüş- kadınların müdahalesiydi. Gebelik ve çocuk bakımı kadını daha çok eve bağladığından hastaların gebelerin bakımı, zaten kullanmakta oldukları bitkilerden ilaç yapımı kadınların göreviydi. (Bugün varolan kocakarı hekimliğinin kökenini ilkel komünal toplumun bu uygulamalarında aramak doğru olacaktır. Çoğu kez «çağdaş» sağlık hizmetine, sınıfsal nedenlerle güvenilememesi sonucunda başvurulan kocakarı hekimliğinin, bu türden temiz ve bu anlamda ilerici bir niteliği olduğunu vurgulamak önemlidir.) O dönemde, son derece basit olan sağlık bilgisinin, kullanımının tüm toplum bireylerine yaygın olduğu da söylenebilir. Sağlıkla ilgili olarak yapılanlar ise, üretimde kullanılan araçların bakımı, vahşi hayvanlardan korunmak için daha keskin ve sağlamlarının yapımı, yaralar için çeşitli bitkisel karışımların hazırlanması ve bunların ilaç olarak kullanılması gibi uygulamalar şeklinde düşünülebilir.

İnsanlar çeşitli etkenler sonucu vücutlarında oluşan değişik rahatsızlıklarının nedenini, uzun bir zaman deneme-yanılma yoluyla öğrenmişlerdir. Çoğu zaman da asıl nedenini keşfedinceye kadar, bir başka doğasal güce yöneltmişlerdir bu etkensel işlevi, ancak tüm bunlar, insan bilgisinin, insanın doğa karşısındaki zayıflığının getirdiği yanılsamalar olarak, son derece materyalist akıl yürütmeleridir. (Bu spontan materyalist dünya görüşünü yansıtan o dönemin sağlık uygulamaları animistik, totemistik görüşlerin ortaya çıkışıyla bu özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Bugün çevremizde gördüğümüz kocakarı hekimliği uygulamalarının materyalist nüveler yanında animist, totemist, şaman yönler de taşıdıkları söylenebilir. Ve bu ayrıca bir inceleme konusu olmaya değerdir.)

Özellikle birlikte üretim, toplum halinde yaşamak, birlikte hareket etmek zorunluluğu, birlikte tüketimi, beslenmeyi, öğrenmeyi, korunmayı zorunlu kılmış, insanın toplumsal örgütlenmesinin üretimi, kültürü, teknolojisi, estetiği, felsefesinin oluşturduğu dikine yapının çevresinde sağlığı koruma koruyucu bir halka oluşturmuştur. Böylece sağlık, insanla birlikte, üretimin, toplumsal nitelik kazanmış ihtiyaçların tüm toplum yararına daha üst düzeyde tatminini sağlamaya yönelik olarak örgütlenmesi süreci olmak özelliğini almıştır. Toplumsal işbölümünün ve devletin olmadığı bu toplumsal örgütlenmede bu süreç, bütün toplum bireylerinin denetimindeydi. İnsanlar ortak çıkarları adına, ortak kararlar almak durumundaydılar. Doğrudan, sağlık bilgisini başkalarının sağlık sorunlarını çözmek doğrultusunda kullanarak geçimini sağlayan ve hayatını salt bu şekilde sürdüren insan(lar) yoktu, olamazdı da. Bu nedenle o dönemde, sağlığın hizmet-

leşmesinden yani sağlık hizmetinden sözedilemez diyoruz. Ancak bu aynı dönem için bir sağlık anlayışı, olabildiği kadarıyla teknolojisi ve bilimi olmadığı anlamına da gelmez.

Sağlıkta Hizmetleşme Hekimlik

Daha sonra çalışma verimliliğinin artması, üretim araçlarının yetkinleşmesi insanların hepbirlikte aynı işlerle uğraşmaları zorunluluğunu kaldırarak, değişik işlerde uzmanlaşmaya olanak tanıdı, zaman sağladı. Böylece toplumsal işbölümleri ortaya çıktı. Bu süreç bazılarının elinde, toplumun kolektif mülkiyetinin özel mülkiyet olarak toplanması sonucunu da doğurdu. Bu dönem demir, tunç gibi madenlerin kullanılmaya başlandığı M.Ö. 4000-3000 yıllarına rastlamaktadır. O çağlarda üretimi daha fazla artırabilmenin yolu, daha fazla emekgücüne dayanıyordu. Bu ise önceleri kabileler arası savaşlarla ve giderek kabile içi köleleştirmelerle sağlanabildi. (Toplumun gelişim yasaları, belli bir olgunlaşma döneminde mekanik, fiziksel, kimyasal, biyolojik etkenlere ek olarak bir de *Toplumsal Etkeni* hastalık sürecine eklemiş oldu. Yani doğrudan toplumsal-sınıfsal yapı yukarıda saydığımız etkensel kategorileri içinde barındırır, yaratır ve kendisi de ilişkileriyle sağlığı doğrudan etkiler duruma geldi. Kölelerin binbir çeşit zorla çalıştırılmaları başka nasıl adlandırılabilir ki?)

Böyle bir toplumda egemen sınıf emrindeki köleleri sadece emekgüçleri ile kendi lüks tüketimini karşılayacak üretimi için kullanırken kültüre, teknolojiye kendi sınıfsal çıkarları doğrultusunda kitleleri yönlendirmek için sahiplenir. Bu iş için de kendisine hizmet edecek memurlarını seçer. Böylece ilk kez köleci toplumda, kültür ezilerek üretenlere yabancılaşırken sağlığın geliştirilmesi de çoğunlukla sadece köle sahipleri için söz konusu olmuştur. Egemen sınıf, sağlık bilgisine ve sağlığa açıkça el koymuş, kendisi için bir *hizmet* olarak örgütlemiştir.

Nitekim tarihte hekimlere ilk olarak köleci toplumlarda rastlanmaktadır. İlk hekimlerin Sümerli oldukları, Welcom Museum'da bulunan M.Ö. 3000 yıllarına ait bir Sümerli hekimin mührüne dayanılarak belirtilmektedir. Benzer bir mühür de LauvreMüzesi'ndedir. Sağlık hizmetleriyle ilgili ilk resmi kayıtlara ise M.Ö. 2000 yıllarına ait Hammurabi (M. Ö. 1948-1905) kanunlarında rastlanmaktadır. Konuyla ilgili olarak, bu metinlerde yer alan maddeler şöylece sıralanabilir:[2]

* «Şayet bir kimse tunç bıçağıyla ağır bir yara yapmış olsa ve bu kimseyi hayata kavuşturursa 10 şekel almalı»
* Şayet bu kimse bir maşenkak ise, o hekime 5 şekel verecek» (Maşenkak köleler ile efendiler arasında bir toplumsal kategori)
* «Şayet bir hekim neşteriyle bir maşenkakın kölesine ağır operasyon yapar, hasta ölürse, köle yerine köle vermeli»
* «Şayet bir hekim bir kimsenin kırık kemiğini tedavi eder, yahut hasta organı hayata döndürürse, hasta hekime 5 şekel vermeli»

* «Şayet bir maşenkak ise 3 şekel vermeli»

* «Şayet bir kimsenin kölesi ise, kölenin sahibi, hekime 2 şekel vermeli»

Görüldüğü gibi köle sayısının çokluğundan olacak ki, kölelerin hayatı da ucuzdu. Köleler, yaşamları hastalandıklarında gereken masraftan daha ucuz olduğu sürece, sağlık hizmetinden yararlanamazlardı. Köle sayısı fazla olduğundan istenen işe göre, işe yaramaz kabul edilenler rahatça ölüme terkedilebilirlerdi. Çoğunlukla güçlü, kuvvetli az bulunur köleler hastalandıklarında hekime götürülür, bu da ancak efendisinin izniyle mümkün olabilirdi. Efendisinin izni olmaksızın, bir köleye herhangibir tıbbi müdahalenin yapılması yasaktı. Bunu gene Hammurabi kanunlarındaki şu madde, belki konuyu bir başka yönüyle ele alarak, vurguluyor:

* «Şayet bir sınıkçı, kölenin sahibinin izni olmadan kölenin işaretini görülmeyecek derecede kazırsa, bu sınıkçının ellerini kesmeli».

Toplumsal işbölümüne bağlı olarak diğer mesleklerin ortaya çıkışı nasıl zorunlu idiyse, hekimlik mesleğinin ortaya çıkışı da sağlık bilgisinin gelişimi açısından öyle zorunlu bir aşamaydı. Ancak bir yandan da bu türden bir toplumsal örgütlenme, sağlık bilgisinin kullanımının hizmet olarak örgütlenişi sonucunu vererek, bu bilgiyi ihtiyacı olan kitlelere yabancılaştırmış, o'nu efendilerin hizmetinde olan hekim tabakasının denetimine sokmuştur. Bilgide hızlı bir gelişme olmasına karşın, bilginin kullanımı, o bilgiyi kullanacakların denetiminden çıkmıştır. Olayın bir başka görüntülenişi ise anaerkil yapının yıkılması, yaşa ve cinse göre işbölümünün altüst oluşu ile kadınların da sağlık bilgisi kullanımı anlamındaki konumlarını yitirmiş olmalarıdır. Üretimin köleci toplumdaki salt kaba kuvvete dayanan, köleleri hiç ilgilendirmeyen karakteri nedeniyle, köleler bir yandan üretim sürecine, emek nesnelerine yabancılaşırken, bir yandan da gelişen sağlık bilgisinden habersiz duruma gelmişlerdir. Sonuçta üretim sürecinde karşılaştıkları etkenlerin, organizmalarının, etken ile organizmalarının etkileşiminin, tedavinin bilgisi kendi dışlarında kendi zararlarına kullanılır, geliştirilir olmuştur. Daha önceki komünal toplumlarda sağlıkla ilgili işler herkesin hayatının bir parçası iken, sınıflı toplumlarda hekimlerin hayatının tamamını oluşturmuştur. Üstelik başkalarının sağlıklarıyla ilgili işler olmaları anlamında. Böylece hekimler üretim sürecindeki konumlarından, duygulanımlarından, psikolojisinden hemen tamamen habersiz oldukları insanların dertlerine çözüm arar görünmüşlerdir. (Öyle ki bir erkek hekim bir kadın hastanın rahmindeki yaradan ileri gelen ağrısını anlamaya, ayrımını yapmaya ve yardımcı olmayan çalışmakta fakat aslında sadece öyle görünmektedir. Çünkü bir erkek için bu türden bir süreci anlayabilmek mümkün değildir. Ancak, örneğin bugün, dünyanın pekçok sınıflı toplumunda kadın hekimler çeşitli öznel nedenlerle kadın hastalıkları-doğum uzmanlığını seçmezlerken, bu dalda er-

kek hekimler çoğunluktadır. Türkiye için kadın/erkek oranı 1/3 kadardır.)[3]

Sağlığın denetiminin hekimlerin eline geçmesi ve ihtiyacı olanların bundan yoksun kalışları, kitlelerin sağlık gereksinmelerinin karşılanmasında ortaya çıkan boşluktan yararlanan şarlatanlara zemin hazırlarken, hekimlere tanrısal sıfatlar yüklenmesine de neden oldu. (Ünlü Hipokrat'ın tıp tanrısı kabul edilen Asklepios'un soyundan geldiğine inanılırdı.[4] Bugün de hekimlerin, hekimliğin kutsallığı, sağlık için varlıklarının bir zorunluluk olduğu ideolojisi yaygın olarak işlenmektedir. Oysa ki hekimlik sadece, sağlık bilgisinin kullanımı sürecinde ortaya çıkmış bir kurumlaşmadır. Ve açıkça varlığını insanların hastalığına bağlamış bir meslek grubudur. Spekülatif bir düşünce tarzı gibi gelebilirse de, hekimliğin ortadan kaldırılışı, hastalık olayını yok etmeyecek bile olsa, varlığı belirttiğimiz gibi doğrudan hastalığın varlığına muhtaçtır. Bu kurumlaşmadan önce de insan sağlığı için yapılanlar vardı, sonra da olacaktır. Ancak egemen sınıf insan bilgisinin gelişiminde zorunlu olan basamakları, her zaman kendi tekelinde görerek, onların gelişimsel yanlarını (hekimliğin gelişimsel yanına sonra değineceğiz) körletmeye, kendi çıkarları doğrultusunda mutlak/değişmez bir nitelik kazandırmaya çalışmıştır/çalışmaktadır. İşte hekimlerin kutsallığı da böyle bir oyundur sonuçta.

Yıllar, yüzyıllar boyunca sınıflı devlet yapısı hekimleri sağlık sorunlarının tek çözücüsü olarak göstermeye ve buna hekimleri de inandırmaya çalıştı. Başka umutları olmayan insanların, hekim adaylarının, hekimlerin buna inanacakları düşünülebilir miydi? Öyle oldu. Hekim, hekimlik her iki tarafça da mitleştirildi neredeyse. Ancak sorunun çözümünün, kendi bireysel, iktisadi, siyasal, toplumsal süreçleri kavramaz çabalarının çok ötesinde olduğunu -en azından- sezenler ilk önce hekimler oluyorlar gene de. En fazla psikiyatrik hastalığın görüldüğü meslek gruplarından birinin hekimlik oluşu boşuna değil kısaca...

Sağlık hizmetinin köleci toplumda yaygın olarak örgütlenmediğini feodal toplumlarda ise hastaneler biçiminde ve kilisenin denetiminde yaygınlaşmaya başladığını, buralarda tedavi işinin (hastalıktan korunma anlayışı zaten yoktu) rahip ve rahibelerce yürütüldüğünü görüyoruz. Nitekim meşhur azizlerden Saint Roch vebanın tedavisinde uzmandı (!) 14. yılyılda bütün Avrupa'yı kasıp kavuran «kara ölüme» karşı tesbihlerle, dualarla savaşırken, ne yazıkki kendisi de aynı hastalığa yakalanmıştı.[5]

Kapitalizmde Sağlık Hizmeti

O çağlarda, daha bilimsel ve sonuca yönelik olarak sürdürülen saray hekimliği ve sağlık hizmetinin, pazarda serbestçe değişilmesi amacıylı yürütülememesi anlamında, yaygın olarak meta karakteri taşımadığını söylemek herhalde yanlış olmayacaktır. Ancak bu, gene de somut verilerle zenginleştirilmesi gereken bir noktadır. Burada Kapital'den Meta başlıklı ilk bölümden şu alıntının yararı olacaktır:

«...Birşey meta olmadan da yararlı ve insan emeği ürünü olabilir. Gereksinimlerini kendi emeğinin ürünü ile doğrudan doğruya karşılayan kimse, gerçekte kullanım değeri yaratır, ama meta yaratmamıştır. Meta üretmek için, o kimsenin yalnızca kullanım değeri değil, başkaları için kullanım değerleri, toplumsal kullanım değerleri üretmesi gerekir. (Ve salt başkası için üretmesi de yetmez. Ortaçağ köylüsü feodal bey için ürün-rant-tahıl, papaz için öşür-tahıl üretirdi. Ama, ne ürün-rant-tahıl, ne de öşür-tahıl, bir başkası için üretilmiş olmaları gerçeğine karşın, meta haline gelmemişlerdi. Bir ürünün meta olabilmesi için, kullanım değeri olacağı başka bir kimseye, değişim yoluyla devredilmesi gerekir)».[6]

Bu anlamda sağlık hizmeti (artık sağlık bilgisinin kullanımı değil, doğrudan hizmet diyoruz) kapitalizmde metalaşmış, açıkca sorun katmerlenmiş ve çözümü de -daha ileride değineceğimiz gibi- toplumsal gelişimde iki kez değişimi gerektirir duruma gelmiştir. Kitlelere yönelik ilk sağlık örgütlenmelerine kapitalist devlet yapısı içerisinde rastlıyoruz. Bu gelişimi üretim araçları ve üretici güçlerin gelişiminin, işçi sınıfı mücadelesinin ve giderek devletle bütünleşen tekellerin sağlam ve nitelikli emek gücü bulabilme zorunluluğunun belirlediği söylenebilir. Sonuçta sağlık hizmeti bütün kapitalist ülkelerde (özellikle metropol olanlarında) egemen sınıfın yararları doğrultuda *standardize edilmiş* ve kitlelere *ulaştırılmış*'tır. Hekimlerin ve sağlık kurumlarının dağılımı, kaç kişiye bir hekim, sağlık kuruluşu, hasta yatağı vb. düşeceği, nerelere sağlık kurumlarının yerleştirileceği, kurumlar arasındaki ilişkilerin nasıl olacağı, ve pekçok başka şey bu anlamda belirlenmiş standartlardır. Ancak halk için belirlenmiş standartlar yanında, söz konusu her ülkede asıl olarak egemen sınıfın gereksinimlerine yönelik standartlar da vardır. Yapılan her işin fiyatının belirlenmiş olduğu hastaneler yanında, fiyatları daha pahalı olanları da bulunmaktadır. Ya da aynı hastanede parası verildiğinde daha fazla hizmet elde edebilmek de mümkündür.

Bugün batıda kâr amaçlı hastane zincirleri giderek artmaktadır. Bunlardan Amerika'daki en büyük dördü -Hospital Corporation of America (HCA), Humana, National Medical Enterprice (NME) ve American Medical International (AMI)- çok uluslu hastane şirketleri tarafından işletilen toplam hastanelerin % 60'ına sahiptir. Sadece AMI ve HCA'nın payı ise yaklaşık % 53'tür. ABD'ndeki hasta bakım yataklarının % 15'i de bu dört şirkete aittir' HCA'nın yabancı devletlerdeki girişimlerinden 1983'te elde ettiği 108 milyon dolarlık gelirinin 3.939.000 doları kâr iken, 1984'te geliri hemen hemen aynı kalmış (113 milyon dolar) ancak kâr 10 milyon dolara çıkmıştır. Bu dört Amerikan hastane tekelinin en büyük yatırımları İngiltere'de gerçekleşmiştir (toplamın % 30'undan fazlası).[7] Az sonra kısaca değineceğimiz İngiltere örneği için bu veriler özellikle ilginçtir.

Finansman konusu da, sağlık alanındaki ilişkilerin özünü oldukça net biçimde açığa vurmaktadır. Aşağı yukarı benzer şekilde bütün

kapitalist ülkelerde finansman, halktan sağlık sigortası adı altında toplanan vergilerle karşılanır. Sigorta uygulaması 19. yüzyılda Almanya'da başlamış ve önceleri parası olan-isteyenlerin seçimine bırakılmış bir uygulama iken (bu daha çok özel sigorta şirketleri ile ilişkili olmuştur) 1930 büyük bunalımı sırasında çalışan herkese zorunlu sigorta getirilmiştir. (Bugün ise İngiltere ve Almanya'da geliri bir sınırın üzerinde olanların sigortalı olmak zorunlulukları yoktur.)[8] Böylece sağlık hizmetinde finansman, gereksinimi olanların omuzlarına yıkılmıştır. Üstelik bu kesintilere karşılık, kişilerin hasta olduklarında bazı tıbbi müdahaleler için ek ödenti yapmak zorunda oldukları da bilinmektedir.

Finansman konusunda ayrıcalık gösteren ve en çok bilinen, üzerinde durulan ülke İngiltere'dir. İngiltere ayrıca bu alanda en «adil» ve «eşitlikçi» olarak da tanıtılmakta, pekçok yerde model olarak da önerilmektedir. Bu ülkede de 1946 yılına kadar zorunlu sigortacılık geçerli iken 1946'dan itibaren hemen tamamiyle (% 85 kadar bir oranda), gene standartları belirlenmiş bir düzeyde (bu düzeyin ihtiyacı karşılar olması söz konusu değildir) hizmet karşılığı olarak, devlet finansmanına geçilmiştir. İşte bu devlet finansmanı, özel isimli bir sağlık vergisinin olmaması pek çok kişi ve çevreye göre İngiltere'yi sağlık alanında dünyanın en ileri ülkelerinden biri yapmakta, ek olarak da kapitalist (buna da -her neyi anlatmak istiyorlarsa- liberal diyorlar) bir ülkede nasıl olup da bu denli «sosyal adaletçi» bir sağlık örgütlenmesi olduğu hayretlerle anlaşılamamaktadır. Oysaki devletin sınıfsal özü değişmemiş, sınıfsal -görece- dengeler sonucu ihtiyaçlara daha fazla oranda yanıt veren, belirlenmiş standartlara daha fazla oranda uyan bir sistem söz konusudur. Bunun yanında bu sistem özel sigorta şirketlerini, çeşitli holdingleri de olan özel hastanelerini, tekelleşmiş hastane zincirlerini içermekle, kendi iktisadi özüne ihanet etmemekte, aksine bugünkü toplumsal/tarihsel gerçekliği ile ona uygunluğu dile getirmektedir.

Öte yandan ilaç sanayi ve tekelleşmesi, sağlık örgütlenmesinin doğrudan içinde olmasa bile, başlı başına bir kâr alanıdır. Bu alan sağlık hizmetinin, işçi ve emekçi sınıflarının tamamen denetimi dışında kalmış, tekelci kapitalizmin ekonomi politiğinin geçerli olduğu bir alandır. Görebildiğimiz kadarıyla, burada üretenlerden yana belirlenmiş standartlar da yoktur. (Bu konuların da açılarak ayrıntılandırılması ayrıca gereklidir).

Buraya kadar sağlık bilgisi kullanımının önce *hizmetleştiği*'ni (ki bu süreç sınıfsız toplum aşamasında kısmen başlamış olmalıdır), sonra da hizmetin kapitalist devlet elinde *metalaştığı*'nı vurgulamaya çalıştık. Dolayısıyla kapitalizmde *metalaşmış*, ihtiyacı olan insanlara *yabancılaşmış* kullanımına *katılımın* söz konusu olmadığı bir sağlık hizmeti mevcuttur. Burada sağlık hizmetinin *iktisadi öz*'ü onun *meta karakteri*'dir. Bu öz çeşitli ülkelerde (kendi ülkemizde de pekçok sayıda var olan *siyasal* anayasa, yasalar, tüzükler vb. gibi *mevzuat*'ta

tezahür etmektedir. Öte yandan çeşitli düzeylerde gerçekleştirilen *tedavi edici hizmetler* hizmetin *topumsal içerik*'ini bu hizmete uygun örgütlenme ise zaman içerisinde değişmekte olan *tarihsel biçim*'ini oluşturmaktadır.

(Devam edecek)

29 Mayıs 1988

NOTLAR:

1 **Maymundan İnsana Geçişte Emeğin Rolü.** F. Engels, M. E. Seçme Yapıtlar, Sol Yn. 1979.
2 **Genel Tıp Tarihi**, F. N. Uzluk, Ankara Ünv. Tıp Fakültesi Yn. 1958.
3 **Türkiye Sağlık İstatistik Yıllığı**, 1979 - 81, SSYB Yn.
4 **Genel Tıp Tarihi**, F. N. Uzluk, Ankara Ünv. Tıp Fakültesi Yn. 1958.
5 **Genel Tıp Tarihi**, Age.
6 **Kapital**, I. Cilt, K. Marx, Sol Yn.
7 Multinational Op. of US For-Profit Hosp. Chains. P. Health. 1987, 77, 10.
8 **Halk Sağlığına Giriş**, N. Fişek, 1985.



BARIŞ HANİ ONURU OLACAKTI İNSANLARIN

Barış, hani beyaz güvercinler uçurmaktı
gökyüzünde
Zeytin dallarını bayrak yapıp
dostluğu kenetlemekti elele
Barış, hani insanı insan gibi görmek
onu korumak ezmemek, sömürmemek, zulüm etmemek
ve bağlanmaktı yürekten.
Barış, hani teknikte gelişmek
uzay toplumları yaratmak
silahları üretmemek
ve kullanmamaktı.
Barış, hani güzel konutlar, bahçeler, parklar
güzel şehirler
gelişmiş ülkeler,
ve çağdaş toplumlar yaratmaktı.
Her şey iyiyle birlikte
barış hani onuru olacaktı insanların.

Nizam Kaya

Emperyalizmin Felsefesi Pragmatizm Üzerine Bir Küçük Eleştiriye Cevap

Eylül 1986'da Sorun Yayınları arasından yayımlanan «Emperyalizmin Felsefesi Pragmatizm» adlı kitap hakkında 5 Kasım 1987 tarihli Cumhuriyet'te bir tanıtma yazısı çıktı. Daha çok, kitapta ileri sürülen görüşleri mahkum etmeye yönelen bu «tanıtma» yazısı hakkında bazı şeyleri dile getirmekten kaçınamadık. Ancak bundan önce, Cumhuriyet'in kitap tanıtma, eleştiri ve değerlendirmeler konusundaki tutumu ile «yayın dünyasında inceleme araştırma» sayfasını yöneten sorumlusunun tutumlarına değineceğiz. Sonra sözü edilen kitabı eleştiren Arda Denkel'in yazısı üzerinde duracağız, çok kısa da olsa.

Cumhuriyet, liberal-demokrat çizgide tanınan bir gazetedir. Bu gazeteyi ilerici-demokrat, devrimci kesimlerin yaşatması yanında, Cumhuriyet'in ilerici insanımıza verebildiği fazla bir şey gözükmüyor. Cumhuriyet, bugünkü konumuyla eğer bir itibar görüyorsa, bunu, ilerici insanımızın tükenmeyen enerjisine ve yüksek dayanışma duygusuna borçludur. Bu nedenle ilerici kesimlerin beklentilerine objektif ölçüler içinde cevap verebilmek zorundadır. Bunu gözettiği kadarıyla sorumluluklarını yerine getirebilecektir.

Cumhuriyet, izlediği yayın politikasıyla ilerici demokrat kamuoyunu sık sık şaşırtması yanında, ilerici, devrimci yayınlara karşı da nesnel, ölçülü ve dengeli bir tutum takınamamaktadır. İzlenen yayın politikasına, bir de kimi sorumlu kadrolarının tutum ve eylemleri eklenince zaman zaman ilerici kamuoyu ile ters düşebilmektedir. Bunlar bilinmekte ve bilinmesi karşısında daha çok suskunlukla geçiştirilmektedir. Sorumluluğun hiç bir zaman tek yanlı olmayacağı, karşılıklı olması gerektiğine göre, susmak da en azından sorumluluktan kaçınmayı ortaya çıkarıyor. Bu nedenle suskunluk anlamında gereksiz bir hoşgörü de sorumsuzluktur; uyarı, eleştiri ve tavır almaktan kaçınmamak gerekiyor. Bu yazımızın başlıbaşına konusu elbette bu değil; bizi de ilgilendiren bir örnekle geçiştiriyoruz. Örneğin: Bazı devrimci yayınevlerinin, bu arada Sorun ve Öncü'nün CKK'ne üyeliğine karşı bazı sorunlar çıkarılabiliyor, değerli ve önemi açık bazı kitaplarımız kulüp kataloğuna alınmayabiliyor. Konu ile ilgili yazılı ve sözlü sorulara cevap verilemiyor. Gazetede, yayım yaşamına girmiş kitaplar hakkında okuyucu tabanı, ilerici, demokrat, devrimci kamuoyuna gerekli bilgi de verilmiyor. Okuyucu, kamuoyunun niteliği ve beklentileri ile yayın politikalarının olması gerektiği mantıksal tutarlılık açısından yaklaşıldığında «sağ» bir tutum uzun süredir kendini gösteriyor. Sağ politika, hep, «günlük insan» yaratmaya yönelik oynuyor. Bi-

limsel, felsefi, estetik, tarih, vs. düzeyde yayımlanan ürünleri sessiz karşılamak böyle bir politikanın ürünüdür. Kütlesinin evrensel kültürle tanışmasının önüne bilerek geçmek anlamına geliyor. Bu konuda yaptıkları ortadadır; yetersiz ve geridir. Yetersizlik ve gerilik, yayınların tanıtımında «gözetilen ölçü»de de beliriyor. Konu üzerine gidilmek istendiğinde zaten muhatabı da bulunamıyor.

İnceleme araştırma bölümü sorumlusu, Sorun Yayınları'nda çıkan bir kitabın «tanıtımı» ile ilgili bir yazıyı, her nasılsa (!) bir yıl aradan sonra gündemine alabilmiştir. «Tanıtma» yazısının içeriğine baktığımızda, bölüm sorumlusunun tesadüfi bir seçim yapmamış olduğunu görüyoruz (!). Gecikmiş de olsalar, uygun bir kalem ve yazıyla hemen kitabın üstesinden gelivermişler.

İlericilik ve devrimcilik adına her şeyin birbirine karıştırıldığı ülkemizde, yayımcılık kadar, eleştiri ve tanıtma yazıları da sorumluluk gerektiren bir iştir. Eğer bu çabalar gerici bir öz taşımıyorsa, mutlaka toplumun kültürel birikim ve donatımına, sosyal, tarihsel gelişim ve toplumun ileriye yönelik dönüşümüne hizmet erekli sürdürülmek zorundadır. İlerici, devrimci bir tavır bunu gerektiriyor.

Sorun, bu anlayışla faaliyetlerini sürdürürken, Babıali'nin «Bizans»tan kalma çürümüşlüklerinin de farkındadır.

Arda Denkel'in «Emperyalizmin Felsefesi Pragmatizm» adlı kitap hakkında, Cumhuriyet gazetesi sayfa sorumlusu Şahin Alpay'ın tercihlerine denk düşen bir yazısı, 5 Kasım 1987 tarihinde yayımlanmıştı. Yazarın felsefeyle uğraştığını ve Batı hayranlığını aşılamakla yükümlü bir öğrenim kurumunda görevli olduğunu, bunun yanı sıra güzel yemek pişirdiğini de biliyoruz. Yemek pişirmedeki bazı alışkanlıkları yazısına da yansımış olmalı; önce kitabı bir güzel doğruyor, sonra, içinden seçtiği bir iki tanecikle tadına bakarak karar veriyor:

«Yazarın (Wells) ilginç çarpıtma yöntemlerinden biri de filozoflardan yaptığı alıntılara parantez içinde 'kapitalistler', 'patronlar' ve 'çalışan kitleler' gibi terimler *eklemek:* Örneğin s. 102'de Dewey'in eğitime ilşkin olarak söylediklerine bu yolla bir burjuva sömürücülüğü boyutu katılmış oluyor(muş).» Kitap, «pragmacılığı (pragmatizm demiyor), haklı haksız, suçlamaların yapıldığı karışık bir listeymiş.» «Belirli bir *düşünceye* karşı 'bağnazca' bir kin aşılamak, felsefi tartışma ortamıyla bağdaşamaz(mış). Gösterilen hedef, örneğin zalim bir yönetim, bir diktatör, bir faşist ideoloji değil, felsefi düşünce(ymiş).»

Denkel'in aşkın, 'ilâhi' mesleğine dil uzatılmış olmalı, öyle ya, Felsefenin sınıflarla bir ilişkisi olur mu? Düşünce düşüncedir, felsefe ilâhi bir düşüncedir (!) «Pragmatizm, biricik varlık nedeni sömürme ve zulüm yapmak olan, kâr elde etmek için savaşmak olan bir sınıfın ideolojisi» olarak nasıl ileri sürülebilirmiş vs. vs.

Arda Denkel, bir gün işsiz kalabileceğini düşünerek, «Amerikan sefirliklerine ilerici bir ahçıbaşı olmayı mı plânlıyor» demekten kendimizi alamıyoruz. Mizah'ı bir yana, Denkel: Düşüncenin entelektüel

üretimi sürecinde, bireylerin sınıfsal kökenleri ne olursa olsun, ürettikleri görüşlerinin mutlaka bir sınıfı temsil edeceğini ve o sınıfın çıkarlarına hizmet edeceği gerçeğini nasıl red edebiliyor? Bunu yapabiliyorsa, sefarethanenin felsefi mutfağının gönüllü hizmetliliğine soyunuyor demektir. Denkel, felsefeyle yemek pişirmek kadar uğraşıyorsa, öncelikle bunu bilmesi ve öğrenmesi gerekiyor. Öğrenmesi gerekiyor: Bilim sınıfsaldır. Yine bilmesi ve öğrenmesi gerekiyor: Felsefi, ideolojik, ethik, politik vs. bilinç biçimleri; belirli bir zaman ve mekânda, tarihsel sosyal eylemi biçimlendiren, yöneten bir maddi güçtürler; bireylerin, sınıfların eylemini düzenleyen iradi yasadırlar. Gücü güçle yenersin, bu da bir yasadır. Bu yüzden, entelektüel hoşgörü adına, «Howard Salsam'ın pragmatizmi, her gün savaşılacak bir hain olarak» nitelemesine ilericilik adına karşı çıkılamaz. Çünkü ilerici ve devrimci olmak; gerici olan ve toplumda maddi güce dönüşmüş gerici bir bilinci, işçi sınıfı ve emekçi halkın şahsında yine maddi güce dönüşebilecek bir bilinçle ortadan kaldırılabileceğini bilmektir. Bilerek bu doğrultuda adım atmak ise, bağnazca bir kin aşılamak değildir. Bir özgürlük savaşı ve bunun gereğidir. Bu savaşta, ilerici, devrimci ve sosyalistlerin felsefi hoşgörü adına uşaklara özgü bir alçakgönüllülüğü ise hiç yoktur.

Wells, maddi güce dönüşmüş bir pratiği biçimlendiren ve özellikle ABD'de yaygın bir felsefi akımı, emperyalizmin felsefesini eleştiriyor. Onun için felsefe, Denkel'in de kavradığı anlamda «hiç bir yere götürmeyen yolların yolu» değil, tersine son derece pratikle içiçe, pratiğe dönüştüren ve onu yöneten bir bilinçtir. Denkel'in, Wells'in pragmatizmi çarpıttığını ileri sürmesi bir yana, önce felsefeyi bu arada pragmatizmi kavraması gerekiyor. Böyle algılamaya devam ettiği sürece bir sınıfı temsil edeceği ve onun çıkarlarına hizmet edeceği çok açıktır. Açık olan bir başka yan da, nehrin bu yakasında olmayan bir bakışla ileri sürdüğü düşünceleridir.

Felsefede aşkın kavramların bulunmasına rağmen, sınıflarüstü aşkın bir düşünce yoktur; mutlaka bir sınıfı temsil eder; o sınıfın çıkarlarına hizmete yönelir. Denkel bunları bilmemekle kalmıyor: Pragmatizm ile Marksizm arasında paralellik kurmaya çalışıyor; olur mu? Olabiliyor. Örneğin bir insanla ot arasında bir bağ kurulup ve «her ikisi de canlıdır» denilebilir. Denkel, felsefi materyalist tutum anlamında, Marksizm ile pragmatizm arasında paralelliklerini kurarken, Marksizmin, felsefi idealizmini aştığı kadar felsefi materyalizmi de aştığının da farkında görünmüyor. Bu kadar cehalet, düzenin üniversite üyelerine pek de yakışıyor. Denkel, pek çokları gibi, burjuvazinin idealist olduğu, materyalist olamayacağını mı savunuyor? Hayır, tersini söylüyor: Emperyalizmin felsefesi, pragmatizmin, materyalist yanlar taşımasına memnuniyetle katılıyor. Bu felsefede ilerici yanlar keşfediyor. Keşfettiği ilerici yanları ile düşüncelerinin ilerici olduğu sanısına kapılıp ileri gidiyor. Bir yandan bunları yapıyor; öte yandan küçük küçük kurnazlıklara da başvurmaktan kaçınmıyor. Wells'i «hafif»e alıp, Amerikan solunun Wells'in «... düzeyinde düşün-

ce ve eleştiri üreten yazarlardan daha niteliklilerine sahip olduğu inancını» da dile getiriyor.

Bu türden insanlar olabilir, daha farklı görüşleri de taşıyabilirler. Ancak, bu insanların adlarından ve düşüncelerinden hiç sözetmeden ve aynada kendi yüzüne bakmadan Wells'den daha nitelikli olduklarını ileri sürerek kitaptaki ileri sürülen düşünceleri benimsemeye çalışmak sadece küçük bir hiledir.

Wells eleştirilebilir, eleştirilmelidir de. Ancak Denkel'in yöntemiyle Wells'i eleştirenler karşısında savunmak gerekiyor.

SORUN
31 Mart 1988

KIZMA HEMEN

Irmakların
uykusuna mı
girdin gizlice,
dağları
ak düşlerinden mi
uyandırdın,
niye
niye bu halin,
işkencede,
prangada
tek başınasın,
dur!..
kızma hemen
tek başına
değiliz diye.
Arkamda
coşkun seller
var diye kızma hemen.
Ben de
biliyorum
arkamızdaki
coşkun seli,
coşkun sel ki
bilincin denek taşında
sınanmamış,
bir ırmakta
akıtılmamış ovalara.
Tarih sorgulanmalı diyorum
yanlışlar
çürüyen organizmalar
atılmalı gövdeden
sonra yeniden başlamalıyız
kıraç topraklara
elma fidanı diker gibi...

Mustafa Güçlü

Devrimci Dayanışma, İlkesellik ve Cezaevleri

Yayın Sorumluluğu **Halit Çabalı**

İlerici bir yayın organı çıkarmanın birçok güçlükleri de var. Amacımız bunları sayıp dökmek değil. Çünkü hepsi biliniyor. Burada yapmak istediğimiz, yayın faaliyetlerimizi sürdürürken düşündüklerimiz, yaşadıklarımız, karşılaştıklarımız üzerinde okur çevremizle söyleşebilmek.

Bir yayın organında sahiplik, yönetmen ya da emek veren tüm çalışanları olarak görevler üstlenmek, kolektif bir sorumlulukla birlikte bir işbölümünü de gerekli kılıyor. İlerici bir yayın organında çalışmanın bir görev ve sorumluluğu, bunu yerine getirebilmenin huzuru, sevinci ve rahatlığı yanında kuşkusuz bazı riskleri de vardır. Konu üzerinde düşüncelerimizi, sorunlarımızı paylaşmak istediğimizden aktarıyoruz:

İlerici yayın organları sistem gereği kapitalist üretim ilişkileri ağındadır. Kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu bu koşullarda, ilerici yayın faaliyetleri kaçınılmaz olarak sistemin kimi etkilerini bağrında taşımak zorunda kalıyor. Örneğin, hep birlikte kitapların dergilerin pahalılığından yakınıyoruz. Ne var ki, bir kitabın, derginin üretim maliyetine giren kâğıt, karton, dizgi, baskı, cilt vb. kalemler azımsanamayacak bir mali yük oluşturmaktadır. Yayınevlerinin dağıtım, telif ve tercüme, kira, eleman, vergi vb. giderlerini de saymak mümkün. Bu nedenle kapitalizmin «yasa»larına ister istemez uymak zorunda kalıyoruz. Bir yanıyla tamamen ticari bir ilişki ve bir faaliyettir bu. Denilebilir ki, aynı zamanda birer kapitalist işletme olan ilerici yayınevlerini ilerici - devrimci kültürel birikimimize katkı yaparken, bu yanıyla «kaptalist» işletmeler olarak görmemek gerekiyor. Onlar, her nekadar sistemin gerektirdiği kural ve ilişkilerle bağımlıysa da işlevleri açısından farklıdırlar.[1] İlerici kadrolar, ilerici yayın kuruluşlarının işe tecimsel bir olay mı, ya da bir görev anlayışıyla mı yaklaştıklarının farkındadırlar.

İleri kapitalist ülkelerde görüldüğü gibi, ilerici yayın kurumları çoğunlukla o ülkelerin KP'lerince yönlendirilmektedir. Yayın faaliyetleri Parti'nin bir seksiyonunca ve onun denetiminde sürdürülüyor. Bu yayınevleri de kapitalist üretim ilişkileri ağında ve onun etkileri altındadır. Ancak işlevleri bakımından bir parti görevini de yerine getiriyorlar.

1 Ayrıntılı bilgi için bakınız: Sırrı Öztürk, İlerici Yayıncılığımızın Sorumluluğu, Sorun Yn., 1985.

Yine bu ülkelerde, parti denetimi dışında faaliyetini sürdüren bağımsız yayınlar da bulunmaktadır, onların da bir işlevi vardır. Ancak kapitalist ülkelerdeki sosyalist hareket, meşruiyetini kazanmış, yasallığını bir güvence altına alabilmişse, kurumlaşabilme niteliğine bağlı olarak; disiplin ve sorumluluğu altında çıkarılan yayımlar daha bir güvenirlik ve «resmiyet» kazanabiliyor. Sözün gelişi; klasik eserlerin bilim kurullarınca yayımlanmış olması önemlidir.

Sosyalist ülkelerde ise, yayım faaliyetleri doğal olarak KP'nin denetim ve güvencesi altındadır.

Ülkemizde, mücadeleyi kucaklayıp, kendini kabul ettirebilmiş, kurumlaşabilmiş bir İSP olmadığından ilerici - devrimci yayın faaliyetleri de onun denetim ve güvencesinden yoksundur. Başta Marksist klâsikler olmak üzere, ilerici hareketimize katkı niteliğindeki tercüme eserlerin yayım yaşamına giriş biçimi, benzeri olmayan bir örnek oluşturmaktadır. Bu yayınlar bir kısım ilerici, devrimcinin sorumlu çabası, ve onlara omuz veren bir avuç özverili insanın katkısıyla yayımlanabilmiştir. Bugün gerçek budur.

Bütün eksikliklerine rağmen, telif ve tercüme eserlerle ilerici hareketimize katkıda bulunan yayınların, bazı yayınevi ve kişilerin insiyatif ve denetiminde olması; ülkemizde bir türlü aşılamayan örgüt sorunundan kaynaklanmaktadır. Hareketi kucaklayabilecek merkezi bir otoriteden yoksunluk, yayın konusunda denetimin, doğal olarak yayınevleri ve kişilerin insiyatifine bırakılmasına neden olmuş ve bir çok yayın birimleri ortaya çıkmıştır.

Devrimci hareketimizin merkezi bir otoriteye kavuşmasına paralel olarak, yayıncılık faaliyetleri, hareketin vazgeçilmez bir parçası olarak daha yetkin kurumlaşmaların güvence, denetim ve sorumluluna kavuşacaktır. Böylece, bilim kurulları, enstitülerin güvencesinde daha verimli daha yararlı bir işlev kazanabilecektir. Yayın faaliyetlerine bakışımız böyle bir açıya kavuştukça, günümüzde görülen yayın «sömürüsü», sorumsuzluğu vb. daha asgariye indirilebilecektir. Bugün ilerici yayın kuruluşları arasında bu bilinci taşıyanlar görülüyor.

Sorun, bu konudaki görüşleri baştan ortaya koymuş, yayımladığı bir çok kitabın önsözünde, içeriğinde ilerici yayıncılığımız üzerine görüşlerini dile getirmiştir. Gerek duydukça konuyu gündemine almaya devam edecektir.

Her yayın, okuruyla diyalog arar, bunu başarmaya çalışır. Daha çok ortaya koyduklarına bağlı olarak olumlu, olumsuz tepkilerini almakta da gecikmez. Tepkilerin geliş biçimi ne olursa olsun, faaliyetlerimize daha bir nitelik kazandırmaya yardımcı olduğu sürece bekleriz. Buna sevinir, saygı ile karşılarız. Yayın faaliyetlerimizde, ilişkilerimizde çoğu kez, sorunlarımızı, tepkilerimizi, beklentilerimizi, kırgınlıklarımızı açık yüreklilikle dile getirebilmenin boşalabilmenin rahatlığına kavuşuruz. Bu anlayışla, biraz da sorunlardan ve birilerinden «yakınacağız.» Anılardan, sohbetlerden, mektuplardan küçük bir derleme yaptık. Hoşgörü ile karşılanacağını umuyoruz.

Bir Küçük Derleme

☐ Yetmişindeydi, ilerici hareketimizin kahrını çekmişti, hapis, yokluk ve işkence görmüştü. Hayatını kalemiyle kazanmalıydı, başkaca umarı, malı, mülkü ve bir geliri de yoktu fukaranın. Hakim sınıfların eşiğini aşındırmamıştı; ilerici kesim arasında yerini arıyordu. Oysa Babıali'deki «ilerici» yayın kuruluşları, çıkar, tiraj, sansasyon, reklâm ve tek yanlı ajitasyon peşindeydi. Yazarımız ise bu pazarda ekmek parasını nasıl çıkaracağını düşünüyor: «Açım!» diyordu. Evet ilerici yazarlarımızın büyük bir bölümü kelimenin tam anlamıyla açtı! Bir kısmı da bal börek yemiyordu. Ün düşkünleri ise oturdukları yerlere sığmıyor, «kibir» ve «gurur» dağıtıyordu. Kimileri egosantrizmin, narsizmin, şarlatanlığına esir ve rahat, kimileri de açlık çekiyordu. Yazarımız da, «Babıali'den ekmek paramı nasıl çıkarırım» diye her kapıya yükleniyordu...

☐ O da yetmişine dayanıyordu. Tıpkı yazarımız gibi bir yaşamı paylaşmıştı, ressamdı. Onun da mülkü yoktur. Her kapıyı çalıyor: «Açım!» diyordu. Bunu derken «ilerici» hareketimize veryansın ediyor, «dayanışma» duygusunun sıfır noktaya indiğini söylüyor, ayrıca bu «kötü kader»ine neden olmalarından dolayı ilerici insanlarımızı suçluyordu. Ciddi ve bilimsel bir eser okumamıştı, okumaya niyeti de yoktu; ama her konuda tek yanlı yargı yetkisini kendinde görüyordu. Doğrularla tanışmaktan, ilerici ilkeleri tartışmaktan kaçıyordu. Adeta düşünmekten korkar olmuştu. Yaşıyor muydu belli değil. Ancak tüm istediği şuydu: Paris'lere gitmeliydi, gönderilmeliydi; sergiler açmalıydı, tabloları milyonlara satılmalı, röprodüksiyonları kapışılmalı, adından her yerde her vesileyle sözedilmeliydi...

☐ Kırkına varmıştı, 14 yılı hapishanelerde geçmişti. O da Babıali'de iş arıyor, bir çok kapıyı çalıyordu. Sıkıntılıydı, sorunluydu. Sıkıntı ve sorunlar arasında hayalleri, özlemleri yeşeriyordu: Yayın yapmalı, çevirileri kapış kapış gitmeli, her sözü büyük yankılar yaratmalıydı. Bu arada, 14 yılın intikamını alırcasına bolluk içinde yaşayabilmeliydi. Konuşuyordu, dinliyorduk; yer yer öfke ve kinini haykırıyordu. Kimbilir anlayamadığımız, tanıyamadığımız yanları, bilinmeyen duyguları vardı. Sıkıntılı, sorunlu ve bilemediğimiz duygular içinde o da Babıali'de iş arıyor, «şansını» deniyordu...

☐ Delikanlı işsizdi. «Devrimciyim» diyor, ne iş olursa yapabileceğini söylüyordu. Yeter ki ilerici bir yayın kuruluşunda çalışabilsin, bir şeyler öğrenebilsin, kendini geliştirebilsindi. Bu «çıraklık» için istediği haftada sadece onbin liracıktı...

☐ «Ben ODTÜ'ni bitirdim, iki dil biliyorum. Bir süre iyi para getiren işlerde çalıştım. Ayda 800 bin lira kazandığım oldu: Şu anda yaptığım işi sevmiyorum. Yayınlarınızı izliyor, doğru buluyorum. Alın benim yeteneklerimi kullanın, faydalı olmak istiyorum...»

☐ «Sekiz yıl hapis yattım, akabinde askere aldılar. Basın Yayın'ın son sınıfından ayrıldım. Hiç bir işe giremiyorum, güvenlik soruştur-

ması olmasa iş bulabileceğim; ama giremiyorum, ayrıca sıkı bir şekilde izleniyorum. Geriye sadece ilerici yayın organlarının kapısını çalmak kalıyor; ne yapmalıyım?...»

Bir arkadaşımızın güncesinden küçük küçük pasajlar aktardık. Gereksiz bir tekrar oluyor, ama yineliyoruz: Bir yanıyla ticari olan faaliyetleriniz örgütsel güvence ve kurumlaşmaya kavuşmadığından olsa gerek, tüm içtenliğimizle çok istesek de yardımcı olamadığımız insanlar, yetiştirilip geliştirilemeyen, disipline edilemeyen yetenekler heba olup gidiyor. Baka baka, göre göre, seyirci kalmak zorunda kalıyoruz. İçimiz sızlıyor, ne yaparsın bir yanıyla «ticari bir işletmeyiz» olanaklarımızı kullanırken «ticari» bakmak zorunda kalıyoruz; istihdam edemiyoruz. Öte yandan, öyle şeylerle karşılaşıyoruz ki, kızıyor, öfkeleniyor, ama yüzüne haykıramadan nezaketle «bin bir dereden su getirerek» maazeret beyan ederek geçiştirdiklerimiz oluyor. Tasarladıklarıyla, düşündükleriyle, eylemiyle örnek olmaya çalıştıklarımız yok değil.

Söyleşimize devam ediyoruz:

En çok da cezaevindeki bütün dostlarımızla ilişkilerimiz düşündürüyor bizleri. Bir yanda eli kolu bir biçimde bağlı insanlar, bir tarafta karşılayamadığımız istekleri. Kimi zaman aradığı kitapları bulup gönderemiyoruz, kimi zaman çevrilmesi için bir kitap, dergi sunamıyoruz. Yüreğimizin nasıl da onlarınki gibi çarptığını söze sığdıramıyoruz. Yapabildiklerimiz bizi teselli eder mi?.. Ancak sorun teselli olmak değil.

Cezaevindeki insanlarımız arasında kendilerini aşıp yenilemeye çalışanları, bir şeyler üretenler var. O şartlarda, içerden, dışarıda solunan havayı teneffüs ederek, duygularını, düşüncelerini, görüş, öneri ve eleştirilerini dile getiriyorlar. Sorumlu bir tutum. Eski kastlaşmaların, eğilimlerin, havasını koklatanlar da yok değil. Bir yenilgiyi yaşadık. Ders alabilmek; öncelikle kendi adımıza yaptığımız yanlışları bugün de ve gelecekte de tekrarlamamaktan geçiyor. Bu nedenle kendimize, kendi hareketimize dışardan bakabilmeli, doğrularını sahiplenip, yanlışlarından arınabilmeliyiz. Bizi bir araya getirebilecek olan, yeni bir doğrular düzlemidir. Ancak ve ancak bu düzlemde örgütsel bir kimlik kazanarak, hayatı ve toplumu değiştirebiliriz. Bir yandan ülkemiz Jakoben geleneğini sahiplenmeliyiz; ama ona bilimsel ve politik bir derinlik katarak, öte yandan partili bir kavganın önemini de kavramalıyız. Bizler reformist de olamayız. En azından «demokrasi» adına içeri tıkılan bunca insanı, reformlarla bu toplumun değiştirilebileceğini nasıl anlatabiliriz?.. Özetle büyük sorunlarımızdan biri de şu: Birbirimizi kazanmalıyız, kazanabilmenin kavgasını da vermeliyiz; daha doğrusu hepimiz olabildiğince doğrular düzlemine kazanılmalıyız. Kazanırken daha ve en yeni bir bilinç, kültür ve ilişki ağıyla örülmeliyiz. Bunu yeni bir biçim, ilke ve kurallarıyla örerken içeriğine anlam ve derinlik katmalıyız.

Ancak bu şekilde toplumsal ve bireysel sorunlarımızın altından kalkabiliriz. Bunun dışında bir «kurtuluş» var mı?..

Suçsuzlar Cezaevleri!...

Söze cezaevlerindeki ilişkilerden başlayarak buraya geldik. Cezaevlerindeki insanların sorunlarına duyarsız kalmak mümkün değil. Türkiye'de cezaevlerinde sosyal mücadelenin bir parçası sürmeye devam ediyor. Son sekiz yılda cezaevi olayları ülkemizde çok önemli bir sorun niteliğinde. Türkiye burjuvazisinin politik, militarist, bürokrat kimi odakları sistemi yaşatabilmek için, onu aşmayı, daha adil ve insani kılmayı amaçlayan her ilerici ve devrimciyi mutlaka cezaevi çemberinden geçirmeye çalışıyor. Öyle ki yönelen eleştiri, ister bilimsel bir dünya görüşünden kalkarak, isterse bilim ve akıldışı safsatalardan yola çıkarak bilinçsiz tepki gösterilerinden dahi dile gelerek düzeni hedef alsın, ürküyorlar. Bu yüzden alabildiğince insanın ayakları cezaevlerine takılıyor. Bilinçsiz kesimleri yeri geldiğinde «kullanmak» niyetleri, bu arada ödedikleri «diyet»ler bir yana. Devrimciler açısından cezaevleri hayatı, başkaldırıları sürdüğü sürece, iktidar olamadıkları sürece devam edecek gözüküyor.

Türkiye burjuvazisinin politik temsilcileri her yıl bütçeden yeni cezaevleri yapımı için ödenek ayırmayı ihmal etmiyor. 12 Mart'dan bu yana cezaevi yapımı hızlanmış, ilerici insanımızı içerde tutmanın türlü yol, yöntem ve araçları geliştirilmiştir. Asılsız, mesnetsiz, delilsiz suçlamalarla birlikte suni olaylarla «suçlu üretme» kadro ve mekanizmaları geliştirilmiştir. Bu arada sivil ve askeri cezaevi personeli de «eğitim»den geçirilmektedir. CIA ve MOSSAD gibi emperyalizmin cinayet örgütlerinin, işkence ve cinayet deney ve birikimlerinden büyük ölçüde yararlanılmış, biraz da yerli «katkı» sağlanmıştır.

Bizde ve bizim gibi ülkelerde burjuva anlamda varolan «hukuk»un, «hukuk mantığı» ve uygulamaları adına görünen somut durum bu. Hukuk adına işkence, hukuk adına cinayet, hukuk adına devlet terörü, terörü uygulayan «devlet içinde devlet» terör örgütleri!... Bu politika, emniyet sorgulaması ve cezaevleri somutunda en açık, en amansız bir biçimde sürdürüldü, sürdürülüyor. Çok açık; her düzeyle hayatı askerileştirmek, insanımızı uydu ve robot bir yaratığa dönüştürmek istiyorlar. Ancak bu politika ister esnesin ister katılaşsın, sonuç olarak insanımızın tümünü bir sınıfın çıkarları lehine emir kulu haline getirmeleri de mümkün değildir. İnsan denen yaratıkda düşünmeyi toptan yokedemedikleri sürece mümkün değil. Oysa insan demek; duygu ve düşünce ve tavır demek oluyor. İnsan denen, biraz da haksızlığın karşısında zorba olabilendir.

Bir insanın, sömürü, baskı ve zulme dayalı bir toplumsal yapıyı değiştirmek istemesinden, daha adil daha insani bir toplumsal yapıyı kurmak istemesinden, daha insani ne olabilir ki! Ancak bunu dile getirirken eklemek gerekiyor: İnsanlık kendi karanlıklarını kolay mı

aştı!.. Güzele, doğruya daha insani olana kolay mı ulaştı! Sadece güzel, doğru düşünceler yayılarak mı değişti. Elbette hayır. Ne yaparsın ki, tarihsel toplumsal bir yasa; önce, ezilen sınıfları harekete geçirmek isteyen başlar bedel ödüyor. İnsanlığın karanlığından, aydınlığa uzanan yolda hep üzerine basılıp yükselinen devrimci başlar köprü işlevini görüyor. Sonra davasına sahiplenip, önlerine bir sorun olarak koyan ezilen sınıflar, başını kaldırıyor... İnsanoğlu er geç değiştirmeyi öğreniyor, değiştiriyor. Gericilik her zaman ezenlerin şahsında ortaya çıkıyor; ama ezilenlerin bir bölümünden destek alarak eziyor. Bu yüzden olsa gerek! her toplumsal devrim bir iç savaş sonucunda doğuyor ve en çok ölüyü ezilen sınıflar veriyor. Fransız İhtilali böyle, Ekim Devrimi de.

Devrimci önce, başını bilerek toplumun geleceği için ortaya koyan insan oluyor. Çünkü insan demek; belirli bir tarihsel ve toplumsal kesitte bilincini, duygularını toplumsallaştırabilen oluyor. Bilinçlerini, duygularını toplumsallaştırabilenler «insani»leşebiliyor. Gerici ilkel ya da insanımsı kalıyor. Devrimci, bilinci, duygularını en «insani»leştirip, yaşadığı toplumla çatışarak, onu değiştirmek için başını önce koyan öncüdür. O her şeyi önceden tadıyor. Özgürlüğünü de, zulmü de. Güzeli de, acıyı da. İnsanlığın tarihi daha «insani»liğe doğru yol alırken, karanlığı aydınlığa dönüştüren, kıvılcımlar kılıç sallanan başlarından çıkıyor. Tarihte bir çok devrimcinin başı alındı, sallanan başları zulme işkenceye hep yazgılı oldu. Tarihin en büyük trajedisi, bu; toplum önce başlarını alıyor, sonra başları alanların başlarını alıp devrimcilerin başını kendi başına koyuyor. Bu yüzden ve evrensel olduğu içindir ki, başı alınsa dahi hiç bir devrimci suçlu değildir. Tarih, hiç bir devrimciyi suçlu ilân etmedi. Çünkü o oluşan tarihin de öncüsüdür. Tersine başları alınsa da, hapse girse, baskı ve zulüm görse de, onların kendi adlarına onur yazdı. İnsanlık ve toplum adına kendini feda edebildiği için, bir insanın toplumsal kimliği evrensel olduğu içindir ki, bu nedenle ve yüzden suçlu değillerdir. Hiç bir devrimci suçlu değildir, ülkemizin hiç bir devrimcisi, sosyalisti suçlu değildir.

Tarihsel bir bakışla devrimciler üzerinde düşünürken acılı yazgıları ortaya çıkıyor. Bunun içindir ki cezaevindeki dostlarımıza, onların yürek vuruşlarına önem veriyoruz. Bu anlayışı paylaştığımız içindir ki cezaevindeki okurlarımıza özel bir özen gösteriyor ve onların yürek vuruşlarını aktarmak istiyoruz. Bu amaçla Dergimiz, «Cezaevindeki İnsanlarımızın Yüreği Nasıl Çarpıyor» başlığı altında bir bölüm koyarak, gelen mektupları yayımlarken neleri düşündüğümüzü 2. sayımızda şöyle açıklamış: «Sizlerden çeşitli zamanlarda gelen mektupların iki taraf arasında kalmasına gönlümüz razı olmadı. İzninizi almadık; ama içerdeki insanlarımızın yaşantısını, duygu ve düşüncelerini, gözlemlerini yansıtan bu mektupların okurlarımızla paylaşılmasını uygun buldu»ğumuzu dile getirmiştik. 3. sayımızda da bazı cezaevi mektuplarını özetleyerek de olsa yayımladık. SORUN'un bu tutumu karşısında olumlu olumsuz bazı tepkiler geldi. Olumsuz tepkileri

dile getirenlere, niyetimizin içtenlikle anlaşılabilmesi için söyleyeceklerimiz var. Hoşgörü ile karşılamalarını bekliyoruz.

SORUN, bir fraksiyonun yayın organı değil. Sosyalizmin, devrimci mücadelenin sorunlarını önlerine ciddi bir sorun olarak koyanlarla birlikte neleri yapabileceğimizin arayışı içindeyiz. Bu yönelişimizle, karınca kararınca bu kavgaya katkıda bulunmak istedik. Bu nedenle bir yayın organı çıkardık. Yayın organımızın 1. sayısında hangi yayın ilkelerine bağlı kalacağımızı açıklamıştık.

Cezaevindeki insanlarımız farklı örgütsel ilişkiler ağından geliyor. Bu örgütlenmeler, poliste, savcılıkta, mahkemede, cezaevinde birer sınav veriyor, verdiler. Bu sınav değişik boyut, zaman ve mekânda, her yerde verildi; veriliyor. Gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında sınav vermeyen ilerici bir kişi ve birim yoktur. Bir bütün olarak bu yapılara bakarak Türkiye solu adına, teorik pratik bir bilânço da çıkarabiliriz. Hareketimizin ideolojik, siyasal ve örgütsel karakteri hakkında almamız gereken dersleri ortaya koyabiliriz. Bilindiği gibi, her örgütsel mücadele çeşitli aşamalardan geçer. Geçerken yenilgiyle de karşılaşılabilir. Yenilgiye teslim olmuyor, teslim olan bir ruhla yakınmıyor isek, yanılgının nedenlerini de nasıl ortaya çıktığını açığa çıkartmak zorundayız; tabii tekrar bir yenilgiyi yaşamak istemiyor isek. Özetlersek: 12 Eylül'ün Türkiye solu için anlamı bellidir, neleri getirip götürdüğü de. Niçin ve nasıl ortaya çıktığı, bugün için bir sır değildir. Bu yenilgi karşısında kazanmaya aday olanların, direnenlerin yanında 12 Eylül'le birlikte ortaya çıkan yeni sorunların varlıkları da birer gerçeklik...

Sistem ekonomik, ideolojik ve siyasi yapılanmasıyla kendini nasıl açık seçik ortaya koyuyor, niyetini gizlemiyorsa, sistemi aşmaya aday kadrolar da yeniden derlenip, donanmalıdır. Yeniden oluşturulacak örgütsel bir imaj ve çekim alanı ile birlikte amaçlarını, düşünce ve niyetlerini işçi ve emekçi sınıflara anlatarak, onları örgütleyebilmelidir. En dürüst, açık ve içten insanlar, ilerici ve devrimci kesimde yer alanlardır. Bunu, iç ve dış gerici çevreler de, onların sözcüleri de bilirler. Onlar, ülkemizin ve emekçi halkımızın topyekün kendini nasıl kurtaracağını ve bunun yöntemlerini de kestirebilirler. Ayrıca onlar, ülke gerçeklerinin halk tarafından er geç öğrenileceğini, devrimci amaç ve yönelişlerin tarihsel ve sosyal bir gerçeklik olarak ezilen kitleler bilincine yerleşeceğinin de farkındadırlar.

Bizler meşruyuz ve meşruiyetimizi koruyacağız. Gerektiği yerde gerekli açıklıkla düşüncelerimizi sergileyeceğiz.

□ Aydın E Tipi Özel Cezaevinden bir okurumuz şöyle yazıyor: «Ben o mektubu yayımlanması için yazmamıştım; ama siz uygun bulup yayımlamışsınız. Yayımlanacağını bilseydim daha derli toplu yazardım. Sizleri eleştirmiyorum; çünkü mektubum, ilkin ceazevi yöneticileri, gardiyan, müdür, savcı ve muhtemelen «eşref saatlerinde» okunarak, kaydı yapılıyor ve ondan sonra «görülmüştür» damgasıyla sizlere ulaşıyor. Bizim halkımızdan gizli hiç bir şeyimiz yoktur! Hata

ve yanlışlıkların içinden dahi gelsek, bunu insanımıza anlatmaktan korkmayız. Niçin korkalım? Eli işçi ve emekçi insan kanına bulaşanlar, gençliğimizi «günah keçisi» örneği suçlu ilân etmeye kalkanlar korksun; Ülkemizi ABD, AT ve Japon emperyalizmine sömürtenler korksun!..»

Cezaevindeki bazı arkadaşlarımız ise böyle düşünmüyorlar olmalı; yayımlanan mektuplar nedeniyle SORUN'u eleştiriyorlar. Cezaevindeki arkadaşlarımızın kişilikleri, onurları, çok özel sorunları, içinden geldikleri hareketleri ve diğer hareketler hakkında bütünüyle olumsuzluğu yansıtan mektupları konu edip düşmanca bir yaklaşım ele alınmadıkça yayımlanmaları sakıncalı değildir. Öte yandan bir yayın organının ilerici olup da farklı şeyler söyleyen okurlarına onların mektup ve eleştirilerine sayfalarını ayırması, okuruna verdiği önemin bir işaretidir. Okur eleştirilerinin bu anlayış içinde yayımlanması, okur ve yayın diyalogunun geliştirilmesinin gerekliliğine inanıyoruz. Kaldı ki, kütlelerle kadrolarla iletişim kurabilen bir yayın organı, okur eleştirilerini ele alıp ve yansıtabilmesiyle kendini gösterir. Tersi, yani, okurunun nabzını yansıtmayan, kendisine yöneltilen eleştiri ve önerileri kendi kadrolarının önüne koyarak bunu açıkça tartışmayan bir yayın organı sadece kendi bildiğini okuyan, hizipçi bir anlayışı yaygınlaştırır. SORUN asla bu konuma düşmeyecektir. Bunu açıkça belirtmiştik.

Örneğin, Afyon Kapalı Cezaevinden bir okurumuz: «Konulara çok genel değiniliyor, daha somut olursa verimli olacağını düşünüyorum. (...) Dizi'nin yayınının durdurulduğunu öğrendim. Dizi'yi kesmeyin!» diyor.

(Devam edecek)

28 Mart 1988



SORUN'A ABONE ÇAĞRISI

İlerici Okur Arkadaş!

İlerici yayın organları, hakim gerici ittifakın çok yönlü baskısı altındadır. Sistemin doğasından kaynaklanan bu durumun aşılması gerekiyor. Olmayan demokrasimizin koruyuculuğundan yoksun bulunan ilerici yayın organlarının tek güvencesi: İlkeleri, tarihsel iyimserliği ve tükenmeyen dayanışmasını esirgemeyen okurların varlığıdır.

Eğer *doğru buluyorsanız,* SORUN'un okunması, okutulması, dağıtılması, daha nitelikli bir içeriğe kavuşması, kısaca işlevsel olması için rol üstleniniz!

Okurlarımızın abone katkılarını bekleyeceğiz.

Abone bedeli: Yurtiçi (6 sayı) 6500 Tl. Yurtdışı 25 DM. Posta Çeki: 98213 ya da Döviz Hesabı No. 18474 T. İş Bankası Türbe Şubesi İstanbul adresine gönderilebilir.

Devrimci Arkadaşımız Habib Barut'un Ardından..

(17.8.1929 - 10.5.1988)

Sırrı Öztürk

1929 yılında Bilecik'de doğdu. Arifiye Köy Enstitüsünü bitirdi. Bilecik yöresi ve Kocaelinde ilkokul öğretmenliği yaptı. TÖS ve TÖB-DER'de etkin rol aldı. İşçi hareketiyle sosyalist hareketimizin birliği uğruna elinde olanı esirgemedi. 12 Mart 1971'de «Kocaeli Devrimci İşçi Köylü Birliği» davasında yargılandı; beraat etti. 1980 yılında emekli oldu. Sık sık sorgulandı; sorguladı. Son dönemde SHP Kocaeli İl Yönetim Kurulunda görevliydi. Evli, ikisi kız, ikisi erkek dört çocukluydu. Yetenekli bir halk hatibi ve örgütçüydü. Devrimciydi!..

İlerici ve devrimci öğretmen hareketi Habib Barut'u unutmayacaktır. O'nun bilinç ve kararlılıkla yaptığı her ilerici katkı, yalnızca öğretmen hareketini kapsamıyor. İşçi, gençlik, aydın hareketinde de Habib Barut'un teri ve kanı vardır. Yaşasaydı, işçi hareketiyle sosyalist hareketimizin bütünleşme sürecine daha nice katkılar yapacaktı. 12 Eylül'ün en karamsar günlerinde bile tarihsel iyimserliğini hiç kaybetmeden, hareketimizin birliği mücadelesinden uzak durmadı; tutsak edilen insanlarımızı ayırım gözetmeden aradı, sordu; dayanışmasını eksik etmedi. Yenilgi şartlarında, bir yandan dağınıklığımıza üzülürken, öte yandan çözümler için kafa yoruyordu.

Bazıları iyi günlerin kürsü bülbülüydü; ama kötü günlerde toz olmuşlardı. Oysa herkes kötü günler için de hazırlıklı olunmalıydı. Habib Hoca bu süreçte en azından bir «enformasyon ağı»nın oluşturulması için çırpındı durdu. Hayatın önümüze koyduğu görevlerin yapılmasından kaçmadı.

Zaman zaman içeri düştü; yaralı bir yüreğin tahammül sınırlarını aşan zorlamalara göğüs gerdi; tutulduğu kötü şartlarda, tek başına girdiği hücrelerden gene tek başına çıktı; ardından adam götürmedi. Devrimci onurunu ve ilerici kimliğini daima korudu; faşizmden yılmadı, korkmadı, yaptıklarından ötürü asla yere bakmadı. Böylesine onurlu, inançlı, kararlı bir kişilik karşısında polisler de saygı duymak zorunda kalacaktı. Başka ne yapacaklardı?

İnanç ve bilincini karartmayan her devrimci gibi, canlılığını korudu, paniğe kapılmadı, işkende edebiyatı yapmadı. Moda eğilimlere hiç iltifat etmedi. Sağ ve «sol» teslimiyetçi oportünist akımlara teslim olmadı; onlara malzeme vermeden eleştiri ve uyarı görevini yerine getirdi.

Habib Hoca iyi ve yetenekli bir eğitimciydi. «Eğitimi zor olan» insanla yoğruluyordu; bu işi üstlenmişken hem öğretiyor hem de öğren-

mesini biliyordu. O'nun eğitim yönteminde, halkına, ailesine, hemcinsine ve hele sınıfına ihanet edenler, güzel ve etkili özdeyişlerle sergileniyordu. Sosyal mücadeleyi ilkin, Anadolu insanının tarihi, ethiki, dini, dil, kültür ve geleneklerini çok iyi bildiğinden, basit ve yalın örneklerle anlatırdı; daha ilerdeki derslerinde ise, gözüne kestirdiği kimselere kitap götürürdü. Bir proletarya kentinde faydalı olmanın risklerine katlanırken, zaman zaman, Doğu'daki baskı ve terörü yansıtan haber ve görüntülerle karşılaştıça, «keşke Doğu'da yaşasaydım...» diyordu. Bütün konuşmalarında zengin halk kültürünün ileri motivlerini ustaca kullanırdı. Habib Hoca'nın bilge kişiliği, inananlar katında bir «evliya» idi; «Ah bir de aramıza katılıp camiye gitseydi...» diye başlayan övgüleri, Dede, Hoca, Haham ve Papaz çevresinde de görmek mümkündü. İşçi, köylü, esnaf, öğrenci ya da patron, kim olursa olsun O'nunla girdiği diyalogdan «nasibini» alıyordu.

Türkiye solunun 100 yıllık serüveni üzerine kafa yoruyor; sorunlara kendine özgü çareler arıyor ve önermelerde bulunuyordu. Özellikle son yıllarda daha çarpıcı biçimde ortaya çıkan dağınıklığımız, onu fazlasıyla yaralıyordu. Payton atı gözlüğü takmayan, «yaşasın» ya da «kahrolsun» kolaycılığına sapmadan, hareketimize eleştirel gözle yaklaşan ve içinden geldiği hareketi sorgulayarak iş'e başlayan herkesle dosttu. Ayrılıkları idealize ve dramatize eden ahmaklıklara prim vermiyordu. Kendi yaptıklarından başlayarak, yapılan yanlışlıkları tartışabiliyordu. Hâlâ tekkeci bir kafayla «çizgi»sini sürdürenlerin «çizgisini» dışa vuruyor, düzenin işini kolaylaştıranların «teori» ve «pratik»lerinden hoşlanmadığını hissettiriyordu. İyi yürekli, namuslu ve tok sözlüydü. Herkesle anladığı dilden konuşurdu. Sakınmazdı. Basit hesapların adamı değildi.

Hoca'nın malı ve mülkü yoktu. Olabilir miydi? Hayatı yokluk ve acılarla geçti. Evinde en tabii ihtiyaçlardan masa, sandalya ve somyası olmadığı günleri bilirim. Bu tanıklığımı tekrarlamamı bağışlayın. Çünkü son zamanlarda devrimci arkadaşlarımızın, içten, inanmış, bilgece ve fukara hayatını orda burda çarpıtarak spekülasyon yapanlar o kadar çok ki... Ne yazık, o ağızları kapamasını henüz öğrenemedik. Maddi ve manevi bakımdan çok kötü şartlarda bile dergi, kitap gibi yayımları birer mektup gibi gitmesi gereken yerlere zevkle ulaştırdı. Paylaşmaktan, ilkeli dayanışmadan mutluluk duydu. Ne acılar pahasına ve güçlükle okuttuğu çocukları, son zamanlarda ona, başını sokacak bir evceğiz bulmuştu. Evinde ilk kez masa, sandalya, dolap, somya gibi, bir devrimcinin sahip olmak istediği «lükse» de kavuşmuştu. Bir de, daktilo edinmek ve yazmak istiyordu...

Hoca, bilge, onurlu ve ilginç kişiliğiyle hiç hata yapmadı mı? Elbette, hepimiz gibi o da hata yaptı; ama bunu sorumluca tartışmaktan kaçmadı. Aramızdan ölüm nedeniyle ayrılan devrimcilerin kaydı düşülürken, hakkındaki eleştirilerin belgelenmesini de doğru buluyorum. Halkımız, «ölü bizim, allah rahmet eylesin...» diyerek, ölünün ardından kem söz edilmesini doğru bulmuyordu. Halkımızın, erdemli,

bilgece, görmüş geçirmiş tavrı oldukça öğreticiydi. Biz devrimciler, elbette ölülerimiz hakkında asla «kem söz» etmeyiz, ettirmeyiz; ama bu türden bir yaşamı incelerken, değerlendirme yapılmasını, öğretici dersler çıkartılmasını da öne çıkarırız. Ölümler ve katliamlar bize bir şey öğretmiyorsa, o zaman, hepimiz «derin bir tevekkülle» halkımızın söylediği şeyi tekrar etmiş oluruz. Sanıyorum, bu türden bir «gelenek»ten sıyrılmak gerekiyor.

Özetle de olsa burada şunlar söylenmelidir: Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Behice Boran, Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, İbrahim Kaypakkaya (ve anılması sayfalara sığmayacak bütün devrimcilerin) gibi arkadaşların fiziksel varlıkları çeşitli nedenlerle hareketimizden ayrıldığında, onların sosyalizm hakkındaki teori ve pratikleri, aynı zamanda, eleştirilmeli, tezleri tartışılıp aşılmalıdır. Devrimcilerin anılmasını coşkuların kabaran selinde «övgü»lere kurban etmemeliyiz.

Hoca ile yeterince anlaşamadığımız bir iki konunun burada anılmasını yeterli görüyorum: Her şeyden önce sigaraya esirdi. Sağlığa gerekli dikkati göstermiyordu. Sonra, SHP'de zaman kaybediyordu. Bir devrimci fiziksel ve ruhsal varlığını iyice tanımalı, disiplinli bir yaşama biçimi tutturmalı, buna özen göstermeli, ve zamanını iyi plânlamalı, «emaneti» harcamamalı. Bu türden konular dışında Hoca ile bir alıp veremeyeceğimiz yoktu. İlişkiler, devrimci arkadaşlığı ören, sevgi, güven, özveri gibi gerekli ölçütlerde hayat bulmuşsa, gerisi daha kolaydı. Son yıllarda şu hayattan kimler gelip geçmedi ki... Onurlu ve yüzakı insanlarımız yanında, cehaleti yüzünden ilerici hareketimize düşman, bindiği dalı kesen nicelerinin marifetleri nelere mal oldu? Hayat, inandığı dava uğruna bilinçle, özveriyle mücadeleye sarılmayanları ayıklıyor. Sosyal pratik her şeyi sınıyor ve yerli yerine koyuyor. Daha iki tokat yemeden «pantolonundan tezek çıkaran», ardından çevresini, mahallesini cezaevine taşıyan «devrimci»leri de gördük.

Burada, asla sosyalizmin malzemesi olmayan, «akrep ile kurbağa» hikâyesindeki gibi arkadan vuran, kalleşliğe, hayinliğe soyunanları tiksinerek de olsa anmak gerekmiyor...

Hoca, Dergimizin iyi bir okuyucusuydu; yalnızca okumuyor, dağıtımını sağlıyor, abone yapıyor, okunup tartışılması için elinden geleni yapıyordu. «SORUN, Birlikte Sosyalist Dergi» adını pek beğeniyordu. Derginin işlevsel olacağını umuyor, bu kanısını işçilere: «Bu sese kulak verin, öğrenin, tanımaya çalışın; aranızdan çıkanları çabalarında yalnız bırakmayın! Sahiplenin!..» diyerek aktarıyordu.

O, sınıf bilinçli işçilerin kendi hareketlerine damgasını vurmaları için, sağlığının üstlenemeyeceği yüklerin altına giriyordu. İşçi ve emekçilerle yıpratıcı kahvehane toplantıları; kitle çalışmaları, adeta, «özel hayatı» olmayan Hoca'nın bütün hayatıydı.

Habib Barut, 12 Mart 1971 faşizminin (ve daha sonrakilerin), bölgede hedeflediği odaklardan biriydi. Kocaeli ve yöresinde ilerici olarak anılan ne varsa, O'nun da bu çorbada hatırı sayılır tuzu vardı. O'nunla «Kocaeli Devrimci İşçi Köylü Birliği» davasında «sanık» ve

cezaevi arkadaşlığımız oldu. İşçilerle öğretmen hareketinin arasında «organik» ilişki kurulabilmesi için 50 adet «kamu tanığı» dinletildi. Oysa buna gerek yoktu. Devrimciler kimliklerini, eylemlerini saklamıyordu. Ülkedeki hareketi kucaklamaya aday bölgesel, yöresel örgütlenmelerde, henüz partileşememiş her birim hareketi kucaklamak için savaşıyordu. «Devrimci» avukat, sendikacı, öğretmen, öğrenci ve işçilerden oluşan «kamu tanığı» döküntüleri senaryo yazımında ustaca kullanılmıştı. Bir sanayi kentinde, sıcak mücadele şartlarında doğal olarak böyleleri de çıkacaktı. İnsan yazmadan edemiyor. Böyleleri, sonradan milletvekilliği, sendika başkanlığı, «parti» önderliği gibi yerlere getirildi. «İyi saatlerde olsunlar»la ittifak içindeki «devrimci»-ler, (çoluk çocuğumuzla) mahkûmiyetimizin sağlanmasında kullanıldı. O günleri, cezaevi hayatını, polis deneylerini, işsizlik günlerimizi unutmuyoruz.

Kartal Maltepe Cezaevindeki devrimci gençlerden Cihan, Ömer, Ulaş başta olmak üzere, Hoca ile iyi ilişki içinde olmayan yoktu. O, örnek kişiliğini cezaevine de taşımıştı. «Sel gider kum kalır» misali, hayat hepimizi sınıyordu. Habib Barut, dostluğu ve arkadaşlığıyla soluklandığı her yerde rengini korumuş, faydalı olmuş ve ayrık otlarını yolmaya çalışmıştır.

Habib Barut arkadaşımızın fiziksel varlığı, aynı gün bir «iş kazası» nedeniyle hayatlarını kaybeden 5 işçinin fiziksel varlığı ile morgta buluşmuştu. İlgililer, «ölü»lerin bir an önce morgtan alınması için «titizlik» gösteriyordu. Habib Hoca, ölümüyle bile, bir proletar kentte, ortaya çıkan nice «iş kazası» karşısında sesleri çıkmayan, ve devrimci geçinen, milletvekili, sendikacı, avukat, işçi ve genç insanlara, «Yazık!» diyordu. «Elleriniz bir bildiri yazamayacak kadar felç mi oldu? Nerede sizin protesto geleneğiniz?..» dercesine alelacele morgtan alınıyor, çeyrek yüzyıl bunca emek verdiği bu proletar kentten koparılıp, Bilecik'in fukara Kasımlar köyüne, doğduğu topraklara götürülüyordu. Hoca'nın hepimize verdiği son dersi buydu!..

İlerici ve devrimci geleneğimiz, bir devrimciye karşı yapılması şart bir takım görevlerimizi yerine getiremeyecek kadar organize değildi. O'nun zamansız kaybı ve renkli yaşamı, bu tabloyu değiştirmemizi de öğretiyor. Bir de, insanımıza kötü bir esnaf gibi yaklaşan «hekim»lerin duyarsızlığını, bu ölüm karşısındaki «kusur»larını dile getirmek istiyorum. Ne olursa olsun bir devrimcinin «emanetini» korumak zorundayız.

O'nun devrimci hayat tarzı, onurlu ve dürüst kimliği karşısında önümüzü saygıyla iliklemeliyiz. Düşünceleri ve kavgası yaşatılacaktır.

12 Mayıs 1988

Yine Milli İstihbarat Teşkilâtı...

Talat Turhan

1960 - 1962 yılları arasında Milli Savunma Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğüne vekâlet ettim[1]. 1961 yılı başlarında dönemin Milli Emniyet Hizmetleri Başkanı Tümgeneral Naci Aşkun ziyaretime geldi. Sohbet ederken çok yalnız olduğunu, bu nedenle bana gereksinimi bulunduğunu eğer kabul edersem bir süre *Ankara'*da çalıştırdıktan sonra, *İstanbul Bölgesi Daire Başkanlığı'*na atayacağını söyledi ve fikrimi sordu. Güç bir durumda kalmıştım. Çünkü 1958 - 1960 yılları arasında *Dörtyol* ve *İskenderun'*da birlikte çalışmıştık ve benim komutanım olmuştu. -O, Kurmay Albay, ben Kurmay Binbaşı- Aramızdaki bağ kısa dönemde hiyerarşik ölçüler dışına çıkmıştı. Benzeri çok ender bulunan bir çalışma azmi, engin bir genel kültürü vardı. Çok uzun yıllar istihbarat işlerinde çalıştığı için temkinli, dikkatli, irdeleyeci bir kişiliği vardı. Adı Demokrat Parti dönemindeki dokuz subay olayına katıldığı içinde epeyce çekmişti. Devrim'e inanıyordu, fakat çekingendi. Bana sonsuz güveni vardı. Sırdaş olmuştuk. Mesai dışı iki arkadaş gibi saatlarca her konuda tartışırdık. Bu durumda teklifine nasıl hayır diyebilirdim?

Zaman kazanmak için, «Teşkilâtı» bana tanıtır mısınız dedim. kabul etti. Günlerce o dönemde *Evkaf Apartımanı'*ndaki odasında İstihbarat ve örgütleri hakkında fikir alış verişinde bulunduk ve Milli Emniyetin dağınık binalarda bulunan tesislerini *Etlik'*ten *Florya'*ya kadar dolaştık. Bütün çabasıyla beni bu hizmete ısındırmaya çalışıyordu... Bu aşamadan sonra önerisini yineledi. Bu kez de Bakan'ın izni olmadan görevimden ayrılmamın uygun olmayacağı mazeretinin ardına sığındım. Naci Aşkun kararlıydı. Benim haberim olmadan bu izni almış ve MİT'na atanmam için Bakanlıktan istekte -inha- bulunmuştu*. Bu kez Bakan'a -Muzaffer Alankuş- görevden ayrılmak istemediğimi söyledim. Aşkun bana gücenmişti; ama dostluğumuz sürüyordu. Bu durumu bilen subaylar, Milli Emniyet'e atanmalarına yardımcı olmam için sürekli istekte bulunuyorlardı. Bazan da *Aşkun* benden isim soruyordu. Bu yolla üst kademede bir çok kişinin örgüte girmesine yardımcı oldum. Fakat onların hiç birine fatura uzatmayacağım için, bugün bile atanmalarının iç yüzünü bilmezler...

Herkesin içeri girmek için kuyruğa girdiği** bir kuruluşun en üst düzeydeki görevini neden kabul etmemiştim? Öncelikle gördüklerim beni tatmin etmemişti. Örgüt *Aşkun'*un elinde sürekli kalamazdı. Her ne kadar O, yasa hudutları içinde kalmak için kesin inanç sahibi bir

* Bu belgenin sicil dosyamda ve MİT arşivlerinde bulunması lâzım.

** O dönemde Slh. K.'ler ile Milli Emniyet Hizmetleri görevlileri arasında ikincilerin lehine çok az olanak farkı vardı.

kişi idiyse de, MİT, yapısı itibariyle Müsteşarın eğilimleri doğrultusunda hızla görev alanı dışına kaydırılabilirdi. Örgüt içindeki kişilerin bir çoğunu *istihbaratçılık megalomanisi* içinde olduğunu görmem de midemi bulandırmıştı. Zamanla çok isabetli karar verdiğimi anladım...

Ankara'da 27 Mayıs sonrası siyasal kargaşası içinde ve olaylar çığırından çıktığı, herkesin bir şeyler beklediği bir günde -18 Şubat 1962- Naci Aşkun gene ziyaretime geldi. Benimle görüş alış verişi yapmak niyetinde olduğunu anladım ve arka odaya aldım. Koridorda dolaşarak konuşmamızı yeğledi. Onun gibi deneyimli bir istihbaratçı bunu nasıl yapmıştı. Bugün dahi anlamış değilim... Bana göre sorun yoktu. M.S.B. lığından K.K.K.'lığının koridoruna geçtik, O benim koluma girdi. Koridorda U çizerek tam bir saat mevcut durumu tartıştık. İki asker gibi değil, iki dost gibi önerilerimi söyledim ve ayrıldık. Ama tüm Kara Kuvvetleri Komutanlığı Karargâhı subayları dehşet içinde idiler. Herkesin kara kara geleceğini düşündüğü bir dönemde sivil elbiseli bir tümgeneral, resmi elbiseli bir yarbayla kolkola birşeyler tartışıyor. Acaba ne konuşuluyor? Kapılar açılıp kapanıyor, dikkatli, çekingen ve kaçamak bakışları fiskos'lar izliyordu... Ayrıldık...

22 Şubat patladı; ben Bakanlıkta makam odasındayım. Oda meraklı subaylarla dolup taşıyor. Saat 22.00 sıraları *Aşkun*'dan bir telefon: «*Memleket batıyor kurtar!*» diye... İki arkadaş gibi ama sertçe konuşmalar... Örneğin ben yanıt veriyorum: «*Siz en önemli ve bu amaçla kurulmuş bir örgütün başısınız ve omuzu çaprazlı yarbaysınız* Ben ise kadromda iki sivil memur iki sekreter olan yarbayım çare bulmak size düşer.*» Aşkun yanıt veriyor. Odamda bulunan en az onbeş subayın tanık olduğu bu konuşma en az on dakika sürüyor... Burada keselim; bu anı bir romana dönüşebilir.

Okuyucuya bir mesaj vermek istiyorum. Aslında bir subay - kurmay subay- geniş kapsamlı istihbarat eğitiminden geçer. Bir de bu tür rastlantılar istihbarat ve istihbarat örgütleri üzerine sürekli eğilmeme neden oldu.

Naci Aşkun'la görüştükten biraz sonra da - 18 Şubat - Milli Emniyette görevli bir arkadaşım - Kurmay Yarbay -** bana geldi.

Görevli olarak *Telaviv*'e gideceklerini, ama ortalık karıştığından gidip, gitmemek için benim fikrime gereksinimi olduğunu söyledi. Gitmesinde hiç bir sakınca olmadığını söyledim ve başka kimler var diye sordum. Ekipteki diğer iki kişi Kurmay Albay Fuat Doğu[2], Kurmay Albay Hayrettin Hanağası[3]. Bu ekibin serüvenini de burada bırakalım...

Benim için önemli olan sonuçtu. Millî Emniyet ile MOSSAD ilişkisini saptamıştım. Yıl 1962...

22 Şubat'tan sonra Naci Aşkun dönemin Gn. Kur. Bşk.ı Cevdet Sunay'la Silâhlı Kuvvetler - Milli Emniyet ilişkisi konusunda ilke anlaşmazlığına düşerler. Hattâ Aşkun bir ara öyle ise: «Sizi de takibe

* Tümgeneral yerine kullanıyorum.

** Daha sonra Orgeneral oldu ve emekli oldu. -ismi bende saklı-

alırım.» gibi sözler safeder ve örgütüne döndüğünde bu olayı ağır bir üslupla -kendisinden beklenmeyen ölçüde- kaleme alır yayınlar, açık kart oynamaktadır. Teşkilât birimlerinden öneriler ister[4] Gelibolu'ya Kolordu Komutanlığı'na sus payı olarak atanır. Onurlu olduğu için gitmez. Emekliye ayrılır ve *İstanbul'*a yerleşir.

MİT'in komplosuyla oluşturulan «*Genç Kemalistler Davası*»nda yargılanarak[5] *Mamak Cezaevi* deneyinden geçtikten sonra emekli olup ben de *İstanbul'*a yerleştim.

Haftada bir gün evlerde ya da *Park Oteli'*nin *Pastahane'*sinde dört kişi buluşuyorduk. Naci Aşkun, Necip San[6], Faruk Ateşdağlı[7] ve Ben... Emekli dedikodusu yapmazdık. Daha çok Yurt ve Dünya sorunlarının bugününü ve yarınını tartışırdık. Hepsinin önemli deneyimleri vardı, dış görevlerde bulunmanın birikimlerini iyi değerlendirmişlerdi. Birbirimizden çok şey öğreniyorduk. Ama şu anda Aşkun'un dönemindeki «CIA - MİT ilişkisine dair» kendini suçlayıcı özeleştirisini yaparken gösterdiği heyecanı, hâlâ tüylerim diken diken olarak anımsıyorum. Bu arada kendinden sonra gelen kişinin yaptıklarından bile sorumluluk duyuyor kahroluyor. Namuslu bir yönetimin gelmesini ve kendisinden hesap sormasını istiyordu.

Burada da CİA - MİT ilişkisini birinci elden saptamıştım. Türk halkının ulusal bilinç ve onuru açısından konunun önemini algılamıştım. İkinci kez de MİT komplosuyla bir ay işkence görüp *Bomba Davası'*nda iki yıl *Selimiye'*de hapis yattıktan sonra istihbarat örgütlerinin üzerine daha da eğilmeyi görev saydım. Gerek 1964 ve gerekse 1975 yılında yaptığım savunmalarda ve mahkemelerde, bu örgütü amaçları dışında kullananları sert bir üslupla suçladım. Amacım örgütü yıpratmak değil, O'na yararlı olmaktı... Bunu yaparken kendimi de riske ettiğimin bilincindeydim...

Gerçekte istihbarat akla, sezişe, ilme dayanan edilgen bir çabadır. Amacı karar makamlarına doğruları bulmada yardımcı olmaktır.

Oysa ki *12 Mart'*tan bu yana istihbarat örgütlerini -MİT dışındakilerini de- her türlü, şantaj, komplo, provakasyon, sahte ve gerçek operasyonda kullanmak ve teknik sorgulama adı altında *işkence* yapmaları moda oldu. Bunun temel nedeni kurulan dış ilişkiler, ve bu amaçla dışarda yetiştirilmiş kişilerin oradaki örnekleri ülkemizde uyarlamaya kalkmaları oldu. Amerikalıların adı üzerinde «*dirty action*» dedikleri modelin ülkemizde sadık savunucuları çıktı. Bunlar istihbaratı «*aktif operasyon*» anlamında anlıyorlar ve örgütü bu yönde kullanmak istiyorlardı. Eğer şu son «*MİT Raporu*» olayı çıkmasaydı başını *Hiram Abas* ve *Mehmet Eymür'*ün çektiği *Mason* biraderler ve yandaşlarının marifetleri *İtalyan P-2* Mason Locası üstatlarından *Gelli'*nin sonuna benzeyebilirdi*. Ucuz kurtulduklarına şükretsinler... Adamı öyle ileri geri, yalan yanlış konuşturmazlar. Hem eski örgütü,

* P-2 Mason Locası lideri Licio Gelli, darbe girişimine hazırlık olmak üzere terör olaylarını örgütlemekten yargılanıyor. (Milliyet: 12 Nisan 1988).

hem onların işkencelerinden geçen insnalar*, *Men dakka dukka*... «Devlete hizmet ettim derken» insanlara «*Görevlerini sürdürmeleri devlet açısından sakınca yaratacak*» (altını ben çizdim) diye Emekli Sandığının yolunu gösterirler... «Ben işkenceci değilim» diyen Hiram Abas'ı ben Zihni paşa işkence köşkünde gördüğümü ve bu konuda yasal başvurularda bulunduğumu açıklamak isterim. Ayrıca yıllardır basında bu doğrultuda suçlanan bir kişinin o günlerde ne açıklama, ne tekzip, ne de yargı yoluna başvurmamış olması bugünkü yadsımasını değersiz kılar. Gerçekte biz, yaralı kuşa kurşun atmayız, ama Hiram Abas'ların, Mehmet Eymür'lerin şahin oldukları dönemde de konuştuğumuz için bugün bu hakkı kendimizde buluyoruz... Eğer 1960'lı yıllarda Milli Emniyette lütfedip görev kabul etseydim. Bu adamlar emrimde «sokak ajanlığı» yapacaklardı. Ama gün geldi «devlete hizmet ediyoruz» paravanası ardında sığınan görevlilerin çevirmedikleri dolap kalmadı... Bu konuda ayrıntılı eleştiri hakkımızı saklı tutarak «*yaptığı işten tiksindiği*»ni söyleyenlerin aynı yolu izleyeceklere örnek olmasını dileriz. (Bu konuda bakınız: [8] - [17]).

1 Mayıs 1977 günü halâ giz perdesi aralanmayan bir *toplumsal provakasyon* ve katliam tezgâhlanmıştı. Bu olayın da etkisiyle yazdığım bir dizi yazı -1977- içinde ara başlık halinde «*Orta Doğu'da Şeytan Üçgenleri*»nden söz etmiştim.[18] Rastlantıya bakınız ki aradan onbir yıl geçtikten sonra benim yazdıklarımı hemen hemen aynı başlıkla somutlaştırdı ve bu olgu içinde Hiram Abas'ın işlevini açıkladı[19]. Gene aynı dergi aynı konuyu Hiram Abas'ın siyonist bir yaklaşım içinde kahraman Filistin halkının Ulusal Kurtuluş Savaşına karşı tavır aldığını belgeleriyle açıkladı[20]. Üçgenler zaman içinde yer değiştirmiştir ama, yeni düzenlemelerle ABD bölge halklarına tuzaklar kurarak, çıkarlarının bekçiliğini yaptırmaktadır.

Şimdi anılan yazıyı aynen aşağı çıkarıyorum[21]:

20 Haziran 1988

ORTADOĞU'DA ŞEYTAN ÜÇGENLERİ

7 GÜN DERGİSİ: 15 Haziran 1977
Talat Turhan

A - Geçmişin Mirası ve Düzen Değişikliği

Ulusal Kurtuluş Savaşı'mız *anti-emperyalist, anti-kapitalist* ve *tam bağımsızlık* ilkelerini şiar edinerek başarıya ulaşmıştı.

Dünyanın ilk *Kurtuluş Savaşı*'nı veren *Türkiye*, o dönemde kendisi gibi *emperyalizm, kapitalizm* ve *bağımlılık* tuzağı içine düşürülerek, sömürülen *mazlum ülkelere* örnek olmuştu...

Atatürk'ten sonraki iktidarlar, O'nun ilkelerine her geçen gün sırt çevirerek, kendi çıkarlarını *emperyalizm*'le bütünleşmede gördükleri

* Bu kişilerin bağlı olduğu Mason Locası bu kadar işkence savı karşısında tavır almayarak, - 3 - işkencenin koruyuculuğu durumuna düşmüyor mu?

için, yeniden *emperyalizm*'in ve *kapitalizm*'in ağına girmekte bir sakınca görmediler. Bu nedenle de, ödün yarışı içinde kanla kazanılmış «*tam bağımsızlık*»ımızı da «*bağımlılık*»a dönüştürdüler...[1]

Bu *bağımlılık politikası*'nın iflâsı bugün için «*Amerikan ambargosu*» ile somut bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır.

Türkiye *Atatürk*'ün *anti-emperyalist, anti-kapitalist* ve *tam bağımsızlık* ilkelerini temel alarak, kendi düzeninin model ve ideolojisini yaratmak uğraşısı içine girseydi, bugünkü «*ideolojik boşluk*» meydana gelmeyeceği gibi, iç ve dış dinamiklerimizin verdiği güç nedeniyle «*mazlum ülkeler*»in *ideoloji* ve *dış politikaları*'na önderlik etmek olanağını kazanmış olacaktı... Doğal olarak ulusçu ve gerçekçi böyle bir seçenek, ülkemizi hem *bloksuz* ülkelerle bütünleştirecek, hem de *Arap âlemi*'nde «*Devrim öncülüğü*» yapmamızı mümkün kılacaktı. Dolayısıyla da *İslâm âlemi* üzerinde de etken olmamızı sağlayacaktı...

Oysa ki, bugün içinde bulunduğumuz iç ve dış durum, tüm boyutlarıyla geçmişte yapılan hataları gün yüzüne çıkardığı halde, bu oluşumun sorumlusu olanlar, *Atatürkçü* olduklarını iddia ediyorlar ve halâ «*Atatürkçülük*» diye bir ideolojik modelden utanmadan söz edebiliyorlar[2].

Anti-emperyalizm yerine *Amerikan emperyalizm*'ini
Anti-kapitalizm yerine *kapitalizm*'i
Tam bağımsızlık yerine *bağımlılığı* yeğleyenler, *Atatürkçü* olamazlar ve O'nun modelinin ardına sığınamazlar...

«Gaflet ve hıyanet» içinde bulunanlar, içine düştükleri umutsuzluk bataklığında «sağa da, sola da karşıyız» diye bağırırken, gerçekte hiç bir şey olmadıklarını ifade etmektedirler...

«*İdeolojik boşluk*»a toplumların tahammülü yoktur. Tıpkı «*hava boşluğu*» gibi, kendiliğinden dolar... Bu nedenle *Atatürk* modelini, Türkiye'nin ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve tarihi oluşumu üzerine bina ederek kendimize özgü bir «*ideolojik modele*» dönüştüremeyenlerin yarattıkları «*ideolojik boşluğu*» diğer modellerin doldurmasından daha doğal bir sosyal oluşum düşünülemezdi...

Kanımızca, bugünkü *ideoloji* tartışmaları ve *düzen değişikliği* fikrini gündeme getiren nedenler arasında dün yaratılan bu boşlukta bulunmaktadır...

Bu durumun sorumluları olan emperyalizme ve kapitalizme bağımlı işbirlikçi güç ve sınıflarla onların sözcüsü iktidarlar, kokuşmuş düzenlerini yaşatmak için, *işkence-terörizm, bireysel ve toplumsal siyasi cinayetler* ve *toplumsal provokasyonlar*'dan medet umuyorlar...[3]

Doğal olarak da, gerçek ulusçu, devrimci sınıf ve güçler bu tavra karşı yasal kavga vereceklerdir. Bu kavga, aynı zamanda *Türkiye*'nin *kendi düzenini arama ve yaratma uğraşısı içinde bulunduğunu da simgelemektedir...*

Emperyalist hıyanet zincirlerinin kopartılıp atılması, kanımızca *düzen değişikliği* gündeminde birinci önceliği almalıdır...

B - Amerikan Emperyalizminin Şeytan Üçgenleri ve Türkiyenin Milli Politikası Üzerine

Amerikan emperyalizmi *Ortadoğu* ve *Doğu Akdeniz* politikalarını, oluşturduğu politik, ekonomik, askeri vb. bağları koruma amacını güden ve istihbarat ağlarından kurulan *şeytan üçgenleri* ile yürütülmektedir.

Ankara-Tahran-Tel Aviv üçgeni bu amaçla oluşturulmuş üçgenlerden biridir. Sayın *Çağlayangil*'in de kabul ettiği gibi, *MİT-SAVAK-MOSAD* arasında organik bağlar kurulmuş, ve *Türkiye-İran-İsrail* istihbarat örgütleri CİA ile işbirliğine sokulmuştur...

«*Ülke Ekibi*» adı verilen yaygın bir Amerikan İstihbarat Ekibi tarafından CİA adına görev yapan ajanlar, bu ilişkiyi düzenlemektedirler.[4]

MİT-SAVAK-MOSAD üçgeninin Doğu'da Pakistan ve Batı'da Batı Alman İstihbarat örgütü BND ile bölgedeki istihbarat ağının yaygınlaştırıldığı da bilinen bir gerçektir.

Amerikan Emperyalizmi *Ortadoğu, Doğu Akdeniz* ve dolayısıyla *Kıbrıs politikası*'nı bu bölgede oluşturduğu «*şeytan üçgenleri*»ne dayandırmaktadır. Türkiye'nin *Kıbrıs müdahalesi* bölgedeki dengeyi emperyalistler aleyhine bozduğu için, bugün Türk ulusu «*silah ambargosu*» ile cezalandırılmış bulunuyor... Bu cezadan kurtulmayı amaçlayan MC iktidarının tüm girişimlerinden olumlu sonuç alamamış olması, bir başka açıdan da O'nun dış politikasının iflâsını kanıtlamaktadır...

Amerikan Emperyalizmi *Ortadoğu*'nun kuzey bölgesinde *MİT-SAVAK-MOSAD*'dan oluşturduğu şeytan üçgeninin *SAVAK* ucu ile gerici ve *CİA* işbirlikçisi Arap ülkeleriyle de ilişki içine girerek istihbarat şebekesini *Ortadoğu*'nun güney bölgesine de yaymış, ve bu amaçla da *İran-Ürdün-Suudi Arabistan*'dan oluşan bir diğer üçgen oluşturmuştur.

Bu kadarı ile de yetinmeksizin *Arap ülkeleri*'nde *Nasır*'ın tutuşturduğu «*devrim meşalesi*»ni söndürmek için bu bölgede gerçekleştirilen Emperyalist şeytan üçgenlerinin de katkısı ile *Enver Sedat*'ın politikasını kendisine bağlamış ve *FKÖ* üzerindeki baskıları yoğunlaştırmıştır. *Lübnan* iç harbe sürüklenerek, bir yandan *Ortadoğu*'daki Amerikan köprübaşı olan *İsrail* güçlendirilirken, diğer yandan *Arap*'lardan *FKÖ* ile yanan «*devrim ateşi*»ni söndürme girişimleri yoğunlaştırılmıştır...

Emperyalistlerin ağına düşen ülkelerin, uyduluktan başka seçenekleri kalmadığı için dış politikaları, ulusal çıkarları doğrultusunda açık ve samimi olarak yürütülememektedir. Bu durum, doğal olarak onların yalnız kalmalarıyla sonuçlanmaktadır.

Örneğin: *Kıbrıs sorunu*'nda *Arap ülkeleri*'nden bile destek görmeyişimiz, oluşumunda katkımız bulunan şeytan üçgenlerinin rolü küçümsenemeyeceği gibi, bir başka açıdan da MC'nin dış politikasının tükenmişliğini yansıtmaktadır.

Dış politika'da yalnızlıktan kurtulmak için, MC iktidarı ile açığa çıkan *Panislâmist akımlar*'ın da katkısı ile *Arap ülkeleri*'yle ilişkiler *Siret konferansı* düzenlemeye lâyiklik ilkesine ters düşen bir düzeye getirilmeye çalışılmış, ve *Arap ülkeleri*'yle *ümmetçi fikre* dayanan bağlar kurulmak istenmiştir. Bu amaçla, özellikle MC iktidarı döneminde tantanalı «*İslâm konferansları*» düzenlenip dış politikada yalnızlıktan kurtulmak isteyenler, bu girişimlerinde bile samimi değillerdi. Çünkü...

Amerikan Emperyalizmince oluşturulan,

CİA-MİT

CİA-MOSAD

MİT-MOSAD

ilişkileri içinde *Türkiye* ile *İsrail* İstihbarat Örgütleri arasında kurulmuş bulunan gizli bağlar var oldukça *Türkiye İslâm ülkeleri* ilişkilerini ulusal çıkarlarımıza uygun ve samimiyet ölçüleri içinde yürütmesi olanaksızdı... Kaldı ki, *İslâm ülkeleri* de homojen bir manzara göstermemekte, içlerinde çok yönlü çelişkiler bulundurmaktadır...

O halde, *CİA-MİT-MOSAD* ilişkilerine karşı çıkmadan, tantanalı *İslâm konferansları* düzenleyenler, ne yapmak istiyorlardı?...

Din'i politikaya alet ederek, bu sahte görünüm içinde gerici ve tutucu çevrelerin oyunu kazanmak...

Türkiye'nin sömürgen emperyalist ve kapitalist ilişkilerinden arındırılması ve ulusal çıkarlarımıza uygun, samimi, açık, haysiyetli bir dış politika izlemesi ancak *düzen değişikliği*'ne bağlıdır.

Ve de, «*bu düzen değişmelidir.*»[5]

YİNE MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLÂTI...

KAYNAKÇA ve AÇIKLAMALAR:

1 M.S.B. Kara Emir Subayı kadrosunda idim.

2 12 Mart döneminin MİT Başkanı - Korgeneral - Sunay ve Tağmaç'a yakınlığıyla bilinen kişi. Örgütü gerek içte ve gerekse dış ilişkilerinde yasa dışı kullandığı iddia ediliyor, daha sonra Lizbon'a Büyük Elçi oldu.

3 Benim akrabam olur, daha sonra CHP milletvekilliği ve Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü yaptı.

4 Bu önerileri bana da okutturmuştur, Florya'daki evinde...

Y.N.: — Aşkun ölümünden sonra yayınlanmak üzere anı yazmıştır. Onun hayattaki değerli varisleri vasiyetini yerine getirmek zorundadırlar.

— Aşkun'la ölünceye kadar dost kaldık. Son günlerde Hakkı Suman adlı bir eski MİT'çi ile Ziverbey işkence köşkü idarecisi Memduh Ünlütürk bu ilişkiyi gölgelemek istemişlerse de, sonuç alamamışlardır.

5 Bir ara Tuğgeneral Faik Türün Mahkeme Başkanlığımı yaptı.

6 Kurmay Albay (E), İstihbaratçı, As. Müze Müdürü, Emniyet Genel Müdürü, Başbakanlık Müsteşarı.

7 Kurmay Albay (E.), İstihbaratçı, Harp Akademileri öğretmeni, 27 Mayıs'ın saygın isimlerinden.

8 AYDINLIK: 8 Ağustos 1978 -CİA okullarında 4 yıl eğitilen kontrgerilla şefi- İstanbul'da bütün provakasyon ve tertiplerin ardındaki beyin: M. HİRAM ABAS.

2. THKP - C sanıklarından Lale Sönmez (Arıkdal) «Hiram Abas'ı Erenköy'deki iş-

kence evinde gördüm» «Hiram Abas, bende insanlara işkence yapmak özel bir uğraş haline geldi diyordu.»

9 AYDINLIK: 24 Ağustos 1978 - «İstanbul kontrgerillasında işkence, provakasyon ve istihbarat yöneten «BEŞLİ ÇETE» den Mehmet Eymür -Eymür MİT içindeki MC yanlısı cuntadan-.

10 BOMBA DAVASI -Savunma: 2 (işkence) - Talat Turhan - s. 381 - 416 (H. Abas ve M. Eymür'den ismen söz ediliyor).

11 2000 İKİBİN'E DOĞRU - MİT Müsteşar Adayı -Mister Komplo- Hiram Abas. (2 - 8 Ağustos 1987, sayı: 31) - Masonlar MİT'in kilit yerlerinde - İlhami Soysal.

12 SORUN, BİRLİKTE KİTAP DİZİSİ: 1 Ekim'87. «MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLÂTI ve SİVİLLEŞME» — Talat Turhan - (H. Abas ve M. Eymür'den ismen söz ediliyor).

13 2000 İKİBİN'E DOĞRU - 21 - 27 Şubat 1988, Sayı: 9. «MİT RAPORUNDA ÖZAL PARMAĞI» - GİZLİ KIRIKKALE TOPLANTISI.

14 2000 İKİBİN'E DOĞRU — 10 Nisan 1988 - Sayı: 16. Mahir Kaynak: «Bir daha MİT'ci olmam».

15 Sabah Gazetesi - 8 : 11 Haziran 1988 - «Hiram Abas - Güngör Mengi Söyleşisi».

16 Güneş Gatezesi - 11 : 12 Haziran 1988 - «Mehmet Eymür - Hayri Birler Söyleşisi».

17 Bulvar Gazetesi - 13 : 19 Haziran 1988 - «Mehmet Eymür - Oktoy Balamir Söyleşisi».

18 «ORTADOĞUDA ŞEYTAN ÜÇGENLERİ» - Talat Turhan - 7 GÜN DERGİSİ - 15 Haziran 1977.

19 2000 İKİBİN'E DOĞRU - 28 Şubat - 5 Mart 1988 - Sayı: 10. «Şeytan Üçgeni: CIA - MOSAD - MİT İLİŞKİLERİ».

20 2000 İKİBİN'E DOĞRU - Olaylarla HİRAM ABAS - CİA - MOSAD İŞBİRLİĞİ. 12 Haziran 1988, Sayı: 25.
Y.N. Bu konudaki yadsınması olanaksız gerçekleri tam anlamıyla kavramak isteyenlere Benim (18) deki yazımla, (19) ve (20) deki yazıları karşılaştırmalı olarak okumalarını öneriyorum.

21 Kaynakça ve açıklamaları yeni eklenmiştir.

ORTADOĞU'DA ŞEYTAN ÜÇGENLERİ

KAYNAKÇA ve AÇIKLAMALAR: (Yeni yazıldı. abç.)

1 Milli Savunma Bakanı Ercan Vuralhan diyor ki: Milliyet: 10 Haziran 1988. «TAM BAĞIMSIZLIK HİÇBİR ZAMAN ARZU EDİLEN DURUM OLMAMALIDIR.»
Y.N.: Tam bağımsızlıkçılar ve Heykel Atatürkçüleri neredesiniz?

2 12 Eylül'den sonraki «Atatürkçülük» edebiyatı yerini «Türk - İslâm» sentezine bıraktı. Bugün için A.B.D.'ye bağımlılığın şampiyonluğunu yapan iktidarın içteki ideolojisi budur... Şeriatçı dost ve müttefik ülkelere yenileri katılıyor bugünlerde -PAKİSTAN, BANGLADEŞ-... Acaba öylesi emperyalist sömürgenlerin daha mı işine geliyor?

3 Y.N.: Bugün de değişen bir şey yok.

4 Amerikan FM 30 - 31 A resmi talimnamesi: (Barış: 24 Mart, 16, 18 Nisan 1975)
a) ABD'nin konuk bulunduğu ülkelerde işbirliği yaptığı statükocu -muhafazakâr- iktidarlarla, gerektiğinde müştereken iç sorunlarla ilgili harekât -operasyon- yapmayı ve bunun için, dahilde çıkabilecek çatışmalara Amerikan Ordusu ile müdahale etmeyi öngörmektedir.
Bakınız: İKİLİ ANLAŞMALAR - Haydar Tunçkanat.

* Eyüp Özalkuş Halen THY'da Sivil Savunmada, Hiram Abas, Nuri Gündeş. Bugün «MİT Raporu»nda aleyhinde yazılar var, Mehmet Eymür.

b) «Operasyonların birincil merkezi, ABD'nin en büyük ülke içi koordinasyon ve denetim organı olan «ÜLKE EKİBİ»'dir....»

c) «ABD ordusu, iç savunma istihbarat sisteminde tedricen milli düzeyden daha alt bölgelere de kol salabilir... ABD ülke içi askeri istihbaratının inşası, aynı zamanda NIDCC* ve Bölge Koordinasyon Merkezlerini (ACC)** doğrudan destekleyen **ev sahibi ülkenin** askeri istihbarat örgütlerine danışmanlar sağladığı gibi... ABD ordusunun istihbarat konusundaki katılmasını da içerir.... ABD ve ev sahibi ülke arasındaki birleşik bir istihbarat toplama, çalışma ve üretme programlarının plânlanması ve teftiş edilmesi, ABD ve ev sahibi ülkelerin istihbarat toplama, çalışma ve üretme programlarının plânlanması ve teftiş edilmesi, ABD ve ev sahibi ülkenin istihbarat gereklerini etkin bir şekilde karşılamak için gereklidir.»

5 Özal da düzeni değiştirdiğini iddia ediyor, geri vitese takarak, bizim düzen değişikliği anlayışımız farklıdır: «Evet sahte milliyetçilerin, dümenlerine baktıkları bu düzen mutlaka değişecektir. Düzen iki yolla değişir. Oyla, zorla...... «Talat Turhan'ın savunması - 12 MART'A BEŞ KALA - Celil Gürkan s. 405 - 410» İnanıyoruz ki Türk halkı emperyalist ve kapitalist uydu ilişkilerden arındırılmış gerçek bağımsız ve demokrat bir düzene mutlaka erişecektir.

* National Intelligence Department Coordination Center = NIDCC (Milli İstihbarat Teşkilâtı Koordinasyon Merkezi)

** Area Coordination Center = ACC.

* Talat Turhan'ın «Askeri Darbeler Dönemi» ve «12 Eylül Tartışılıyor» başlıklı yazıları devam edecektir. Konuyu işleyen devamlı yazılar hacimli olduğundan bu sayıya konulmamış, kitaba dönüştürülmesi uygun görülmüştür. - SORUN.

OKUR ELEŞTİRİLERİ VE CEVAPLAR

□ *İsmet Çoban:* -Kapalı Cezaevi Çeşme- İzmir: Mayıs' 88 sayınızda çoğu önemli konunun yer almaması beni aşırı üzdü. Bunlardan ilk iki örneği: 1 Mayıs'ın yasaklanması, 2-6 Mayıs idamları. Acaba bu olaylar ne zaman, nerede yayınlanacak?

□ Bugün yaşamasını çok istediğimiz insanlarımız, sistemin kıyımına uğradı. İlerici, devrimci ve devrimci demokratların katledilmesi karşısında toplumca sessiz ve duyarsız kalınmamıştır. Elbette sözlü ve yazılı olarak yapılanları yeterli saymıyoruz. Daha önemli şeylerin yapılmasını öngörüyor, bu konu üzerindeki öznel yaklaşımlardan doğan çarpıtmaların en aza indirilmesini uygun buluyoruz. Katledilen devrimciler hakkında kaleme alınanlar, ilerici hareketimize yeni ivmeler kazandırabilecekse (ayırım gözetmeden) benimsiyoruz. SORUN'un Mayıs'88 sayısında Servet Ziya Çoraklı ile Ferhan Ercan arkadaşların şiirlerini genelde duyulan bu türden bir «eksikliğin» yerine koymalısınız. Sizde bilirsiniz ki, iki ayda bir çıkan ve de asla fraksiyoner konumda olmayan bir dergi, işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimize katkıda bulunmuş her devrimcinin hayatına gerektiği kadar yer ayıramıyor. Kimileri yasak savarcasına ajitasyon yanı ağır basan yazılara ağırlık veriyor; bu tutumu, hareketimize bir şey katmadığı için doğru bulmuyoruz. Ölülerine ebedi saygı duyan, onların kanını yerde koymayan bir geleneği sürdüren değer yargılarına sahibiz. Anılmasını istediğimiz insanlarımızın fiziksel varlıkları aramızdan ayrılmış, fakat düşünceleri yaşamaktadır. Amaç, bu düşünceleri yaşatmak. Ayrıca devrimcilerin ölümü, nesnel ölçülerde değerlendirilmeli, kalıcı ve öğretici dersler çıkartılmalıdır. Bu türden yaklaşımlara büyük ihtiyacımız var.

Yalnızca sözünü ettiğiniz kayıplarımız için değil, hemen hemen her ay ve çeşitli vesilelerle, gazete ilanları ve anı türü yazılarla gündeme gelen bu konu, büyük bir sorumlulukla işlenmelidir.

□ *Fevzi Takmaz* - Ankara: SORUN'un 2. ve 3. sayılarında yayımlanan «Diyalektik Üzerine» isimli yazıyı zorlanarak okudum. Aytunç Altındal arkadaş acaba bu yazıyı okuyup anlayacak kaç kişi tanımaktadır? Bu kadar uzun ve sadece çok küçük bir çevreye hitap eden bu yazının dergideki yerini nasıl açıklamaktasınız? Yazar bu gibi konuları kitaplarında işlemeliydi. SORUN'da ise meselâ «Partileşme Sorunu» ve benzeri konulardaki görüşlerini açıklamalıydı...

□ Aytunç Altındal, söz konusu yazısıyla, bir akademisyen sıfatıyla kendi uzmanlık alanına giren bir konuyu, gene kendi üslubu ve anlayış ölçüleriyle dile getirmiştir. SORUN'un akademik çalışma yapan, araştıran ve inceleyen okurları da vardır. Bu türden yazılar bir

ihtiyacı karşılamaktadır. Bu yazıların okur sayısı azdır; ama ilerici siyasal kültürümüzün olgunlaşıp gelişmesi de gerekiyor. Bir kaç yüz kelimeyle konuşup anlaştığını ve mücadele ettiğini sanan insanlarımızın öğreneceği çok şey vardır diye düşünüyoruz. Yazarın hangi konularda yazı yazması gerektiğine, herhalde kendisi karar verecektir. Bir akademisyen kendi uzmanlık alanında çalışmalıdır. Aytunç Altındal arkadaş da, Batı kaynaklı «teori»leri ülkeye taşımak yerine, bize özgü ve orijinal olanı irdeleyip araştıran bir yazardır. Dil, kültür, kavramlar ve siyasal kültür gibi konularda yapılacak araştırmalara toplumca ihtiyacımız vardır. Bu konulardaki çabaların politikanın bir başka yanını oluşturacağı açıktır.

□ *Mehmet Kaya* - İstanbul: Derginizin 4. sayısında «Legalite ve Başkaldırı» adlı yazısında Temel Demirer, legal çalışmanın gereğini vurgularken, eskiden yapılan bilinçsiz eleştirilerden âdeta ürkercesine, bu çalışma tarzını «oportünist» ya da «revizyonist» diye suçlayacaklar diye bir korkuya kapılmış... Oysa devrimci tavır, doğru bildiğimizi açık yüreklice ve birileri acaba ne der kaygısını taşımadan söyleyebilen tavırdır.

□ Türkiye solu zaman zaman gereksiz tartışmaların kanalına girmiş, ve bundan zarar görmüştür. «Legal mi illegal mi?» tartışmasına bilinçli olarak girmeyen insanlarımız sorumluluklarını tartmaktadırlar. 12 Eylül'ü yaşayan bilinçli kadrolar konuyu bu şekilde tartışmıyor. Temel Demirer arkadaşın bu konudaki görüşleri oldukça açık ve nettir. Biz, yazının «birileri ne der» kaygısıyla kaleme alındığını sanmıyoruz. İşçi ve sosyalist hareketimizin birliği ile çıkarları, hangi mücadele biçimini öne çıkarıyorsa, çalışma tarzı ona göre olacaktır. Sosyalizmi daima «gizli-kapaklı» eylemler yerine koyan anlayışlara karşılık daima sosyalizmin meşru ve yasal olduğunu vurgulayacağız; bunu bilince çıkarırken gereksiz tartışmalardan uzak durulmasını da öğreneceğiz.

□ ***Fadıl Keçeli*** - Mardin: SORUN'u ilk sayısından itibaren izliyorum. Genel çizgisini, ciddi ve tutarlı olmaya gösterdiği özeni, farklı şeyler söyleyenlere karşı ilkeli, açık ve içtenlikli tutumunu ben de doğru buluyorum. Farklılıklardan korkmayan yönelişler, gerçekçi birliğin oluşmasında etkili olabilir diye düşünüyorum. Dergiciliği yeni yeni öğrenmeye çalıştığınız belli oluyor. SORUN'un tavrı yavaş ta olsa belirgin olmaya başlamıştır. Bir yanda teorik çalışmalara ağırlık veriyorsunuz, öte yanda güncele... Bu süreçte dergide bir eksiklik olduğunu düşünüyorum: SORUN neden dünya sosyalist sistemi hakkında eleştirici bir yazı yazmadı? Sosyalizmin SSCB'de uygulanması konusunda ortaya çıkan sorunlar niçin eleştirilmedi? Derginizin çıktığı dönemde diğer yayın organları bu konuyu yoğunlukla işlediler...

□ SORUN'un yönelişini anlamaya, genel tutumunu eleştiri süzgeciyle görmeye başlayan okurlarımızın varlığı bizi sevindiriyor. Sözlü, yazılı eleştirileri bizde kendi payımıza anlamaya çalışıyoruz. Bu konuda okurlarımız daha şanslıdır. En azından SORUN'u incelemek gibi

bir dayanağa sahipler. Buna rağmen, bazı yanlış anlaşılmalar eksik olmuyor. «SORUN'un dünya sosyalist sistemine ve yaşayan sosyalizme bakışı, değerlendirmesi nasıldır» denildiğinde, biz de, ilk sayılarımızda çıkan yazılarımızın, bir kere daha okunmasını önereceğiz. İşçi hareketiyle sosyalist hareketimizin birliğini isteyen her birim, bize göre de, dünya sosyalist sistemi ile yaşayan sosyalizme asla düşmanca yaklaşmayacaktır. Ciddi bir devrimci, ulusal, yöresel ve evrensel olarak sosyalizme sahiplenmek durumundadır, inancındayız. Sosyalizmin ve dünya sosyalist sisteminin karşısındaki blok kapitalist emperyalist bloktur. Devrimciler tercihlerini açık biçimde yaparlar. Bizim de saflarımız bellidir. Karşı saflara savrulmadan, gerek dünya sosyalist sistemi, gerekse uygulanan sosyalist uygulama hakkında her devrimcinin kendi safını belirleyerek eleştiri, öneri ve değerlendirme hakkı ve görevleri vardır, kanısındayız. Yapılacak eleştiri, dünya sosyalist sistemine, yaşayan sosyalizme katkı getirecekse çok değerlidir; emperyalizmin işini kolaylaştıran bir «eleştiri»yi kasdediyorsanız, «allah yazdıysa bozsun». SORUN bundan kesinlikle kaçınacaktır. Kendisini «proleter devrimci» ya da «Marksist-Leninist» yerine koyan onlarca birim ne yazık, bilerek veya bilmeyerek bu kanala giriyor.

Sizin de dikkatle izlemiş olduğunuz gibi, bu türden yönelişleri o kanaldan hep birlikte çıkarmak, başka bir yere, yolunu yordamını bizim hazırlayacağımız bir kanala sokmak gerekiyor. Değindiğiniz konu çok nazik olduğu kadar büyük bir sorumluluğu da gerektiriyor. Dünya genelinde bu sorumluluk anlayışıyla sosyalizme katkıda bulunanları tanıyoruz. Bunun yanında, «katkı» derken, maoizme, troçkizme, yeni solculuğa ve avrupa komünizmine kapı aralayan bir eleştiriyi benimseyemiyoruz. Bu yolu bilmeden aşındıran iyi niyetli arkadaşları uyarmak ve kazanmak istiyoruz. Devrimci olmak, yasal planda çeşitli yazılarla yararlı olmaya çalışmak, sorunları tartışmak, ve bir işlevi yerine getirebilmek çok zordur. Kendi payımıza sağ ve «sol» teslimiyetçi oportünizme kapı aralamadan, enternasyonalizmi zedelemeden, sosyalizmin sorunlarını, ulusal, yöresel ve evrensel ölçekte özgürce tartışmalıyız. Bu görevlerimizi yerine getirmeye çalışırken «diğer basın»da çıkan «eleştiri» adı altındakileri kasdetmediğimiz açık.

SSCB'de hayata geçirilen 70 yıllık uygulamadan sorumlu olan Partinin adı ve adresi bellidir. SBKP MK'nin sorumluluğundaki bir görevi, Türkiyeli devrimciler nasıl değerlendirmelidir? Henüz bir İSP'ni bile oluşturamamış, sosyal mücadele tarihimizden çıkarılması şart olan dersleri öğrenmemiş, işçi hareketiyle sosyalist hareketin birliğini gerçekleştirememiş, milliyetler sorunu üzerine kalıcı ve etkin politikalar üretememiş, sendikal mücadeleyi sulandırmış, ilerici ve devrimci gençliğimizin özverisini, militanlığını yerli yerine koyamamış bir Türkiye solu, hangi yüzle, hangi donanımla, hangi kurumlaşmanın sorumluluğunda sosyalizme, dünya sosyalist sistemine eleştirel «katkı» getirecektir? Bu çerçevede iyi niyetli tek tek çıkışları da kimse

ciddiye almayacak ve bu türden çıkışlar bağlayıcı olmayacaktır. Ancak örgütsel güvencelerle yapılan uyarı ve eleştiriler, kalıcı olabilir. Bundan ötesi hiçbir işe yaramaz!

SORUN
30 Mayıs 1988



KELEPÇEM TÜRKÜ SÖYLE

ölüm
damarlarımızda bir ağaç gibi
yaşamı sergiliyor
korkma kelepçem
türkü söyle
yenelim bu ölüm karanlığını.

ATEŞ MİYDİ YANIYOR MUYDUK

ölenlerimiz yürüyerek geçtiler
aç ve yalın ayak
o
kor ateşi.
alevlerin parıltısındalar şimdi
ve
o gün
aydınlığa bayraklar dikildi.

Z. Abidin Sönmez
1 No. lu E Tipi Cezaevi - Diyarbakır

KİTAPLAR

Bize gelenler:

□ FELSEFENİN İLKELERİ, V. Afanasiev, Yar Yayınları, Ders Kitabı, s. 606, 6500 Tl. Mart'88, 4. Baskı Türkçeye Çeviren: Nadire R. Çobanoğlu.

□ STALİN DÖNEMİ, Anna L. Strong, İnceleme, Onur Yayınları, s. 192, Mart'88, 2600 Tl. Türkçeye Çeviren: Alattin Bilgi.

□ TBMM TUTANAKLARI, DENİZ GEZMİŞ, YUSUF ARSLAN, HÜSEYİN İNAN, İDAM GÖRÜŞMELERİ: 1, BDS Yayınları, Belge, s. 326, 5500 Tl. Mayıs'88.

□ ŞEYTANIN TAŞI, Miheil Cavahişvili, Gürcü Hikayeleri, Total Müşavirlik Yayınları, s. 112, 2200 Tl. Mayıs'88, Türkçeye Çeviren: İbrahim Yavuz Goradze.

Gürcü hikayeleri ülkemizde çok az tanınıyor. Yazar Gürcü Halkının zengin folklor ve kültür miraslarından bir dönemin hikayelerini kaleme almış. Değerli araştırmacı İbrahim Yavuz Goradze, Miheil Cavahişvili'nin hikayelerini ilk kez dilimize kazandırıyor.

□ AYNALI ÇARŞILAR, Hakkı Özkan, Yeni Pan Yayınları, şiirler, s. 80. Mayıs'88, 2000 Tl.

Hakkı Özkan, işçi sınıfının yetiştirdiği yazarlardan biri. 1926 Selanik doğumlu, özel eğitimini kendisi yapmış, uzun yıllar matbaa işçiliğinden gelen şair'in 17. kitabı. Çok renkli bir yaşamı olan yazar, değişik türlerde eserleriyle tanınmaktadır. Roman, hikaye, masal, fıkra ve oyun yazarlığı yapan şair iki ödül almış. Son kitabı birbirinden güzel şiirlerle, sevgi, umut, kavga dolu demetlerden oluşuyor. Duyarlı ve ince taşlamalarla sunulan şiirleri keyifle okunacak düzeyde.

□ GORKİ ARAMIZDA, Konstantin Fedin, Türkçeye Çeviren: Hüsen Portakal, Deneme, s. 272, 4000 Tl. De Yayınevi, Mayıs'88.

Kitap, Gorki'nin devrim sırasında ortaya çıkan sanat üzerine çeşitli tartışmaları içeriyor. Gorki'nin yaşamı, sanat anlayışı, devrim ve sanat konusu içiçe işleniyor. Ayrıca, genç sanatçılara yön vermeye çalışan yazılar kitabın önemini artırıyor. Güzel bir çeviriyle dilimize kazandırılan bu kitabın okunmasını öneriyoruz.

□ GÜNEŞ HER GÜN DOĞAR, Şakir Bilgin, Roman, anı, belge, s. 296, 4000 Tl. Ner Kitabevi Yayınları, Mayıs'88.

Genişletilmiş 2. baskısı yapılan kitap cezaevini anlatıyor. Cezaevleri ilerici ve devrimci insanımızın «zorunlu» bir uğrak yeridir. Sosyal mücadelenin bir yanını cezaevindeki olaylar oluşturuyor. Cezaevleri, resim, müzik, şiir, roman, inceleme konularında «adam» da yetiştiriyor. Cezaevinin ürettiği insanımızın eserleri, ilerici hareketimizin niteliğini yansıtması bakımından öğretici derslerle dolu. Türkiye solu bu eşsiz deneyi çeşitli türden araçlarla yansıtırken sorunlarımızı da öne çıkarıyor. Şakir Bilgin bu roman denemesiyle bir görev üstlen-

miş. Yazarın bundan sonraki çalışmalarında daha verimli olacağını umuyor, çabalarını destekliyoruz. Sistemin uyguladığı baskı, işkence ve terör karşısında bilince çıkarılması gereken, teşhis ve teşhir kadar, nasıl aşılacağına ilişkin öğretici politik mesajın yetkinleşmesi de gerekiyor. Genç yazarlarımızın bunu da başaracağı anlaşılıyor.

□ RİGAS'IN DEDİĞİ, İÇ SAVAŞ ANILARI, Mihri Belli, Dönem Yayınevi, s. 118. 2160 Tl. Nisan'88.

Yazar, 1983 yılında yunanlı okurlar için bu kitapçığı kaleme almış. Yunanistan halkının Nazi işgalcilerine karşı giriştiği şanlı Direniş hareketi üzerine bir çok kitap yayımlandı. Bunların bazıları enternasyonalizmi ve halkların kardeşliği düşüncesini sorumluca ele almamıştır. Mihri Belli, içinde rol aldığı, yaşadığı bir direnişi çeşitli yönleriyle dile getiriyor. 1943-49 arası süren «iç savaş» ve sonrası gelişmeler, siyasal birlik sorununu güvenceye kavuşturamamış ülkemiz solu için öğretici derslerle dolu. Ayrıca Türkiye ve Yunanistan halklarının kardeşliği ilkesini sulandırmaya aday girişimleri kırmak açısından da kitap işlevsel bir rol üstleniyor. Okunmasını öneriyoruz.

□ 12 EYLÜLCÜLERE 1000 SORU, Bülent Habora, Habora Yayınları, s. 110, 1600 Tl. 2. Basım, Mayıs'88.

Kitap 12 Eylül'ü sorgulayan, düşündüren yazılarla dolu.

□ DİRENEN HALİÇ, Nejat Elibol, Kendi Yayını, Roman, s. 732, 6500 Tl. Mayıs'88.

Romanın yazarı halen üretimde çalışan bir işçi. «Direnen Haliç» adlı kitap, 1975'lerde bölgedeki işçi hareketlerini, sendikal mücadeleyi ele alarak kurgulanıyor. «Haliç'in bitiminde, Alibeyköy yöresinde bulunan iki fabrikanın direnişinin öyküsüdür bu roman. Öykünün gelişimi o yıllardaki direniş ve grevlerde yaşanan olaylarla sürer. Ancak romanın tamamıyla belgesel olduğu söylenemez. O dönemdeki olaylardan yola çıkıldığı halde, roman kendi içinde gitgide bağımsızlığını kazanmış, kişiler, hattâ zaman zaman olaylar gerçektekilerin kopyası olmaktan öte kendi yaşamlarını oluşturmuşlardır.»

İşçilerin bu türden uğraşı Babıalide nasıl bir yankı yapacaktır? Küçükburjuva solculuğu, sahte şöhretler çıkarma yarışındayken Nejat Elibol'un roman yazması herşeyden önce saygıdeğer bir uğraştır. Yazar, kitabının basımında yazıya dökülmesi gerekmeyen «sorun»larla karşılaşmış. En sonunda bu «duyarsızlık»ı aşabilmek için varını yoğunu satarak romanını kendisi bastırmış. Bir işçinin kaleme aldığı bu roman değerlendirilmeli; sahiplenilmeli ve özendirilmelidir.

HABERLER:

□ ALİME MİTAP, 27 Mayıs 1988'de «EYLÜL KARANLIĞINDAN» adlı bir resim sergisi açtı. 12 Eylül'ü yaşayanlar, sistemin ilerici insanımıza uyguladığı baskı, terör ve işkenceyi çeşitli araç ve temalarla dile getiriyor. Daha nice sergiler dileğiyle; yaşanan gerçekliği başarılı bir duyarlılıkla sunan ve «karanlığın» perdesini aralayan Alime Mitap'ı kutlarız...

Sırrı Öztürk

İLERİCİ YAYINCILIĞIMIZIN SORUMLULUĞU



Mihail Gorbaçov

SBKP MK 27. KONGRE SİYASAL RAPORU



Sırrı Öztürk

Demokrasi Mücadelesi
Sendikal - Siyasal Birlik

PARTİLEŞME SORUNU I



Boris Krasulin

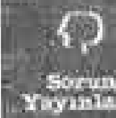
SİLAHSIZLANMA VE SOSYALİZM



Sırrı Öztürk

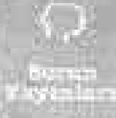
PARTİLEŞME SORUNU II

İSP'NİN OLUŞTURULMASI
M. ALİ AYBAR VE UĞUR MUMCU'NUN
SOSYALİZM ANLAYIŞLARININ ELEŞTİRİSİ
OKUR ELEŞTİRİLERİ SORULAR VE CEVAPLAR



Vadim Zagladin

ULUSLARARASI GENEL GÜVENLİK





Sorun Yayınları

Yeni Dizi:

☐ ERICH FROMM'UN VE YENİ FREUDÇULUĞUN ELEŞTİRİSİ 1500
V.İ. Dobrenkov

☐ İLERİCİ YAYINCILIĞIMIZIN SORUMLULUĞU 1500
Sırrı Öztürk

☐ FELSEFE TARİHİ İlk Çağ I. Cilt 1500
Tuncer Tuğcu

☐ PARTİLEŞME SORUNU I 1700
Demokrasi Mücadelesi, Sendikal Siyasal Birlik
Sırrı Öztürk

☐ EĞİTİM ÜZERİNE 2500
V. Suhomlinski

☐ EMPERYALİZMİN FELSEFESİ PRAGMATİZM 2700
Harry K. Wells

☐ PARTİLEŞME SORUNU II 2400
İSP'nin Oluşturulması, M.A. Aybar ve U. Mumcu'nun Sosyalizm Anlayışlarının Eleştirisi, Okur Eleştirileri, Sorular ve Cevaplar
Sırrı Öztürk

☐ ULUSLARARASI GENEL GÜVENLİK 1000
Vadim Zagladin

☐ ÇOCUK EĞİTİMİ 1800
Anton Makarenko

☐ SBKP MK 27. KONGRE SİYASAL RAPORU 1800
Mihail Gorbaçov

☐ SİLAHSIZLANMA VE SOSYALİZM 1500
Boris Krasulin

☐ SORUN BİRLİKTE SOSYALİST DERGİ: 1-2-3-4-5 1500

Mevcudu Olanlar:

☐ SENDİKALAR VE SOSYALİZM 800
Henri Krasucki

☐ SENDİKALAR VE SINIF SAVAŞIMI 800
Henri Krasucki

☐ İŞÇİ SINIFI SENDİKALAR VE 15-16 HAZİRAN 9000
Olaylar-Nedenleri-Davalar-Belgeler-Anılar-Yorumlar
Sırrı Öztürk

☐ OPORTÜNİZM YARGILANIYOR 1700
Sırrı Öztürk

☐ İŞÇİ SINIFI HAREKETİ ÜZERİNE 1800
Georgi Dimitrov

☐ SOVYET ORDUSU 3500
Sovyet Savaş Tarihi-Askerlik Bilimi-Doktrini-Sanatı-Stratejisi
S.S. Lototski Başkanlığında Bilim Kurulu

☐ KÜBA KOMÜNİST PARTİSİ I. KONGRESİ ANA RAPOR VE KÜBA CUMHURİYETİ ANAYASASI· 3000
Granma Dergisi Yazı Kurulu

☐ TARİHİN MANTIĞI 800
Sosyalizme Geçişin Kaçınılmazlığı ve geçiş Döneminin Temel Özellikleri Üzerine
Viktor Neznanov (Beraat etti)

☐ SOVYET-ÇİN İLİŞKİLERİ 600
Altmışlarda Neler Oldu?
Oleg İvanov

☐ LENİN'İN BÜTÜN DÜNYA KADINLARINA VASİYETLERİ 800
Clara Zetkin (Beraat etti)

☐ SOSYALİZM VE HÜMANİZM 2200
S.İ. Popov

☐ YEDİ KURŞUNUN ÖLDÜREMEDİĞİ DEV 1500
Nina Andonova

Sorun Yayınları: Babıali Cad. Bozkurt Han No: 6/2 K.1 Cağaloğlu/İst.
Tlf: 527 45 38